

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผลการดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืน โรงเรียนไตรรัตน์
วิทยาคม อำเภอหนองชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 ผู้วิจัยได้ศึกษา
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษา
2. การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา
3. สุนทรียสนทนา
4. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
5. บริบทของโรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีการบริหารการศึกษา

1. ความหมายและความสำคัญของการบริหารและการบริหารการศึกษา

ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายและความสำคัญของการบริหารและการบริหาร
การศึกษา ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2540 : 3-4) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง
กิจกรรมต่าง ๆ บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ
ด้าน นับตั้งแต่บุคลิภาพ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการ
ของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และ
อาศัยทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคลและ
อาศัยทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ธงชัย สันติวงษ์ (2541 : 11) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการ
ทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยอาศัยความร่วมมือจากผู้อื่น

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2542 : 36) ได้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้หลายความหมาย ดังนี้

1. การบริหารการศึกษา หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ของผู้บริหาร เพื่อให้คนกลุ่มหนึ่ง (นักเรียน) ได้เจริญงอกงามไปสู่จุดประสงค์ที่ต้องการ โดยกำหนดให้คนกลุ่มหนึ่ง (ครู) เป็นตัวแทนในการดำเนินการ

2. การบริหารการศึกษา หมายถึง การทำงานร่วมกันของกลุ่มคนในการให้บริการทางการศึกษาแก่นักเรียน โดยการทำให้เกิดความร่วมมือกันทั้งครู ผู้ปกครอง นักเรียน และประชาชนทั่วไป

3. การบริหารการศึกษา คือ การใช้ทรัพยากรการบริหารให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อพัฒนาคุณภาพของพลเมือง โดยวิธีการจัดองค์กร การสั่งการและการอำนวยความสะดวกตามนโยบายของรัฐ

สมยศ นาวิการ (2544 : 18-19) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กระบวนการของการวางแผนปฏิบัติงาน การจัดองค์กร การสั่งการ การควบคุมกำลัง ความพยายามของสมาชิกขององค์กร การใช้ทรัพยากรอื่น ๆ เพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้และการวัดผลงานตามแผนที่วางไว้

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2542 : 1) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใด หรือหลาย ๆ อย่างที่บุคคลร่วมกันกำหนด โดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและให้ทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ (2542 : 6) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกัน กับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนา ไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2547 : 23) ได้ให้ความหมายของสถานศึกษาไว้ว่า เป็นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน สถาบันหรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการ

จัดการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและตามประกาศกระทรวง

การบริหารงานใด ๆ ก็ตามสิ่งที่สำคัญที่ผู้บริหารจะต้องทำให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่องค์การตั้งไว้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยอาศัยหลักวิชาเป็นเครื่องมือในการบริหารในอดีต วิธีการทำงานหรือหลักปฏิบัติในการทำงาน สันนิษฐานว่ามี การถ่ายทอดตามเครือญาติและเรื่อยมาถึงคนใกล้ชิดตามลำดับจนถึงปัจจุบัน ความก้าวหน้าในการพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการศึกษาทำให้มีการจัดการเรียนการสอนเป็นวิชาหนึ่งในสถาบันการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอด (Concept) ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption) และการลงสรุปความเห็น (Generalization) เป็นแนวคิดความเชื่อในการทำงาน เรียกว่า “ทฤษฎี” ซึ่งสอดคล้องกับ Kerlinger (1964 : 11) กล่าวว่า ทฤษฎีเป็นกลุ่มของความคิดรวบยอด (Concepts) คำจำกัดความ (Definition) หรือข้อความ (Proposition) ที่บอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Variables) อย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะอธิบายและคาดคะเนปรากฏการณ์ต่าง ๆ

สรุปได้ว่า การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคคลเป็นคณะ โดยมีหัวหน้าองค์กรหรือผู้บริหารซึ่งมีอำนาจในการสั่งการ ใช้ศาสตร์และศิลป์การเป็นผู้นำ เพื่อให้บุคคลอื่น ๆ ทำงานตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารมีลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ และการบริหารการศึกษา หมายถึง การนำ การควบคุม การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ ทั้งครู ผู้ปกครอง นักเรียนและประชาชนทั่วไป เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้บุคคลมีคุณลักษณะที่ดีตามความต้องการของสังคม โดยการใช้กระบวนการต่าง ๆ และเทคนิควิธีการที่หลากหลาย ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

2. ประวัติความเป็นมาและการบริหารการศึกษาไทย ตามพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

การบริหารเป็นเรื่องที่มีมาแต่สมัยโบราณ มนุษย์มีธรรมชาติอยู่ร่วมกัน ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันจึงให้เกิดมีการบริหารจัดการ หาวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน เช่น มีการแบ่งงานและอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีหัวหน้าเป็นผู้วางแผน ควบคุม ดูแลเอาใจใส่ให้ผู้ปฏิบัติดำเนินงานไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ การบริหารในสมัยโบราณยังไม่มีหลักเกณฑ์อะไร ขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจของผู้นำตามสภาพแวดล้อมที่ค่อยเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ ได้มีผู้กล่าวถึงประวัติ

ความเป็นมาและการบริหารการศึกษาไทยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2540 : 2-6) ได้กล่าวไว้ว่า การกลับมา ทบทวนวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ โดยเน้นการพัฒนาคนเป็นสำคัญให้รู้เท่าทันการ เปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวจึงเป็นบริบทนำไปสู่การจัดการศึกษาของรัฐ ครั้งใหญ่ดังที่กำหนดไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 เน้นการมีส่วนร่วมของทุกส่วน ในสังคมและให้รัฐได้จัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความรู้มีคุณธรรมก้าวหน้า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับ สภาพเศรษฐกิจและสังคม

จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีบทบาทและหน้าที่ ในการจัดการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม จึงกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อเป็น การสนับสนุนในการพัฒนาการศึกษา รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ให้แก่โรงเรียนด้วยการปรับ โครงสร้างของหลักสูตรทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา โดยการเปิดโอกาส ให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเลือกเรียนได้หลากหลายตามสภาพในท้องถิ่นนั้น ๆ และให้ โรงเรียนสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ความรู้ มากำหนดเนื้อหา และกำหนดกิจกรรมเสริม ให้แก่นักเรียนและครู ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนและครูสามารถผสมผสานระหว่างความรู้ที่เป็น วิชาการ และเทคโนโลยีสมัยใหม่กับความรู้วิชาการอันเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าด้วยกัน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น และเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงจากสิ่ง ที่ใกล้ตัวมากที่สุดตามศักยภาพและบริบททางสิ่งแวดล้อม

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2540 : 5) กล่าวว่า การบริหารเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษ ที่ 18 เป็นการจัดการหรือควบคุมกิจการของรัฐ เช่น การบริหารกิจการของแพทย์ และ สาธารณสุข การบริหารอาณานิคม การบริหาร การก่อสร้าง การบริหารกิจการอุตสาหกรรม และอื่น ๆ ที่เป็นงานซึ่งเรียกในปัจจุบันว่า "รัฐประศาสนศาสตร์" (Public Administration) เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของรัฐศาสตร์ (Political Science) และเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการปกครอง ของรัฐด้วย ในศตวรรษนี้เองนักวิชาการทางการบริหารมาแยกคำว่า Administration และ Management ออกจากกันโดย Administration หมายถึง การบริหารกิจการเกี่ยวกับรัฐ และ Management การบริหารภารกิจของเอกชน ส่วนผู้บริหารทั้งสองฝ่ายเรียกว่า Administration และ Manager

นิพนธ์ กิมวรงค์ (2542 : 17-32) ได้กล่าวไว้ว่า นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา พัฒนาการของการศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมา เพราะความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง มนุษย์เริ่มแสวงหาสิทธิเสรีภาพมีแนวความคิดทางการเมืองการปกครองเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ ๆ ทำให้มนุษย์ต้องการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น มีการใช้เครื่องมือในการผลิตแทนแรงงานของมนุษย์ การบริหารจัดการเพ่งเล็งในแง่การทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น แนวความคิดทางการเมืองการปกครองเปลี่ยนแปลงไปในแง่ที่ว่า การบริหารคือ ศาสตร์และศิลป์ที่จำเป็นต้องศึกษา พัฒนาการของการบริหารในยุคเริ่มต้น คือ ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา สามารถแบ่งยุคสมัยทฤษฎีการบริหารองค์การออกเป็น 4 ยุค ช่วงระยะเวลาโดยประมาณได้ ดังนี้

1. ยุคการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) (ระหว่าง ค.ศ. 1910-1935) แนวคิดการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ โดยมี Frederick Taylor เป็นวิศวกรของอเมริกัน ได้นำแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์มาใช้กับวิธีการทำงานของคนในองค์กร โดยมีแนวคิดที่ว่าคนสามารถทำงานได้อย่างเครื่องจักร (Man as Machine) Taylor ได้สรุปหลักการการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ไว้ดังนี้

1.1 หลักเรื่องเวลา (Time - Study Principle) โดยถือว่าการทำงานจะต้องใช้เวลาเป็นเครื่องมือติดตามตรวจสอบ สำหรับการทำงานทั้งหมด

1.2 หลักการกำหนดค่าจ้าง (Price - rate Principles) ถือว่าการกำหนดค่าจ้างของลูกจ้างในองค์กร ควรเป็นไปตามระดับความสามารถของแต่ละบุคคล

1.3 หลักการแยกงานวางแผนออกจากงานปฏิบัติ (Separation of Planning from Performance Principle) กล่าวคือ การวางแผนควรเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร องค์กร ส่วนการปฏิบัตินั้นควรทำหน้าที่ของฝ่ายคนงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.4 หลักการทำงานโดยวิธีการวิทยาศาสตร์ (Scientific - methods of work Principle) การทำงานใด ๆ ก็ตามในองค์กรจะถูกกำหนดจากฝ่ายบริหารขององค์กร ส่วนหลักการทำงานควรตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุด

1.5 หลักการควบคุมโดยฝ่ายบริหาร (The Functional Management Principle) ดังนั้นฝ่ายบริหารจึงควรได้รับการฝึกอบรมในด้านการบริหารอย่างค่องเนื่อง โดยนำเอาหลักการบริหารและการควบคุมเชิงวิทยาศาสตร์

1.6 หลักการชี้ระเบียบเป็นตัวปฏิบัติงาน มีความเชื่อว่าการเคร่งครัดระเบียบวินัยจะทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

ฟาโยล (Henri Fayol) (1973 : 37) เป็นวิศวกรชาวฝรั่งเศส ได้เสนอแนวคิดพฤติกรรมและหน้าที่ของผู้บริหารต้องดำเนินการ 5 ด้าน คือ

1. การวางแผน (To Plan) หมายถึง การมีวิสัยทัศน์คาดการณ์การทำงาน โดยการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบล่วงหน้า
2. การจัดองค์กร (To Organize) หมายถึง การเสริมสร้างองค์การด้านคนและวัสดุ สิ่งของเพื่อการปฏิบัติงานตามแผนที่วางไว้
3. การควบคุมบังคับบัญชา (To Command) หมายถึง การออกคำสั่งควบคุมบังคับบัญชาให้คนงานปฏิบัติงานตามหน้าที่ในหน่วยงาน
4. การประสานงาน (To Coordinate) หมายถึง การประสานการทำงานกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กรเพื่อให้การทำงานในองค์กรดำเนินไปอย่างราบรื่น
5. การควบคุม (To Control) หมายถึง การควบคุมให้สิ่งต่าง ๆ ที่วางแผนไว้ดำเนินการไปตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนด ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขปัญหาอุปสรรคในขณะดำเนินงาน

นอกจากนั้น Fayol ได้เสนอแนวคิดเป็นหลักในการบริหารงานทั่วไป ดังนี้

1. การแบ่งงานกันทำ (Division of work) ให้มีการแบ่งงานให้แก่แต่ละคน ปฏิบัติตามความถนัด ความเชี่ยวชาญเพื่อการทำงานจะได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว
2. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and responsibility) เป็นสิ่งที่ต้องใช้คู่กัน และสามารถจำแนกการใช้อำนาจตามหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน
3. ความมีระเบียบวินัย (Discipline) องค์กรต้องกำหนดวินัย ระเบียบปฏิบัติในการทำงานอย่างชัดเจน เปิดเผยและเป็นธรรม เพื่อให้คนในองค์กรได้ถือปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพเกิดความยุติธรรมเสมอกัน
4. ความเป็นหนึ่งเดียวในการบังคับบัญชา (Unity of Command) การมีผู้บังคับบัญชาคนเดียวในการสั่งงานจะป้องกันความสับสนในการทำงานขององค์กร และยังป้องกันความขัดแย้งในองค์กรด้วย
5. ความเป็นหนึ่งเดียวในเป้าหมาย (Unity of direction) การวางแผนการทำงานตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์กรต้องมีเป้าหมายเดียวกัน จึงจะทำให้มี

ประสิทธิภาพในการทำงาน

6. การถือประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว

(Subordination of individual interests to the general interest) การทำงานต้องยึดหลักผลประโยชน์ส่วนตนต้องมาทีหลังผลประโยชน์ส่วนรวมเสมอ

7. การให้ประโยชน์ตอบแทน (Remuneration of personnel) การให้

ประโยชน์ตอบแทนควรเป็นไปด้วยความยุติธรรม เพื่อให้คนในองค์กรเกิดความพึงพอใจทุกฝ่ายในการทำงาน

8. การรวมอำนาจ (Centralization) ควรรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง เพื่อให้

สามารถควบคุมการทำงานส่วนต่าง ๆ ขององค์กรได้

9. การจัดสายบังคับบัญชา (Scalar Chain) ควรจัดสายบังคับบัญชา

จากสูงไปต่ำ เพื่อช่วยให้การบังคับบัญชาเป็นไปตามหลักเอกภาพ การบังคับบัญชาจะช่วยให้การติดต่อสื่อสารเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

10. คำสั่งหรือระเบียบกฎเกณฑ์ (Order) องค์กรต้องกำหนดขอบเขต

ของงานไว้ให้ชัดเจน ให้ทุกคนในหน่วยงานรู้หน้าที่การทำงานของตน และความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในองค์กร

11. ความเสมอภาค (Equity) ผู้บังคับบัญชาควรยึดหลักความเสมอภาค

และความยุติธรรมต่อผู้ใต้บังคับบัญชา

12. ความมั่นคงในการทำงาน (Stability of Tenure of Personnel)

การดูแลรักษาบุคลากรไว้ในองค์กร คือ เป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารต้องดำเนินการคนงานในองค์กรต้องการเวลาในการพัฒนาตนเอง

13. ความคิดริเริ่ม (Initiative) ผู้บังคับบัญชาควรเปิดโอกาสให้

ผู้ใต้บังคับบัญชาริเริ่มงานใหม่ ๆ อย่างกระตือรือร้นและมีกำลังใจในการทำงาน

14. ความสามัคคี (Esprit de Corps) การมุ่งทำงานเป็นทีมในองค์กรร่วมกัน

ต่อมา Luther Gulick และ Luther Urwick ได้พยายามขยายแนวคิดของ Fayal ในเรื่องหน้าที่ของผู้บริหาร โดยพยายามหาคำตอบว่าหน้าที่ของผู้บริหารมีอะไรบ้าง และเขาสรุปว่าผู้บริหารควรมีหน้าที่ 7 หลัก เรียกย่อ ๆ ว่า "POSDCoRB" กลายเป็นคัมภีร์ของการจัดองค์การในต้นยุคของศาสตร์การบริหารซึ่งตัวย่อแต่ละตัวมีความหมาย ดังนี้

1. P (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือโครงการในการทำงาน

เพื่อที่จะให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. O (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้างหรือรูปแบบการทำงานในองค์กร โดยการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของตำแหน่งและบุคลากรในองค์กรให้ชัดเจน ตลอดจนวิธีการติดต่อสื่อสาร

3. S (Staffing) หมายถึง การบริหารงานบุคคลในหน่วยงานตั้งแต่ การสรรหา บรรจุ แต่งตั้ง พัฒนา การเลื่อนขั้น บำเหน็จความชอบ และการให้ออกจากงาน

4. D (Directing) หมายถึง การสั่งการในการทำงานรวมถึงการติดตามและดูแลการปฏิบัติตามคำสั่ง

5. Co (Coordinating) หมายถึง การประสานงานหรือการติดต่อสัมพันธ์กัน ในองค์กรเพื่อให้เกิดความเข้าใจในการทำงานป้องกันความขัดแย้งในองค์กร

6. R (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการทำงานให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบความก้าวหน้าในการทำงาน เพื่อตรวจสอบและการแก้ไขให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด

7. B (Budgeting) หมายถึง การจัดทำงบประมาณการเงิน การวางแผนการทำงาน โครงการใช้เงินงบประมาณ ตลอดจนการควบคุมการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ และถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย

นอกจากนั้น แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ได้เสนอทฤษฎีรูปแบบบริหารงานแบบราชการ(Bureaucracy) ในอุดมคติ เพื่อเสนอแนะทางการบริหาร ดังนี้

1. การจัดสายงานบังคับบัญชา
2. การคัดเลือกคนเข้าทำงาน
3. การปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด

4. ยึดหลักประสิทธิภาพของงานมากกว่าบุคคล

5. การยึดหลักฐานการทำงาน อย่างไรก็ตามระบบราชการก็มีทั้งข้อดี

และข้อเสีย ซึ่งในด้าน ข้อเสีย คือ สายบังคับบัญชาข้าราชการทำงานต้องอ้างอิงกฎระเบียบ จึงชักช้าไม่ทันการแก้ไขปัญหา ในปัจจุบัน เรียกว่า ระบบ “Red tape” ในด้านข้อดี คือยึดประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก การบังคับบัญชา การเลื่อนขั้นตำแหน่งที่มีระบบระเบียบ แต่ในปัจจุบันระบบราชการกำลังถูกแทรกแซงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ทำให้เริ่มมีปัญหา

จะเห็นได้ว่าการบริหารงานเชิงวิทยาศาสตร์ มุ่งที่จะให้การทำงานบรรลุผลสำเร็จ โดยอาศัยรูปแบบการบริหารที่มีกฎเกณฑ์ มีเหตุผล มีหลักการทำงานมีการกำหนด

มาตรฐานหรือเป้าหมายในการทำงานที่ชัดเจน โดยใช้เครื่องมือเข้าช่วยในการควบคุมการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

2. ขุคการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Management) (ระหว่าง ค.ศ. 1930-1950) วิธีเชิงมนุษยสัมพันธ์ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ในการทำงานของมนุษย์กับมนุษย์ เพราะเชื่อว่างานจะสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับมนุษย์ในองค์กรเป็นสำคัญ

แมรี พาร์คเกอร์ โพลเล็ทท์ (Mary Parker Follett) ชาวสหรัฐอเมริกา มีความเห็นว่าการบริหารงานเชิงวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดปัญหาด้านมนุษยสัมพันธ์ โพลเล็ทท์ เชื่อว่าการรู้จักจิตใจคนจะทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน และนำไปสู่เป้าหมายการทำงานที่ดี ซึ่งสรุปหลักการร่วมมือในการทำงาน ดังนี้

1. แต่ละแผนกขององค์กรใด ๆ จะต้องมีความร่วมมือในแนวราบ (Horizontal) แทนที่จะเป็นความร่วมมือในแนวตั้ง (Vertical Coordination) โดยผ่านทางผู้บริหารสูงสุดขององค์กร

2. ความร่วมมือจะต้องมีทั้งในขั้นวางแผนและขั้นนำแผนออกปฏิบัติ

3. ความร่วมมือไม่ใช่ทำเป็นครั้งคราว แต่จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง

เอลตัน เมโย (Elton Mayo) ศาสตราจารย์ด้านการบริหารแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ทำการทดลองที่บริษัท Western Electric Company ที่เรียกว่า “การทดลองฮอว์ธอน” (Hawthome Experiment) โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาความพึงพอใจของมนุษย์ต่อสิ่งแวดล้อมในการทำงาน โดยการศึกษาแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การศึกษาสภาพแวดล้อมของห้องทำงาน (Room Studies) เพื่อต้องการศึกษาข้อเท็จจริง ว่าการทำงานในสภาพที่มีแสงสว่างแตกต่างกัน จะมีผลต่อปริมาณการผลิตหรือไม่และหากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการทำงานแล้ว จะมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตหรือไม่เพียงใด โดยได้กำหนดสถานการณ์ขณะทำการศึกษาลักษณะ คือ

1.1 การปรับแสงสว่างของห้องทำงาน

1.2 การปรับสภาพความชื้นของอุณหภูมิในห้องให้มีสภาพต่าง ๆ กัน

1.3 การจัดให้ทำงานและหยุดเป็นระยะ ๆ เปลี่ยนแปลงการทำงาน

ไม่ให้เข้าซาก

1.4 เพิ่มค่าจ้างแรงงานเป็นเครื่องจูงใจ

1.5 เปลี่ยนแปลงวิธีการทำงาน

จากผลการศึกษารายว่า แสงสว่าง สภาพการทำงาน ระยะเวลา พักผ่อนการเพิ่มค่าจ้าง และการควบคุมงาน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการทำงาน ไม่มากนัก แต่เรื่องทัศนคติของคณงาน กลับมามีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงอย่างสังเกตเห็นได้ชัด

2. การสัมภาษณ์ (Interview Studies) เพื่อค้นหาความเปลี่ยนแปลง กับสภาพแวดล้อม โดยเทคนิคสัมภาษณ์ทำให้สามารถประมวลปัญหาในการปฏิบัติงาน และนำไปสู่งานและนำไปสู่การจัดให้มีโครงการให้คำแนะนำปรึกษา แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ ในโรงงานอีกหลายแห่ง

3. การสังเกต (Observation Studies) เพื่อสังเกตการณ์ปฏิบัติงาน ของคณงาน การศึกษาโดยการสังเกตนี้ ช่วยให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จากการศึกษา เมโย และคณะสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 คณงานไม่ใช่เศรษฐกิจที่ปฏิบัติได้ เช่นเดียวกับปัจจัย ทางกายภาพอื่น ๆ แต่คณงานเป็นสิ่งมีชีวิตจิตใจ และความพึงพอใจเป็นเรื่องสำคัญในการ ทำงาน

3.2 ปริมาณการทำงานของคณงาน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพ (Physical Capacity) แต่อย่างเดียวน หากแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสังคม (Social Capacity)

3.3 รางวัลทางจิตใจมีผลต่อการกระตุ้นในการทำงานและให้ความสุข ใจในการทำงานมากกว่ารางวัลทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะพนักงานชั้นสูง

3.4 การแบ่งแยกการทำงานตามลักษณะเฉพาะ (Specialization) มีได้ หมายความว่าจะทำให้งานมีประสิทธิภาพสูงสุดเสมอไป

3.5 คณงานจะไม่มีปฏิกิริยาสนองตอบต่อการจัดการปทัสถาน ทางสังคม หรือรางวัลใด ๆ เป็นส่วนบุคคล แต่จะสนองตอบในลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

จากการศึกษาจะเห็นว่าความสำเร็จของการทำงานมีปัจจัยที่เข้ามา เกี่ยวข้องหลายประการ การที่ผู้ปฏิบัติงานมีความพึงพอใจต่องานที่ปฏิบัติ นั้น เกิดจาก การได้รับการยอมรับการมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน ความมีศีลธรรม จริยธรรม ของสมาชิกในทีม การจงใจ การให้คำปรึกษา ตลอดจนการใช้ภาวะผู้นำและการสื่อสารในองค์กรล้วนเป็นปัจจัย ที่สนับสนุน การทำงานให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ยุคการบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral Science Era)

(ระหว่าง ค.ศ. 1950-1970) การบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ และผลกระทบของสังคมและรูปการ โครงสร้างที่แน่นอน ซึ่งแนวคิดการบริหาร

เชิงวิทยาศาสตร์ และแนวคิดการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ ไม่ให้ความสำคัญมากนัก แนวคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์มีผู้สนใจศึกษา ดังนี้

เชลเตอร์ ไอ บาร์นาร์ด (Chester I. Barnard) เป็นชาวอเมริกัน เขามีแนวคิดว่าองค์กรเป็นระบบของการร่วมแรงร่วมใจกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จ คนจึงเป็นศูนย์กลางในการบริหาร บาร์นาร์ดได้เขียนหนังสือชื่อ “ภารกิจของผู้บริหาร (The Function of the Executive) กล่าวถึง ภารกิจของผู้บริหาร คือ ความพยายามที่จะทำให้คนงานมีแรงจูงใจความพึงพอใจในงานที่ทำ บาร์นาร์ดเชื่อว่า การโน้มน้าวจิตใจคนงาน มี 2 ลักษณะ

1. การโน้มน้าวจิตใจ ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง เช่น การจูงใจที่เป็นวัตถุประสงค์ ความพึงพอใจที่ไม่ใช่วัตถุประสงค์และความพึงพอใจต่อสิ่งที่ดีงาม
2. การโน้มน้าวจิตใจที่มีลักษณะทั่ว ๆ ไป ดังนี้
 - 2.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมและบุคคลอื่นในองค์กรและกลุ่มคนงาน
 - 2.2 ความกลมกลืนระหว่างสภาพการทำงานและอุปนิสัย วิธีการทำงานและเจตคติของคนงาน
 - 2.3 ความรู้สึกของคนงานในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 2.4 ความพึงพอใจของคนงาน ที่ได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่มีเป้าหมายและค่านิยม คล้าย ๆ กัน

บาร์นาร์ด ได้กล่าว ถึงองค์การอุปถัมภ์จะเกิดขึ้นในองค์การอุปถัมภ์แต่จะไม่มีวัตถุประสงค์ร่วมที่จำเพาะเจาะจงลงไป องค์การอุปถัมภ์จะกระทบกระเทือนต่อประสิทธิภาพ ความรู้ เจตคติ และอารมณ์ของปัจเจกบุคคล และหน้าที่ของเขาในรูปนัยซึ่งองค์การอุปถัมภ์มีหน้าที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. การติดต่อสื่อสารความหมาย
2. การสงวนความรู้สึกของการผสมผสานของส่วนบุคคล (Personal Integrity) การเคารพตนเอง (Self Respect) และการมีอิสระในการเลือก (Independence of Choice)
3. การดำรงไว้ซึ่งความสามัคคีของกลุ่ม

เฮร์เบิร์ต เอ. ไชมอน (Herbert A. Simon) ชาวอเมริกัน ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งทฤษฎีการตัดสินใจ (Decision making) ไชมอนเชื่อว่า พฤติกรรมการบริหารเกิดจากการตัดสินใจการวินิจฉัยสั่งการ ถือว่าเป็นหัวใจของการบริหาร จะมีความสำคัญ

มากนัก้อยแตกต่างกันตามระดับชั้นขององค์การ ไชมอน ได้กล่าวถึงขั้นตอนการตัดสินใจไว้ ดังนี้

1. ให้พิจารณาทางเลือกพฤติกรรมหลาย ๆ ทาง
2. การคาดการณ์ล่วงหน้าถึงผลของทางเลือกนั้น ๆ
3. พิจารณาผลของทางเลือกในและความพึงพอใจ ประโยชน์

และสวัสดิภาพที่จะได้รับ

4. ให้ตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ได้พิจารณาว่าจะได้ผลดีที่สุด

ดักลาส แมกเกรเกอร์ (Douglas McGregor) เป็นนักจิตวิทยา และนักวิชาการด้านบริหาร ชาวอเมริกัน ได้เสนอทฤษฎี X และทฤษฎี Y เขาได้เสนอแนวคิดการบริหารอยู่บนพื้นฐานของข้อสมมติฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ต่างกัน ซึ่งเป็นผลจากความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ มนุษย์ที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. ทฤษฎี X (The Traditional View of Direction and Control) ทฤษฎีนี้เกิดข้อสมมติฐานดังนี้

1.1 บุคคลทั่วไปไม่ชอบทำงาน และหลีกเลี่ยงงาน ถ้าสามารถหลีกเลี่ยงได้

1.2 คนไม่ทะเยอทะยาน และไม่คิดริเริ่ม ชอบให้การสั่ง

1.3 คนเห็นแก่ตนเองมากกว่าองค์กร

1.4 คนมักต่อต้านการเปลี่ยนแปลง

1.5 คนมักโง่ และหลอกง่าย

1.6 ด้วยเหตุที่บุคคลมีอุปนิสัยไม่ชอบทำงาน ดังนั้น คนจึงต้องถูกบังคับ ควบคุมให้คอยรับคำสั่ง และขู่ลงโทษด้วยประการต่าง ๆ เพื่อให้ทำงานบรรลุเป้าหมายขององค์การ

1.7 บุคคลทั่วไปชอบรับคำสั่ง แล้วหลีกเลี่ยง ความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้นน้อย แต่ต้องการความมั่นคงในการทำงานเหนืออื่นใด ผลการมองธรรมชาติของมนุษย์เช่นนี้ การบริหารจัดการจึงเน้นการใช้เงิน วัตถุ เป็นเครื่องล่อใจ เน้นการควบคุมการสั่งการ เป็นต้น

2. ทฤษฎี Y (The integration of Individual and Organization Goal) ทฤษฎีข้อนี้เกิดจากข้อสมมติฐาน ดังนี้

2.1 การใช้ความพยายามทางกายและใจในการทำงาน เป็นเรื่องธรรมดา เช่นเดียวกับการเล่นและการพักผ่อน

2.2 การควบคุมภายนอก และการชูลงโทษ มิใช่ว่าวิธีการเดียวที่จะทำให้คนงานเกิดความพยายามทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยทั่วไปคนจะถูกควบคุมตัวเองในการทำงานที่รับมอบหมายให้บรรลุเป้าหมายได้

2.3 สิ่งผูกมัดให้คนทำงานบรรลุเป้าหมายขององค์กร คือ งานที่ให้ค่าตอบแทนสัมพันธ์กับผลสำเร็จของงานที่คนทำ

2.4 ในสถานะที่เหมาะสมคนไม่เพียงพอแต่เรียน เพื่อยอมรับเท่านั้นและแสวงหาความรับผิดชอบด้วย

2.5 ความสามารถในการใช้จินตนาการ ความฉลาด และการสร้างสรรค์ให้มีความสัมพันธ์กันในการแก้ไขปัญหาองค์กรมีอยู่อย่างกว้างขวางในหมู่คนงาน ซึ่งพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ

2.6 ชีวิตภายใต้สภาวะของสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ศักยภาพในทางสติปัญญาของคน โดยทั่วไปได้ถูกนำออกมาใช้เป็นบางส่วนเท่านั้น

2.7 คนจะให้ความร่วมมือ สนับสนุน รับผิดชอบ ขยัน

2.8 คนไม่เกียจคร้านและไว้วางใจได้

2.9 คนมีความคิดริเริ่มทำงานถ้าได้รับการจูงใจอย่างถูกต้อง

2.10 คนมักจะพัฒนาวิธีการทำงาน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ผู้บังคับบัญชาจะไม่ควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเข้มงวด แต่จะส่งเสริมให้รู้จักควบคุมตนเองหรือของกลุ่มมากขึ้น ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันจากความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดระบบการบริหารที่แตกต่างกันระหว่างระบบที่เน้นการควบคุมกับระบบที่ค่อนข้างให้อิสระภาพ

อูชิ (Ouchi) ชาวญี่ปุ่น ได้เสนอ ทฤษฎี Z (Z Theory) (William G. Ouchi) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัย UCLA (University of California Los Angeles) ทฤษฎีนี้รวมเอาหลักการของทฤษฎี X และทฤษฎี Y เข้าด้วยกัน แนวความคิดก็คือ องค์กรต้องมีลักษณะที่ที่ควบคุมมนุษย์ แต่มนุษย์ก็รักความเป็นอิสระ และมีความต้องการหน้าที่ของผู้บริหาร จึงต้องปรับเป้าหมายขององค์กรให้สอดคล้องกับเป้าหมายของบุคคลในองค์กร
สรุปเพื่อรวมหอมสองทฤษฎี มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. การทำให้ปรัชญาที่กำหนดไว้บรรลุ

2. การพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชาให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การให้ความไว้วางใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

4. การให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

4. ยุคการบริหารเชิงระบบ (Systems Approach Era) (ระหว่าง ค.ศ.1970 -

ปัจจุบัน) การบริหารงานตามทฤษฎีการบริหารแบบระบบ มีความเชื่อว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นองค์กรนั้น มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ส่งผลกระทบซึ่งกันและกันได้ ความคิดของนักวิชาการบริหารที่มีต่อการบริหารเชิงระบบมี 2 แนวคิด คือ แนวคิดแรกที่มองว่าองค์การมีลักษณะระบบปิด (Closed System Approach) ซึ่งเป็นแนวคิดสมัยเก่า เพราะไม่ใช่คิดถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในองค์การกับสภาพแวดล้อม เน้นโครงสร้างที่เป็นทางการ ส่วนอีกแนวคิดหนึ่งมองว่า องค์การมีลักษณะระบบเปิด (Opened System Approach) เพราะมองว่าปัจจัยภายในองค์การมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก และเน้นพฤติกรรมองค์กร

Kast and Rosenzweig ได้ให้คำจำกัดความทฤษฎีระบบว่า ระบบ เป็นการจัดการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยตั้งแต่สองปัจจัยขึ้นไป และปัจจัยอิสระหรือปัจจัยย่อยรวมทั้งตัวระบบดังกล่าวจะต้องมีขอบเขตที่กำหนดไว้ชัดเจน

สวัสดี กาญจนสุวรรณ (2542 : 48 - 50) กล่าวว่า องค์ประกอบของระบบมีดังนี้

1. ตัวป้อน (Inputs)

2. กระบวนการ (Processor)

3. ผลผลิต (Outputs)

3.1 โดยตั้งใจ (Intended)

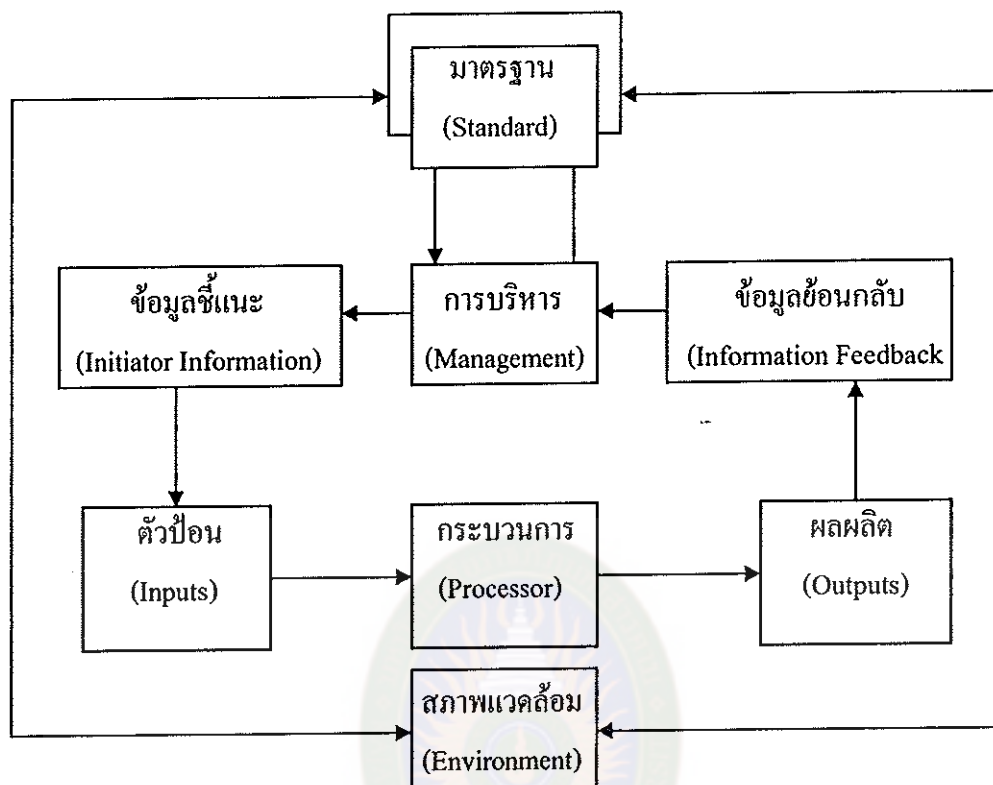
3.2 โดยไม่ตั้งใจ (Unintended)

4. การบริหาร (Management)

4.1 มาตรฐาน (Standard)

4.2 ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback)

4.3 สิ่งชี้แนะ (Initiator)

แผนภาพที่ 2 แสดงองค์ประกอบของระบบ

ที่มา : หลักการบริหารการศึกษา (2542 : 50)

การบริหารการศึกษาของไทยได้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ นับตั้งแต่การบริหารแบบมีหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นแนวคิดเชิงอุดมคติ ยากเกินกว่าจะปฏิบัติได้จริงและหันมาสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์มากขึ้น จนกระทั่งพัฒนาสู่การบริหารสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นองค์กรในระบบเปิดยอมรับการเปลี่ยนแปลงการบริหาร จากอิทธิพลหรือปัจจัยภายนอกมากขึ้น ซึ่งในการบริหารการศึกษาไทยในอนาคต ได้มีนักวิชาการแสดงทัศนะไว้ซึ่งอาจกล่าวสรุปได้ ดังนี้

1. ผู้บริหารสมัยใหม่ ต้องมีความรู้หลายสาขาวิชาการมีความรู้ทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพื่อการแก้ปัญหาการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในองค์กรที่จะมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารสมัยใหม่ ต้องมีความตื่นตัวในเรื่องข่าวสารข้อมูลรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีความชำนาญในการจัดคนเข้าทำงานหลากหลายมากยิ่งขึ้น มีความเชี่ยวชาญในการควบคุมงานโดยใช้หลักการประชาธิปไตย มุ่งเน้นให้ทุกคนได้มี

ส่วนร่วมในการบริหารงานมากขึ้น

3 การบริหารการศึกษาในอนาคตจะมีลักษณะเฉพาะด้าน ขยายขอบเขตความรับผิดชอบมากขึ้น โครงสร้างการบริหารงานต่าง ๆ จึงผูกพันกับลักษณะทางสังคม สิ่งแวดล้อมมากขึ้น ดังนั้น ความไม่แน่นอนขององค์กรทางการศึกษาจึงมีมากขึ้น

4. ปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ต้องปรับตัวให้เข้ากับค่านิยม สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปและมีข้อมูลข่าวสารมากยิ่งขึ้น การบริหารการศึกษาไทยต้องใช้นักบริหารมืออาชีพ (Professionals) มากยิ่งขึ้น

5. การบริหารการศึกษาไทย มีแนวโน้มไปสู่การบริหารโครงการมากขึ้น ผู้บริหารการศึกษาไทยยุคใหม่ ต้องมีบทบาทในการประสานงานและเป็นนักพัฒนามากขึ้น

6. องค์กรทางการศึกษาไทยในอนาคต ไม่เพียงแต่ต้องปรับตัวด้านสภาพแวดล้อมภายนอกเท่านั้น แต่มีความจำเป็นต้องปรับกระบวนการบริหารภายในให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร และให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงภายนอกด้วย

สภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545 : 21-22) ได้กล่าวไว้ว่า รัฐได้ใช้การศึกษา เป็นเครื่องมือพัฒนาคนในประเทศให้มีความรู้ความสามารถ ซึ่งรัฐต้องการให้นำความรู้ความสามารถนั้นไปพัฒนาประเทศต่อไป เช่น ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 รัฐต้องการให้คนในประเทศได้อยู่ดีกินดี จึงเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นสำคัญ กระบวนการจัดการศึกษาในขณะนั้นจึงได้นำหลักวิชาการที่เป็นภูมิปัญญาสากล มากำหนดเป็นเนื้อหาในหลักสูตร ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกระดับชั้น การจัดการศึกษาทั้งการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ส่งผลให้ประเทศก้าวสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ แต่ขาดความสมดุลของการพัฒนา กล่าวคือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และผลประโยชน์จากการพัฒนาระหว่างภาค ระหว่างชนบทกับในเมือง และระหว่างกลุ่มคน ซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชาติรวมทั้งก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาเสพติดและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้ประโยชน์อย่างสิ้นเปลือง ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอและขาดความเป็นตัวเองของคนไทย ซึ่งเป็นการศึกษา ที่ขาดความสมดุลระหว่างภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญาสากล การพัฒนาประเทศตามแนวทางดังกล่าว จึงเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนเพราะว่าได้ทำลายระบบเศรษฐกิจทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทำลายสภาพแวดล้อม ทำลายโครงสร้างทางสังคม

และที่สำคัญที่สุด คือ ทำลายแม้กระทั่งคุณค่าความเป็นมนุษย์

สรุปได้ว่า ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ระบบเศรษฐกิจมีความเชื่อมโยงสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น การคาดการณ์และวางแผนล่วงหน้าทำได้ยากกว่าในอดีต ประเทศไทยจึงได้ริเริ่มกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศในแนวใหม่ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศ ที่นำไปสู่การปรับแนวคิดการพัฒนาประเทศแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อให้คนไทยได้รับ การพัฒนาคุณภาพทุกด้าน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและเกิดความสุขในสังคม ระบบการศึกษาจึงได้มีการปฏิรูปเพื่อให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นปฏิรูปกระบวนการพัฒนาคู ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเรียนรู้อย่างมีความสุข และกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความสามารถของตนเอง ในการพัฒนาการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างและให้ตระหนักเห็นคุณค่าของท้องถิ่น ความรู้และความคิดของคนในท้องถิ่น จำเป็นที่รัฐต้องสนับสนุนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา และกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทรัพยากรและแหล่งวิทยากรในท้องถิ่นเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ

3. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ระบุไว้ในมาตรา 80 ดังนี้ มาตรา 80 “รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

2. ส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพอันไปสู่สุขภาพที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

สุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการได้ปฏิบัติหน้าที่ ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

3. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมาย เพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4. ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียม และสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

5. ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิชาชีพในศิลปะวิทยาการแขนงต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูล ผลการศึกษาวิชาชีพที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิชาชีพจากรัฐ

6. ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ รักสามัคคีและการเรียนรู้ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงาม และภูมิปัญญาท้องถิ่น” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 : 23 - 24)

สรุปได้ว่า รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม โดยการคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาสุขภาพ จัดการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบ ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนา และเอกชน สนับสนุนการศึกษาวิชาชีพในศิลปะวิทยาการแขนงต่าง ๆ ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้ รักสามัคคีและการเรียนรู้ปลูกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม

4. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2553

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2553 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการ แนวการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6, 22, 23 และ 24 ดังนี้

มาตรา 6 “ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ”

มาตรา 22 “ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริม ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ”

มาตรา 23 “ การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษาเน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ”

มาตรา 24 “ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนให้ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ใน ทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียน การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 : 3-8)

สรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2553 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

1. ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552 : 12-13) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม การป้องกันและการแก้ปัญหาให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะในการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากสภาวะวิกฤตต่าง ๆ ได้อย่างปลอดภัย ส่วนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลัก ในการดำเนินงาน โดยการร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร

และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐาน คุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 4) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า

การพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาประจำชั้นเรียนเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลนอก รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน

กระบวนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการดำเนินงานโดยมี ครูที่ปรึกษาประจำชั้นเรียน เป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และการส่งต่อนักเรียน

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544 : 15) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรในการดำเนินการดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิด กับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคลากรภายนอก และโรงเรียน

สรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจน โดยการปฏิบัติทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ตามแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ รวมทั้งการนิเทศ กำกับติดตามของครูหัวหน้าระดับชั้นเรียนและรองหัวหน้าระดับชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ และชัดเจน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแตกต่างไปจากเดิมในลักษณะที่ดีขึ้น

2. นโยบายสู่การปฏิบัติระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นโยบายสู่การปฏิบัติระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 2) ได้วางนโยบายสู่การปฏิบัติไว้ ดังนี้

1. สภาวะวิกฤติ ได้แก่

- 1.1 ก๊วยจากสารเสพติด
- 1.2 ความล้มเหลวทางการเรียน/อาชีพ
- 1.3 ก๊วยทางเพศ
- 1.4 ความรุนแรง การกลั่นแกล้งรังแก
- 1.5 อุบัติภัย

2. นโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวว่า

สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและกำหนดมาตรการสนับสนุน ส่งเสริมศักยภาพนักเรียน เน้นกิจกรรมส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาและการคุ้มครอง สิทธิเด็ก โดยความร่วมมือของบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. มาตรการสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

3.1 สร้างความเข้มแข็ง ให้โรงเรียนมีมาตรฐานในการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.2 จัดกิจกรรม ส่งเสริมความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม สิทธิเด็ก ตลอดจนป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของนักเรียน เช่น ปัญหาสารเสพติด ปัญหาพฤติกรรม ปัญหาทางเพศ โดยประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 สร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้เชื่อมโยงความรู้ สารสนเทศ และความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.4 ประสาน การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนา ส่งเสริม แก้ไขและส่งต่อนักเรียนในทุกระดับทุกประเภท

3. กรอบแนวคิดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2547 : 2-3) กล่าวว่า การพัฒนา นักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรมและมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งเกิดขึ้นกับนักเรียน ก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาเนื่องจาก สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทั้งด้านการสื่อสาร เทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งนอกจาก

จะส่งผลกระทบต่อผู้คนในเชิงบวกแล้ว ในเชิงลบก็มีปรากฏเช่นกันเป็นต้นว่า ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของยาเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ปัญหาครอบครัว ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด การปรับตัวที่ไม่เหมาะสมหรืออื่น ๆ ที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นภาพความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวัง จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะบุคลากรครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการเนินการต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ และภาคภูมิใจในบทบาทหน้าที่ ที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชนให้เจริญเติบโตองงามเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป

บทบาทของครูที่กล่าวมานั้นมิใช่เรื่องใหม่ เพราะมีการปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอ และได้ดำเนินการมานานแล้วนับตั้งแต่อดีตจนได้รับการยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคล แต่เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบที่มีกระบวนการทำงาน มีหลักฐานการปฏิบัติงาน มีเทคนิค วิธีการ หรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้ว ความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่ว่าจะเป็นครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หรือสังคม ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นระบบที่สามารถดำเนินงานเพื่อรับการประกันคุณภาพได้ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านปัจจัย ผลผลิต และด้านกระบวนการ

กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงศึกษาธิการ จึงตระหนักว่า ความสำคัญที่จะต้องมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้มีกระบวนการทำงานเป็นระบบ มีความชัดเจน มีการประสานความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนรวมทั้งมีวิธีการ กิจกรรม และเครื่องมือต่าง ๆ ที่มีคุณภาพในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอันจะส่งผลให้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ โดยมีแนวคิดหลักในการดำเนินงาน ดังนี้

1. มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน เนื่องจากแต่ละคนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ดังนั้นการยึดนักเรียนเป็นสำคัญในการพัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งด้านการป้องกันแก้ไข ปัญหาหรือการส่งเสริม จึงจำเป็นอย่างยิ่ง

2. ความสำเร็จของงาน ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมทั้งการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียนในทุกระดับ ผู้ปกครอง หรือชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 3) กล่าวว่า ระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีความเชื่อว่า

1. ทุกคนต้องการความรัก ความเข้าใจ การให้อภัย การให้โอกาส อยากเป็นคนดีมีปัญญา และมีความสุข
2. ทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต เพียงแต่ใช้ เวลาและวิธีการที่แตกต่างกัน
3. ความสำเร็จของงานต้องอาศัยการร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ของทุกคนที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง

4. ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืน มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.1.1 ความหมายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 12-13) ได้ให้ความหมายของระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนไว้ว่า

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกัน ทางจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะในการดำรงชีวิตและรอดพ้นจากสภาวะวิกฤติต่าง ๆ ได้อย่างปลอดภัย

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการ การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากร ดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายทั้งภายในและ นอกสถานศึกษา ได้แก่ ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

4.1.2 วัตถุประสงค์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่

ระบบ มีประสิทธิภาพ

2) เพื่อให้โรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน ชุมชน องค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการทำงานร่วมกัน มีร่องรอย การปฏิบัติงาน สามารถตรวจสอบและประเมินผลได้

4.1.3 ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่

1) นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงสภาพ ปัญหา

2) สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น

3) นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรม จริยธรรม (MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (AQ)

4) นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข และได้รับการส่งเสริมพัฒนา เต็มตามศักยภาพอย่างรอบด้าน

5) ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน อย่างเข้มแข็งจริงจังด้วยความเสียสละ เอาใจใส่

4.1.4 กระบวนการและขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 17 - 23) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

กระบวนการและขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

การรู้จักนักเรียนนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้วยความหลากหลายของนักเรียน และนักเรียนแต่ละคนซึ่งมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่แตกต่างกันผ่านการหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมในหลายลักษณะ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูล

ที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูอาจารย์มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนและนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ตามหลักวิชาการ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน

2. การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการ จำเป็นด้วยความรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาจจัดกลุ่มนักเรียนตามผลการคัดกรองสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการสร้างภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา

2.2 กลุ่มเสี่ยง คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันและแก้ไขตามกรณี

2.3 กลุ่มมีปัญหา คือนักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ไขปัญหามาโดยเร่งด่วน

2.4 กลุ่มพิเศษ คือนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะแสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกันภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพความสามารถพิเศษนั้นจนถึงขั้นสูงสุด

3. การส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมพัฒนานักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษ ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา และเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมี

คุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป การส่งเสริมพัฒนานักเรียน มีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียน ต้องดำเนินการ คือ

- 3.1 การจัดกิจกรรมโฮมรูม
- 3.2 การเยี่ยมบ้าน
- 3.3 การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน
- 3.4 การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตและกิจกรรม

พัฒนาผู้เรียน

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา

การป้องกันและแก้ไขปัญหา การดูแลช่วยเหลือนักเรียนควร ให้ความสำคัญใส่ใจกับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา นั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความสำคัญดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการ ช่วยเหลือทั้งการป้องกันและการแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็น ปัญหาของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน จึงเป็นภาระ งานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของ สังคมต่อไป การป้องกันและ แก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครู ที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการ มีอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) การให้คำปรึกษาเบื้องต้น 2) การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

5. การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยครูที่ปรึกษา

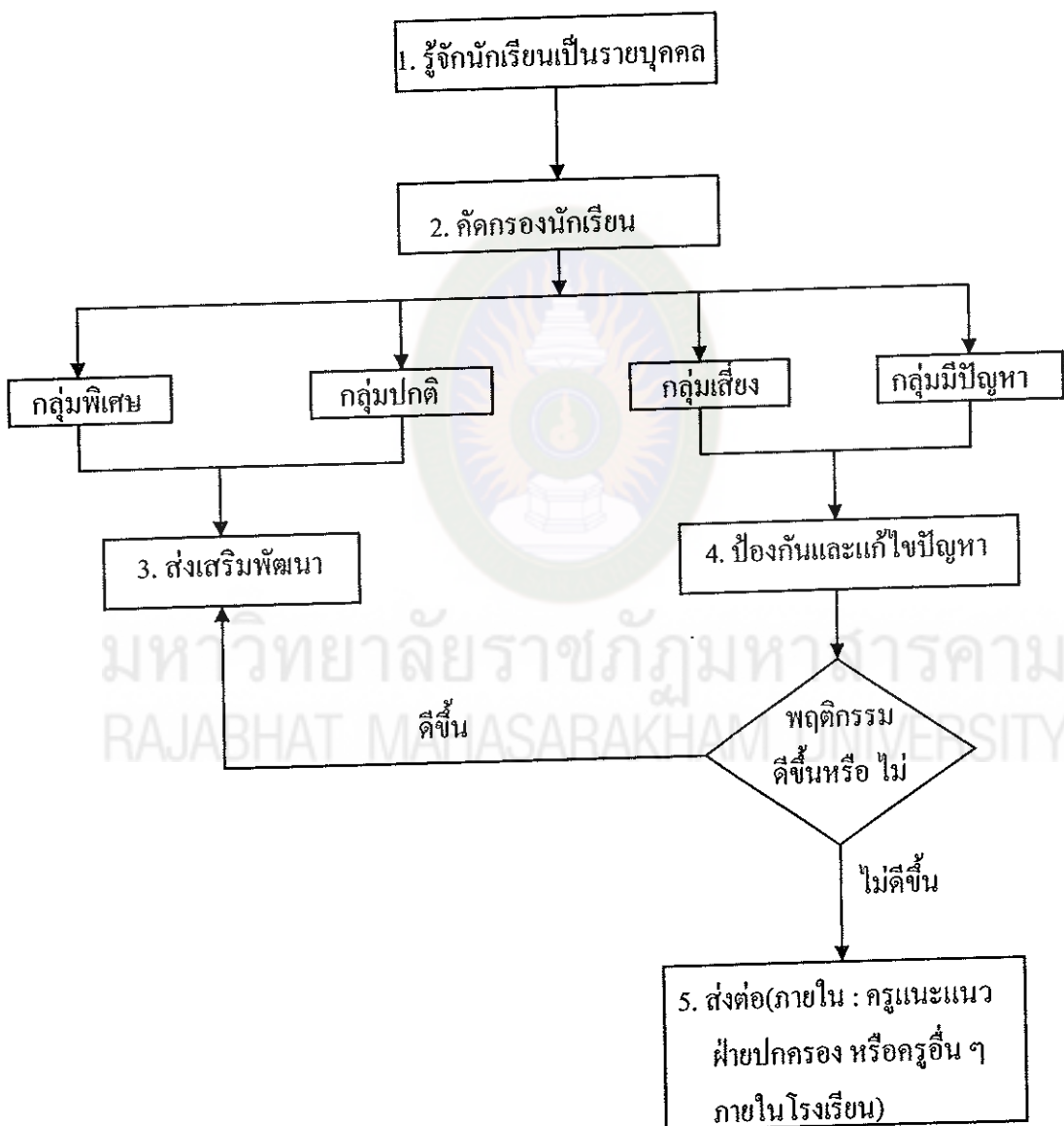
อาจมีกรณีที่บางปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรม ไม่ดีขึ้น ก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียน ได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ เป็นบทบาทหน้าที่ของครู ที่ปรึกษา หรือครูคนใดคนหนึ่งเพียงลำพัง ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลาม กลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข ซึ่งครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่ กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือการคัดกรองนักเรียนก็ได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะ ปัญหาของนักเรียนในแต่ละกรณี

การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถ

ให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชา หรือฝ่ายปกครอง

2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนว หรือฝ่ายปกครอง เป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากพิจารณา เห็นว่าเป็นกรณีปัญหาที่มีความยากเกินกว่าศักยภาพของโรงเรียนจะดูแลช่วยเหลือได้

แผนภาพที่ 3 แสดงกระบวนการและขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 23)

4.1.5 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 28-30) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

1. คณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งต่าง ๆ ได้แก่ รองผู้อำนวยการทุกฝ่าย หัวหน้าระดับ หัวหน้างานแผนงาน หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนชุมชน และหัวหน้างานแนะแนวเป็นกรรมการและเลขานุการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) มีดังนี้

1.1 ส่งเสริม สนับสนุน การขับเคลื่อนและผดุงรักษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 สร้างขวัญและกำลังใจ และพัฒนาบุคลากร

1.3 เป็นผู้นำในการฝึกสหสาน บูรณาการภารกิจ โดยรวมของสถานศึกษา

1.4 ประสานสัมพันธ์และสร้างความเข้มแข็งให้ทีมประสานทีมทำ และเครือข่ายการดำเนินการดำเนินงานจากทุกภาคส่วน

1.5 นิเทศ กำกับติดตามประเมินผล

2. คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการที่ผู้บริหารมอบหมาย เป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งและหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ หัวหน้าระดับทุกระดับ หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หัวหน้างานอนามัย ครูพยาบาล หัวหน้างานแนะแนวเป็นกรรมการและเลขานุการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) มีดังนี้

2.1 ปฏิบัติงานในฐานะบุคลากรหลักในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.2 ประสานระหว่างคณะกรรมการอำนวยการ (ทีมนำ) และคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3 จัดทำเครื่องมือ สื่ออุปกรณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาดำเนินงานและรับผิดชอบในการชี้แจง สร้างความรู้ ความเข้าใจ แก่ผู้ปฏิบัติงาน

2.4 จัดการประชุมคณะกรรมการทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เพื่อแสวงหาแนวทางในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.5 สรุปรายงานผลการดำเนินงาน และดำเนินการอื่นใด เพื่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. คณะกรรมการดำเนินการ (ทีมทำ) ประกอบด้วย หัวหน้าระดับชั้นเป็นประธานกรรมการ มีกรรมการตามตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ รองหัวหน้าระดับ ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอนและครูแนะแนวเป็นกรรมการและเลขานุการ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการ (ทีมทำ) มีดังนี้

3.1 ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องและดำเนินการประชุมชี้แจง

3.2 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน ประเมินผลและจัดทำรายงานตามระดับชั้น

3.3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของครูที่ปรึกษาและนักเรียน เพื่อประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 30-35) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) ดังนี้

4.1 หัวหน้าระดับ/รองหัวหน้าระดับ

4.1.1 ติดตาม กำกับดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษา

4.1.2 ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4.1.3 จัดประชุมครูในระดับเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน

4.1.4 จัดประชุมกลุ่มเพื่อปรึกษาปัญหารายการกรณี (Case

Conference)

4.1.5 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและการจัดทำรายงาน

ประเมินผลระดับส่งผู้บริหาร โดยผ่านทีมประสาน

4.2 ครูที่ปรึกษา หรือครูประจำชั้น

4.2.1 ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามแนวทางที่กำหนด

ดังนี้

1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยรวบรวมข้อมูล

ผู้เรียนเป็นรายบุคคลจัดทำข้อมูลให้เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน

2) การคัดกรองนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลจำแนก จัดกลุ่ม

ผู้เรียน เช่น กลุ่มเด็กมีความสามารถพิเศษ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาต้องการ
การช่วยเหลือโดยเร่งด่วน

3) ส่งเสริมและพัฒนานักเรียน โดยจัดกิจกรรม โครงการ

โครงการ ส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รักและเห็นคุณค่าในตนเอง มีทักษะในการ
ดำรงชีวิต

4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา ดูแลให้คำปรึกษากรณี

ปัญหาที่ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

5) การส่งต่อ กรณีมีปัญหาของนักเรียนซับซ้อน ให้ส่ง

ต่อไปยังครูแนะแนว ฝ่ายปกครอง หรือผู้มีทักษะความสามารถตรงกับลักษณะปัญหา

4.2.2 พัฒนาดตนเองด้วยองค์ความรู้ทางจิตวิทยาการแนะแนว

และการให้คำปรึกษา

4.2.3 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี

4.2.4 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผล รายงาน

ส่งหัวหน้าระดับ

4.3 ครูแนะแนว

4.3.1 นิเทศ (Supervising) สนับสนุนและเป็นแกนหลัก
แก่ครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ทุกคนในการให้ความรู้ เทคนิค วิธีการ และกระบวนการ
ตามหลักจิตวิทยาและการแนะแนวเพื่อใช้ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในประเด็นสำคัญ
ต่อไปนี้

1) เทคนิค วิธีการ และเครื่องมือ เพื่อการรู้จักและเข้าใจ

ผู้เรียนรวมทั้งการคัดกรองจัดกลุ่มผู้เรียน การให้คำปรึกษาเบื้องต้น เช่น การใช้ระเบียบ
สะสม แบบทดสอบ การสังเกต การสัมภาษณ์

2) เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูม

การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และกิจกรรมสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มคัดกรอง

3) ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับธรรมชาติ

และลักษณะของผู้เรียนกลุ่มพิเศษประเภทต่างๆ และเสนอแนะแนวทางการดูแลช่วยเหลือ
ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้

- 4.3.2 ให้คำปรึกษา (Counseling) แก่ผู้เรียน (ในกรณีที่ครูที่ปรึกษาไม่สามารถแก้ไขหรือyakต่อการช่วยเหลือ) ผู้ปกครอง และผู้ขอรับบริการทั่วไป
- 4.3.3 ประสาน (Co-ordinating) กับผู้เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นระบบ “เครือข่าย” ในการดำเนินงานแนะแนวและการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4.3.4 จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในคาบแนะแนว
- 4.3.5 ให้บริการต่าง ๆ หรือจัดทำโครงการ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ซึ่งเป็นการสนับสนุนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4.3.6 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี
- 4.3.7 กรณีที่นักเรียนมีปัญหา yakต่อการช่วยเหลือของครูแนะแนว ให้ส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและติดตามผลการช่วยเหลือนั้น
- 4.3.8 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานและประเมินผลรายงานส่งผู้บริหารหรือหัวหน้าระดับ
- 4.4 ครูผู้สอนประจำวิชาและครูที่เกี่ยวข้อง
- 4.4.1 ศึกษาข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อรู้จักและเข้าใจผู้เรียนอย่างแท้จริง
- 4.4.2 ให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนแก่ครูที่ปรึกษา และให้ความร่วมมือกับครูที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4.4.3 ให้ข้อมูลการรู้จักและเข้าใจผู้เรียนในการจัดกระบวนการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและบริการต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
- 4.4.4 ให้คำปรึกษาเบื้องต้นในรายวิชาที่สอน ในด้านการศึกษาต่อการประกอบอาชีพ ทักษะการดำรงชีวิต และบุคลิกที่พึงประสงค์
- 4.4.5 พัฒนาตนเองด้านองค์ความรู้ทางจิตวิทยาและการแนะแนว และนำมาบูรณาการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน
- 4.4.6 ร่วมประชุมกลุ่มปรึกษาปัญหารายกรณี ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 4.4.7 บันทึกหลักฐานการปฏิบัติงาน สรุปผล และรายงานส่งหัวหน้าระดับ

4.5 ผู้แทนนักเรียน

4.5.1 เรียนรู้ ทำความเข้าใจกรอบแนวคิดของระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียน

4.5.2 ประสานงานในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา
และความต้องการจำเป็นของเพื่อนนักเรียน

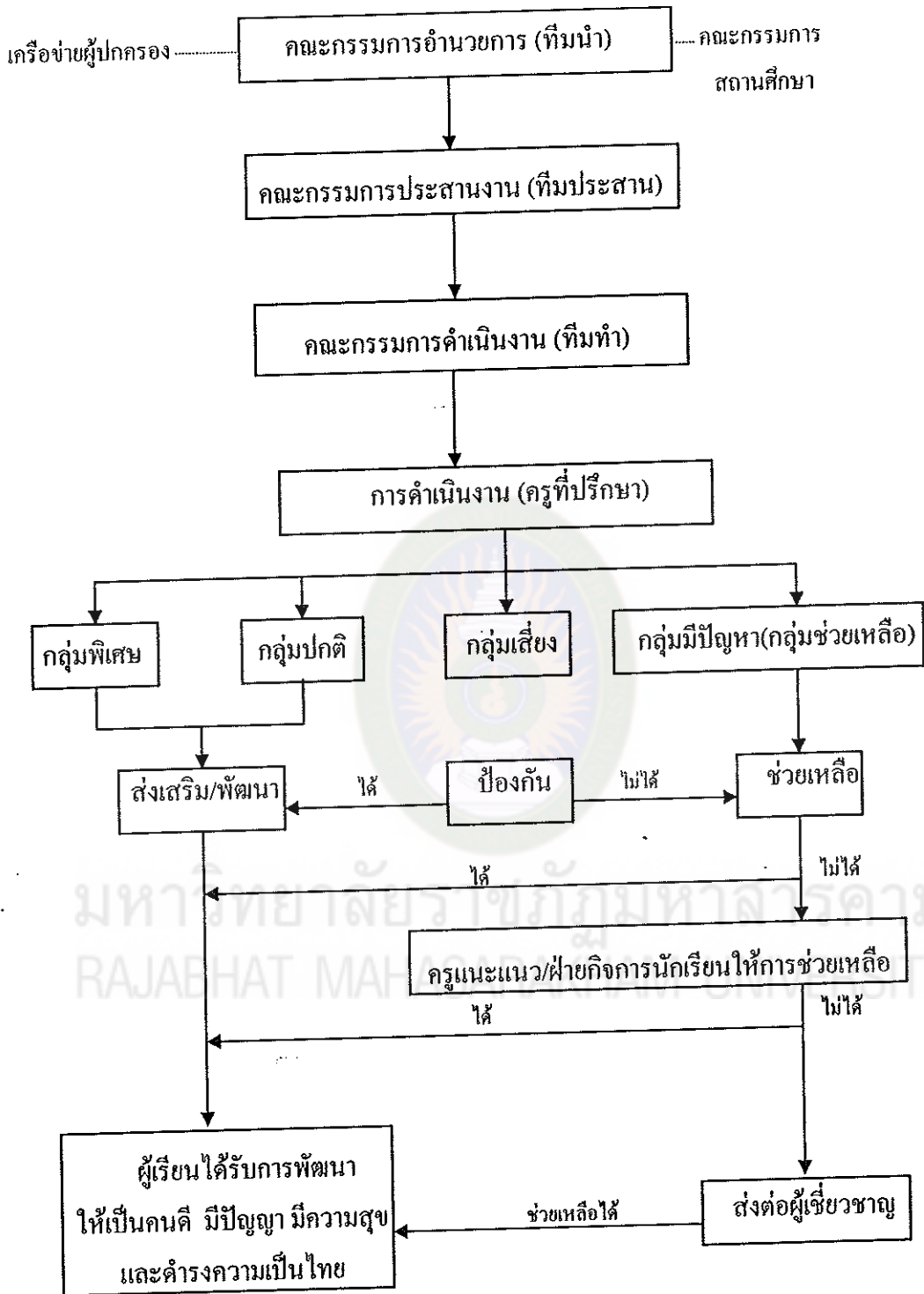
4.5.3 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม

4.5.4 เป็นแกนนำในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ได้รับ

ประสบการณ์การเรียนรู้และ การเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตอย่างเต็มตามศักยภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

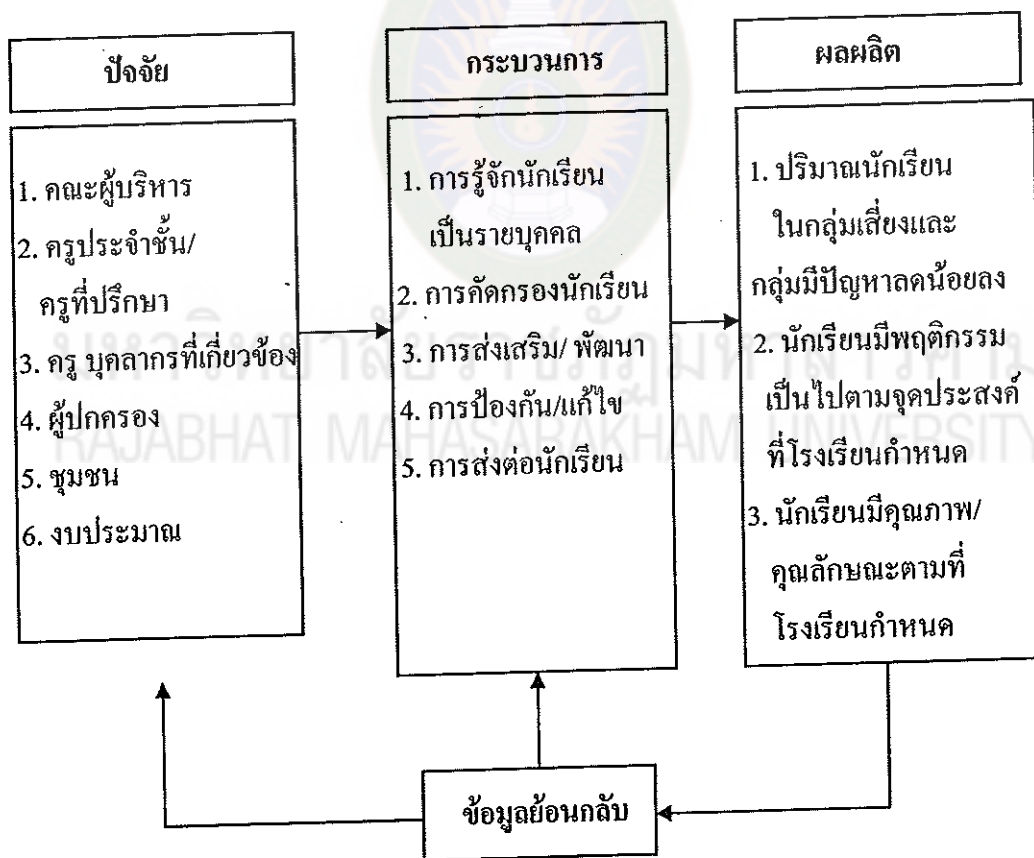

แผนภาพที่ 4 แสดงโครงสร้างของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 (2552 : 35)

4.5.5 บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 30-35) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของบุคลากรในคณะกรรมการดำเนินงาน (ทีมทำ) ดังนี้

4.6 การพัฒนาความเข้มแข็งให้แก่ระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 39-47) กล่าวว่า การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เข้มแข็งนั้น จะต้องจัดทำขึ้นตามแนวคิดการบริหารเชิงระบบที่มีโครงสร้างสำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) โดยแต่ละองค์ประกอบมีรายละเอียดและมีปฏิสัมพันธ์กัน สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังแผนภาพที่ 5

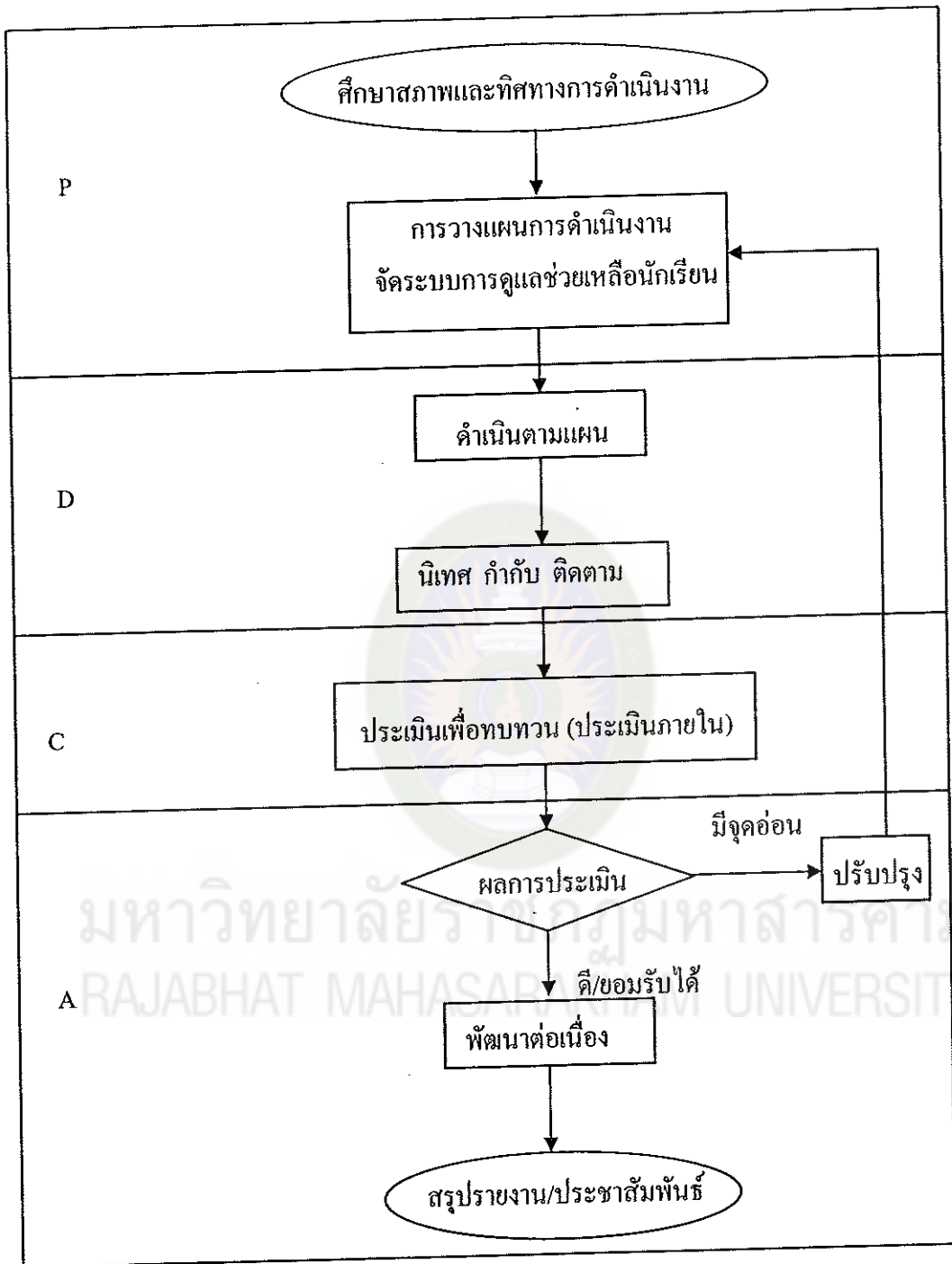

แผนภาพที่ 5 แสดงระบบและโครงสร้างของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 40)

ความสำเร็จด้านการเรียนการสอน และด้านการดำรงชีวิตของนักเรียน คือความสำเร็จที่แท้จริงของผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา แต่การจะสร้างความสำเร็จ ดังกล่าวได้ จะต้องอาศัยพลังความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน รวมทั้งการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้สามารถก้าวข้ามปัญหาอุปสรรค และจุดที่ยากลำบากที่สุดในชีวิตของนักเรียนแต่ละคน ไปสู่เป้าหมายปลายทางตามความมุ่งหวังของตัวนักเรียนเอง และความคาดหวังของสังคม การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงต้องมีผู้รับผิดชอบ ดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ตามขั้นตอนและกระบวนการที่ถูกต้องอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจะช่วยให้แก่นักเรียนทุกคนได้รับการดูแลช่วยเหลือตามเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ต้องการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากนี้จะดำเนินการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับนักเรียน ก็เป็นสิ่งสำคัญ

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่คุณภาพของนักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ด้านจิตใจ คุณธรรม จริยธรรมและมีชีวิตที่สงบสุข ให้สมกับคำว่า “เก่ง ดี และมีสุข” โดยมีบุคลากรทุกคนในโรงเรียนร่วมมือกันดำเนินงานทั้งผู้บริหารและครู ที่สำคัญที่สุดคือ ความดูแลใส่ใจของครูที่ปรึกษาให้นักเรียนแต่ละคน ซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนานักเรียนให้พร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตอย่างมีคุณภาพรอบด้าน เป็นกำลังสำคัญของสังคมสามารถนำพาความรุ่งเรืองและความสงบสุขสู่ประเทศชาติต่อไป บทบาทของครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีคุณค่าที่น่าภาคภูมิใจ

การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นบุคลากรหลักในการปฏิบัติหน้าที่ตามกระบวนการที่กำหนด โดยมีครูหรือหรือบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำวิชา ครูอนามัย ครูแนะแนว ฯลฯ ร่วมมือกันในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีคณะผู้บริหาร โรงเรียนให้การสนับสนุนและเอื้ออำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติหน้าที่ของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาและครูผู้สอน/บุคลากรที่เกี่ยวข้องดำเนินไปได้อย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน ในการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนโดยใช้วงจรเดมิ่ง (PDCA) ซึ่งเป็นกระบวนการในการดำเนินงานที่มีรูปแบบการพัฒนาดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 แสดงการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 การสร้างวินัยเชิงบวก (Positive Discipline)

4.2.1 ความหมายการสร้างวินัยเชิงบวก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 3) ให้ความหมายของการสร้างวินัยเชิงบวกไว้ ดังนี้

การสร้างวินัย หมายถึง การสอนหรือการฝึกคนให้เชื่อฟัง อดทน ระเบียบ หรือแนวทางการปฏิบัติตนทั้งในระยะสั้นหรือระยะยาว

การสร้างวินัยเชิงบวก หมายถึง การขัดเกลาพฤติกรรมของเด็ก และช่วยให้เด็กเรียนรู้การควบคุมตนเองไปพร้อม ๆ กับการให้กำลังใจ กระตุ้นให้เด็กอยากฝึกฝน เรียนรู้ และพยายามจะไปให้ถึงเป้าหมายเป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง เพราะในที่สุดเด็กก็จะเรียนรู้ตัวเอง

4.2.2 การสร้างวินัยเชิงบวกในห้องเรียน การสร้างวินัยเชิงบวกในห้องเรียนเด็กจำเป็นต้องได้รับอบรมสั่งสอน เพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบของสังคม หลักฐานจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเด็กทั้งหญิงชายจะตอบสนองต่อวิธีการเชิงบวกได้ดีกว่าซึ่งหมายถึงรวมถึงการต่อรอง และการสร้างระบบการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ ด้วยการทำร้ายหรือใช้วาจาทำร้ายจิตใจ โดยหลัก 7 ประการของการสร้างวินัยเชิงบวก ได้แก่

- 1) เคารพศักดิ์ศรีของเด็ก
- 2) พยายามพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การมีวินัยในตนเอง และบุคลิกลักษณะที่ดี

3) พยายามให้เด็กมีส่วนร่วมมากที่สุด

4) คำนึงถึงความต้องการทางพัฒนาการและคุณภาพชีวิตของเด็ก

- 5) คำนึงถึงแรงจูงใจและโลกทัศน์ของเด็ก
- 6) พยายามให้เกิดความยุติธรรม เท่าเทียมกัน และไม่เลือก

การปฏิบัติ

- 7) เสริมสร้างความสามัคคีกลมเกลียวในกลุ่ม
- 4.2.3 ขั้นตอนของการสร้างวินัยเชิงบวก ได้แก่

- 1) มีการบรรยายถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม
- 2) มีการให้เหตุผลที่ชัดเจน
- 3) ขอให้นักเรียนแสดงอาการรับรู้

4) มีการให้รางวัลหรือแสดงความชื่นชมต่อพฤติกรรม

ที่เหมาะสม

การสร้างวินัยเชิงบวก จะมีประสิทธิภาพสำหรับเด็กแต่ละคน ยิ่งไปกว่านั้นสำหรับครูที่ต้องสอนในชั้นเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมากก็จะมีผลดีต่อเด็กทั้งกลุ่มด้วย “เคล็ดลับ” ของความสำเร็จก็คือ การทำให้เด็กรู้สึกว่าตัวเองกำลังอยู่ใน “ทีมที่เป็นฝ่ายชนะ” (คือทั้งห้องร่วมกัน) และให้ยกย่องความพยายามของเด็กแต่ละคนในฐานะเป็นผู้ร่วมทีมที่ดี การสร้างวินัยเชิงบวกอาจล้มเหลวได้ถ้าหากว่า

1. นักเรียนหรือทั้งห้องไม่ได้รับรางวัลเร็วพอหลังจากมีพฤติกรรม

ที่เหมาะสมแล้ว

2. ครูให้ความสำคัญกับงานมากกว่าพฤติกรรมของนักเรียน เช่น พูดว่า “คืนนี้เธอหยุดพูดและเริ่มทำงานซะที” แทนที่จะพูดว่า “ดีมากที่เธอมีน้ำใจต่อคนอื่น ๆ และเงียบได้เร็ว”

3. ครูมุ่งสนใจอยู่แต่ความคิดพลาดของนักเรียนต่อไปเรื่อย ๆ มากกว่าที่สนใจสิ่งที่นักเรียนทำถูกต้อง

ในการสร้างวินัยเชิงบวกครูควรพยายามนึกถึงอัตรา 4 : 1 คือ พยายาม “จับถูก” ให้ได้สี่ครั้ง สำหรับการ “จับผิด” หนึ่งครั้ง โดยพยายามทำเสมอต้นเสมอปลายจะทำให้เด็กนักเรียนรู้สึกได้ว่าครูเอาใจกับการสังเกตสิ่งที่นักเรียนทำได้ดี และให้รางวัลเขาทันที การตรวจสอบตนเองอาจทำได้โดยการจดบันทึก เมื่อแต่ละชั่วโมงจบลง หรือในท้ายของแต่ละวัน แล้วลองคิดทบทวนดูว่าวันนี้ได้แสดงความชื่นชมนักเรียนไปกี่ครั้ง เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคำหาโทษที่วางเมื่อนักเรียนทำผิด หรืออาจมอบหมายให้นักเรียน หรือครูช่วยสอนคอยสังเกตและจดสถิติให้ และฝึกฝนปรับปรุงไปจนกว่าการแสดงชื่นชมจะกลายเป็นนิสัย และการตำหนิจะเกิดขึ้นเพียงนาน ๆ ครั้งเท่านั้น ครูที่ใช้การสร้างวินัยเชิงบวกจะเชื่อมั่นในความสามารถของนักเรียนและสื่อให้รู้ถึงความอบอุ่น ห่วงใยและเคารพในศักดิ์ศรีของนักเรียน เมื่อครูมีความมุ่งมั่นที่จะใส่ใจ คอยสังเกตนักเรียนและตอบสนองในลักษณะที่เป็นการสนับสนุนพฤติกรรมเชิงบวก นักเรียนก็จะเริ่มมีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเองมากขึ้นและ จะลด โอกาสที่จะมีพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาให้น้อยลง และยังเชื่อกันว่าสาเหตุที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเพื่อให้บรรเทาเป้าหมาย 4 อย่าง คือ

1. ต้องการเรียกร้องความสนใจ เด็กทุกคนย่อมต้องการที่จะได้รับความสนใจจากผู้ใหญ่ และเมื่อไหร่ก็ตามที่เขาแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ออกมา ก็มัก

จะเป็นเพราะเขาต้องการให้ความสนใจที่สำคัญอันหนึ่งของการสอนก็คือ การตอบสนองความต้องการด้านนี้ของนักเรียนเพื่อที่เขาจะได้พัฒนาความรู้สึกมีคุณค่า ในตนเองแต่นักเรียนบางคนก็เลือกที่จะเรียกร้องความสนใจเป็นพิเศษ โดยการมีพฤติกรรม ที่เป็นปัญหาขึ้นมา เขาจะพยายามทำตัวให้เป็นศูนย์กลางของความสนใจและคอยก่อกวนครู และเพื่อน ๆ อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทุกคนหันมาเอาใจใส่ ถ้าเขาไม่สามารถเรียกร้องความสนใจ โดยการทำอะไรให้สำเร็จหรือการร่วมมือกับคนอื่น เขาก็จะทำทุกอย่างที่ทำได้เพื่อให้ได้ความ สนใจเขาอาจทำให้ห้องเรียนวุ่นวายไปหมด เพียงเพราะความกระหายที่จะได้รับความสนใจ นั้นเอง การสร้างวินัยเชิงบวกซึ่งครูอาจทำได้เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เรียกร้องความสนใจ ด้วยการสร้างปัญหา เช่น (1) ชมเชยหรือแสดงความชื่นชมในขณะที่เขาไม่ได้ก่อกวนหรือ เรียกร้องความสนใจ “จับถูก” มากกว่า “จับผิด” หรือคอยให้ความสนใจเวลาที่เขาทำสิ่งที่ดี ๆ (2) เพิกเฉยพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และให้ความสนใจพฤติกรรมในด้านบวก ของนักเรียน (3) สอนให้เด็กรู้จักร้องขอความสนใจ อาจใช้กระดาษแข็งหรือการ์ดทำป้าย “โปรดสนใจทางนี้หน่อย” ที่นักเรียนสามารถชูขึ้นให้ครูเห็นได้เวลาที่ต้องการถามคำถาม (4) ใช้สายตาปรามมองหน้าโดยไม่พูด (5) ยืนใกล้นักเรียนให้มากขึ้น เพราะหากครูไปยืน ใกล้ ๆ แล้ว นักเรียนก็ไม่ต้องเรียกร้องความสนใจอีก (6) ชี้เป้า หุคทำ ลงมือทำ เรียกชื่อนักเรียน บอกให้หยุดพฤติกรรมที่กำลังทำอยู่แล้วบอกนักเรียนว่าครูอยากให้นักเรียน ทำอะไร ให้โอกาสตัดสินใจว่าจะทำอะไรต่อ และจะต้องรับผิดชอบผลที่จะติดตามมา (7) ทำสิ่งที่นักเรียนไม่ได้คาดหมาย อาจจะปิด- เปิดสวิทช์ไฟ กดเสียงกระดิ่งหรือเสียงดนตรี สั้น ๆ ลดเสียงให้ต่ำลง เปลี่ยนเสียง (8) หันเหความสนใจนักเรียน ถามคำถามตรง ๆ ขอให้ทำ อะไรบางอย่างให้เสนอทางเลือกต่าง ๆ เปลี่ยนกิจกรรม

2. ต้องการมีพลังอำนาจ เด็กๆ จะพยายามพิสูจน์กับตัวเองตลอดเวลา ว่าเขามีพลังอำนาจแค่ไหน นักเรียนบางคนจะรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนสำคัญของห้องก็ต่อเมื่อเขา ต้องเป็นคนที่ควบคุมทุกอย่างได้เท่านั้น เด็กที่แสวงหาอำนาจจะรู้สึกว่าเขาเป็นคนสำคัญ ก็ต่อเมื่อเขาได้ทำทนายครู ต่อต้านกฎระเบียบ และฝ่าฝืนคำสั่ง เขาเชื่ออย่างผิด ๆ ว่าเขาจะเป็น ส่วนหนึ่งของห้องได้ก็ด้วยการที่เขาเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์เท่านั้น เขาจะต่อต้านครู เพื่อทดสอบว่าเขาจะทำได้แค่ไหน หรือเขาอาจทำงานเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้ครูไม่โกรธมาก เกินไป เพราะเขาอาจคิดว่าครูไม่อยากทะเลาะกับเขาไปเรื่อย ๆ

3. ต้องการแก้แค้น ความต้องการกับความอยากแก้แค้นที่เกิดจาก ความเข้าใจผิดของนักเรียนต้องอาศัยความอดทน นักเรียนที่ทำร้ายครูหรือเพื่อนนักเรียน

ด้วยกันมักรู้สึกว่าเขาถูกทำร้ายก่อน อาจถูกทำร้ายจริงหรือคิดเอาเองก็ได้ จึงต้องการที่จะเอาคืน เขาจะรู้สึกว่าคนอื่นทำกับเขาไม่ดี รู้สึกเป็นผู้แพ้และไม่มีความสุข ก็เลยพยายามที่จะแก้แค้น โดยจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม และการแก้แค้นที่วุ่นวายนี้ อาจทำได้ทั้งทางการกระทำบางอย่าง ทางกาย ทางวาจา หรือแม้กระทั่งการไม่ยอมทำอะไร และอาจเกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ ก็ได้ เช่น ด้วยสายตา และท่าทางที่เต็มไปด้วยความเกลียดชัง หรืออาจเป็นการแก้แค้นทางอ้อม เช่น ไปรังแกเพื่อน หรือขีดเขียนลงบน โต๊ะก็ได้ เมื่อครูปปล่อยให้นักเรียนแก้แค้นก็จะเกิดวงจรที่เจ็บปวดในการมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ วุ่นวายอยู่กับการทำร้ายและถูกทำร้าย โปรดจำไว้ว่านักเรียนที่ต้องการแก้แค้นเป็นคนที่ไม่มีความสุขและมีความท้อแท้ในส่วนลึก การที่จะทำลายแบบแผนหรือวงจรของพฤติกรรมเช่นนี้ ครูจึงต้องหลีกเลี่ยงที่จะทำให้ตัวเองรู้สึกเจ็บปวดและไม่ควรแก้แค้นเอาแก่นักเรียนโดยเด็ดขาด และแทนที่จะพยายามแก้แค้นก็ควรพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่นและไว้วางใจเพื่อพัฒนาความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเองของนักเรียน ซึ่งครูจะทำได้ไม่ยากด้วยการเปิดโอกาสให้นักเรียน ได้ทำในสิ่งที่เขาทำได้ เมื่อนักเรียนมีความรู้สึกที่ดีกับตัวเองแล้ว เขาก็จะไม่อยากเอาเรื่องคนอื่นอีกต่อไป และครูควรสอนให้นักเรียนทุกคน รู้จักการแสดงออกซึ่งความรู้สึกของตนเองอย่างเหมาะสมแทนที่จะเก็บความแค้นไว้ในใจแล้วหาทางแก้แค้นนักเรียนก็จะเรียนรู้ที่จะ “บอกความรู้สึก” ให้คนอื่นรู้ว่าเขาไม่สบายใจอย่างไร เพื่อที่จะได้เข้าใจสาเหตุและพยายามไม่ให้เกิดขึ้นอีกในอนาคต

4. ต้องการหลีกเลี่ยงความล้มเหลวหรือความรู้สึกว่าตนเองไร้

ความสามารถ นักเรียนบางคนกลัวที่จะล้มเหลว หรือรู้สึกว่าตนเองไร้ความสามารถและไม่สามารถตอบสนองความคาดหวังของตนเอง ของพ่อแม่ หรือของครูได้ ความรู้สึกเช่นนี้ เป็นการหนีจากความเป็นจริงของเด็กที่รู้สึกท้อถอย พูดอีกอย่างก็คือเมื่อเขารู้สึกแย่เขาก็ทำอะไรออกมาแย่ ๆ เขาจะไม่พยายามทำให้ดีในห้องเรียนของท่านหากเขาคิดว่าเขาโง่ การยอมแพ้นั้นง่ายกว่าที่จะพยายามแล้วล้มเหลวอีกครั้ง และเพื่อทดแทนความรู้สึกไร้ความสามารถเช่นนี้ นักเรียนอาจเลือกที่จะถอยออกห่างจากพฤติกรรมที่จะทำให้เขารู้สึกล้มเหลว วิธีสร้างวินัยเชิงลบของครูเช่นการเขาะเขี่ย ประชดประชัน รังแต่จะทำให้เด็กเหล่านี้รู้สึกคือย่ำแย่ลงไปอีก ในทางตรงกันข้ามเด็กที่รู้สึกว่าเขาไม่เก่ง ไม่เป็นที่ชื่นชมของเพื่อน อาจพยายาม ให้อวด หรือหาเรื่องทะเลาะ หรืออาจกลายเป็นคนที่ชอบรังแกเพื่อน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะทำให้ นักเรียนคนอื่นรู้สึกกลัวและไร้ความสามารถเช่นเดียวกับตัวเอง การช่วยเหลือนักเรียนที่รู้สึกไร้ความสามารถเช่นนี้ไม่ใช่งานง่าย ครูควรเริ่มจากระดับที่เขาทำได้ดี ไม่ใช่เริ่มจากระดับที่เขาควรจะทำให้ได้มีความคาดหวังที่สมจริง พยายามไม่ตำหนิวิจารณ์งานของเด็ก และให้กำลังใจ

เมื่อเขาพยายามแม้เพียงน้อยนิด และที่สำคัญที่สุดก็คืออย่าแสดงความเวทนาสงสาร ครูจะต้องเรียกเอาความเชื่อมั่นในตัวเองของนักเรียนคืนมา และให้กำลังใจโดยการชมไม่ว่าเขาจะทำสำเร็จเล็กน้อยเพียงไหนก็ตาม พยายามกำหนดสถานการณ์ที่จะช่วยให้เขาได้ทำงานง่าย ๆ และประสบความสำเร็จ แล้วหาโอกาสชื่นชมผลงานและความพยายามของเขาให้ได้ ต้องระลึกไว้เสมอว่าเด็กไม่ใช่ผู้ใหญ่ขนาดย่อส่วนแต่เขาอาจทำผิดพลาดได้เพราะเขากำลังเรียนรู้ด้วยตัวเอง

4.2.4 การเสริมแรงทางบวก

การสร้างวินัยเชิงบวกเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ โดยการให้รางวัลพฤติกรรมด้านบวก โดยมีหลักการว่าหากนักเรียนทำอะไรแล้วได้รับรางวัล นักเรียนก็จะทำสิ่งนั้นซ้ำอีก สิ่งเสริมแรงก็คือการให้รางวัล คำชมเชย หรือการแสดงความรักชื่นชมต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้เสริมให้นักเรียนมีแรงจูงใจที่จะทำเช่นนั้นอีก ส่วนที่สำคัญที่สุดของสร้างวินัยเชิงบวกก็คือการช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้พฤติกรรมที่เป็นไปตามความคาดหวัง มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ และช่วยให้นักเรียนพัฒนาการสร้างวินัยในตนเอง ซึ่งนำไปสู่ความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเองในที่สุด นักเรียนจะต้องทราบก่อนว่าพฤติกรรมที่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีนั้นคืออะไรและครูจะต้องพยายามร่วมมือกันในการที่สอนและส่งเสริมพฤติกรรมให้มั่นคง ยุทธวิธีที่อาจใช้ในการสอนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนมีดังนี้

- 1) ใช้ประโยชน์คำพูดด้านบวก
- 2) ฟังอย่างตั้งใจและช่วยสอนให้นักเรียนใช้คำพูดที่แสดงความรู้สึกออกมา ไม่ใช่การกระทำที่สร้างความเสียหาย เพราะคนที่พูดแสดงความรู้สึกไม่เป็นมักจะแสดงออกทางพฤติกรรมแทน
- 3) ช่วยหรือเปิดโอกาสให้นักเรียนมีทางเลือกหลายทาง และสอนให้นักเรียนประเมินผลที่จะเกิดขึ้นติดตามมากับทางเลือกแต่ละอย่างด้วย
- 4) ส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่นักเรียนเริ่มแสดงออกมาโดยการให้คำชมเชยบ่อย ๆ และหลีกเลี่ยงกับความผิดพลาดหรือบกพร่องเล็ก ๆ น้อย ๆ
- 5) ทำตัวอย่างพฤติกรรมที่เป็นระเบียบเสมอต้นเสมอปลาย การติดต่อสื่อสารด้วยท่าทีที่ให้เกียรติและเคารพ ศักดิ์ศรีกับคนอื่น การแก้ไขข้อขัดแย้งในลักษณะร่วมมือกันแก้ปัญหา
- 6) ใช้ภาษาท่าทางที่เหมาะสม เช่น การพยักหน้า ยิ้ม และสบตากับนักเรียนตรง ๆ

7) สื่อสารกับนักเรียนโดยการวางตัวในระดับเดียวกัน โดยเฉพาะนักเรียนที่ตัวเล็กหรือเตี้ยกว่าครู ด้วยการโน้มตัวไปข้างหน้าหรือนั่งลง เพื่อหลีกเลี่ยงการสื่อสารด้วยท่าทีที่ดูคุกคามหรือข่มขู่

8) ปรับสภาพแวดล้อม โดยการย้ายหรือเก็บสิ่งนี้อาจเชิญชวนให้นักเรียนทำอะไรที่ก่อปัญหา เช่น หากมีสิ่งของหรืออุปกรณ์ที่นำมาใช้ประกอบการสอนหรือเล่นเกม เมื่อใช้เสร็จแล้วควรรีบเก็บเสียก่อน อย่าวางเรี่ยราดไว้ให้นักเรียนหยิบเล่น

9) หันเหตุการณ์ไปเป็นทางบวก เช่น เมื่อนักเรียนตะพุดบอลเล่นในห้องเรียนก็บอกว่า “ไปเตะที่สนามดีกว่านะที่กว้างกว่าตั้งเยอะ”

4.2.5 ห้องเรียนที่สนับสนุนพฤติกรรมเชิงบวก มีลักษณะดังนี้

- 1) นักเรียนเข้าใจความคาดหวังของครูชัดเจน
 - 2) การสอนของครูน่าสนใจ
 - 3) นักเรียนมองเห็นจุดประสงค์และคุณค่าของสิ่งที่ครูกำลังสอน
 - 4) สิ่งที่สอนนั้นไม่ว่าจะเป็นแนวคิดหรือทักษะควรมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของนักเรียน และมีความหมายกับชีวิตประจำวันของนักเรียน
 - 5) วิธีการสอนของครูมีความหมาย เพราะแม้ว่าเนื้อเรื่องที่สอนจะน่าสนใจ แต่นักเรียนอาจเบื่อได้เหมือนกัน ถ้าครูสอนวิธีเดิมอยู่ตลอดเวลา
- ยังมีอีกหลายวิธีที่ครูอาจเริ่มใช้เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ดังนี้
1. มีความคาดหวังสูงต่อการมีความประพฤติดีของนักเรียนและต่อตัวครูเอง และสื่อความคาดหวังนี้ให้นักเรียนรับทราบ
 2. สร้างกฎระเบียบและแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน และสอนนักเรียนว่าจะปฏิบัติตามได้อย่างไร โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาควรสอนให้ละเอียดให้ฝึกหัดทำ และเตือนให้ทำอยู่เสมอ
 3. ช่วยให้นักเรียนมองเห็นได้อย่างชัดเจนว่าหากประพฤติดีจะมีผลอะไรติดตามมา และในทำนองเดียวกันหากประพฤติไม่ดีจะมีผลอะไรกับนักเรียนบ้าง
 4. นำกฎระเบียบของห้องเรียนมาใช้ทันที ใช้อย่างสม่ำเสมอ และใช้กับทุกคนเหมือนกัน เริ่มใช้ได้ตั้งแต่เปิดเทอมวันแรก
 5. พยายามฝึกอบรมเพื่อให้นักเรียนสร้างความรู้สึกรู้สึกว่ามีวินัยในตนเอง
- ช่วงเวลาสอนเรื่องการสังเกตและการรู้เท่าทันตัวเองของนักเรียน

6. พยายามรักษารูปแบบการสอนให้เป็นแบบกระชับ ทันใจ และเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสิ้นเปลืองไม่สะดวก

7. เผ่าสังเกตกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียน ให้คำวิจารณ์ให้กำลังใจ และให้รางวัลนักเรียนเสมอเกี่ยวกับพฤติกรรมของเขา

8. สร้างโอกาสให้นักเรียนได้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่เขาทำทั้งในกิจกรรมการเรียนและพฤติกรรมด้านสังคม

9. แยกแยะให้ออกว่านักเรียนคนไหนขาดความภาคภูมิใจในคุณค่าของตนเอง และพยายามสร้างโอกาสให้เขาปรับปรุงให้ดีขึ้นและมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

10. พยายามใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือกันเป็นกลุ่มทุกครั้งที่สามารถทำได้เหมาะสม

11. ใช้อารมณ์ขันบ้างตามความเหมาะสม เพื่อกระตุ้นความสนใจนักเรียนและลดความเครียดในห้องเรียน

12. ในขณะที่สอน ควรเคลื่อนย้ายสิ่งของที่รบกวนสมาธิให้ออกไปจากบริเวณที่นักเรียนจะมองเห็นได้

13. ทำให้ห้องเรียนน่าอยู่ อยู่สบาย น่าสนใจ และมีบรรยากาศที่ต้อนรับนักเรียน ผู้ปกครอง รวมถึงตัวครูเองด้วย

4.2.6 เทคนิคพิเศษในการสร้างวินัยเชิงบวก มีดังนี้

- 1) พิจารณาให้มั่นใจก่อน อย่าเข้าใจนักเรียนผิด
- 2) ชี้ให้เห็นด้านบวก
- 3) ปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยท่าทีที่ให้เกียรติเสมอ
- 4) สื่อความคาดหวังของตนให้นักเรียนทราบอย่างชัดเจน
- 5) ใช้อารมณ์ขันและการหันเหความสนใจ
- 6) สร้างความร่วมมือเชิงรุก
- 7) เสนอทางเลือกที่จำกัด
- 8) ปลอ่ยให้นักเรียนได้รับผลจากการกระทำของตนเอง
- 9) อย่าโมโหเมื่อนักเรียนคือ
- 10) ให้ความสำคัญกับความพยายาม

4.2.7 เทคนิคพิเศษในการสอนเชิงบวก มีดังนี้

- 1) เน้นที่ใช้เสียงเบาและนุ่ม ก่อนเริ่มสอนให้รองนกว่านักเรียน

หันมาสนใจครูก่อน รอให้นักเรียนเสียงลงแล้วจึงเริ่มสอน ครูที่มีประสบการณ์มากจะรู้ว่าความเงียบของครุมีพลังว่าการส่งเสียงโวยวาย คำแนะนำสำหรับวิธีการนี้ก็คือ ให้เงียบต่ออีกสัก 3-5 วินาที หลังจากที่นักเรียนหยุดคุยแล้ว ในไม่ช้านักเรียนก็จะตระหนักว่ายังครูต้องเสียเวลารอให้นักเรียนเงียบลงนานเท่าไรก็จะเหลือเวลาเล่นหลังหมดชั่วโมงน้อยลงเท่านั้นหลังจากช่วงเวลาของการเงียบแล้ว ให้ครูเริ่มด้วยเสียงที่เบาและนุ่มนวลมากกว่าปกติ ครูที่เป็นอย่างนี้มักจะได้อะไรที่สงบและเงียบกว่าครูที่ใช้เสียงดัง เพราะนักเรียนของครูที่เสียงเบาจะต้องนั่งนิ่ง ๆ เพื่อเงี่ยหูฟังให้ได้ยินครูพูด

2) ใช้คำสั่งที่ชัดเจนตรงไปตรงมา ความไม่แน่นอนหรือไม่ชัดเจนจะเพิ่มระดับของความกังวลสับสนในห้องเรียน เริ่มการสอน โดยการบอกนักเรียนให้ทราบชัดๆ ว่าชั่วโมงนี้จะมีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ให้โครงร่างคร่าว ๆ ว่าครูและนักเรียนจะทำอะไรในคาบนี้ ครูอาจกำหนดเวลาเฉพาะสำหรับงานแต่ละชิ้น อาจเหลือเวลาท้ายชั่วโมงไว้ให้นักเรียนทำกิจกรรมที่นักเรียนเลือกก็ได้และอาจจบการบอกโครงร่างย่อ ๆ ของชั่วโมงด้วยประโยคที่ว่า “ครูจะให้เวลาตอนท้ายชั่วโมงสำหรับให้เธอได้คุยกับเพื่อน ๆ ไปห้องสมุด หรือทำงานที่ค้างอยู่สำหรับวิชาอื่น”

3) ติดตามตรวจสอบ เดินไปมรอบ ๆ ห้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาที่นักเรียนกำลังทำงานที่มอบหมายให้หรือทำงานเป็นกลุ่ม ตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน อย่าขัดจังหวะหรือพยายามประกาศอะไรที่รบกวนสมาธิ นอกจากเห็นว่านักเรียนหลายคนกำลังมีปัญหาคล้ายกันกับงานบางอย่าง ใช้เสียงที่สงบและนักเรียนจะพอใจกับความสนใจในด้านบวกที่ครูมีให้กับนักเรียนเป็นส่วนตัว

4) ส่งสัญญาณที่ไม่ใช่คำพูด ครูบางท่านจะมีกระดิ่งเล็ก ๆ บนโต๊ะ เมื่อสิ้นกระดิ่งแม้เบา ๆ นักเรียนทุกคนจะหันมาสนใจ ครูหลายท่านมีความคิดสร้างสรรค์ในการใช้วิธีการนี้ เช่น ปิด-เปิดสวิตช์ไฟ เคาะแปรงลบกระดานหรือดินสอบนกระดานดำ การส่งสัญญาณอาจเป็นการแสดงสีหน้า ท่าทาง หรือสัญญาณมือก็ได้ ควรใช้อย่างรอบคอบและอธิบายให้นักเรียนเข้าใจก่อนว่าถ้าส่งสัญญาณแบบนี้แล้วครูต้องการอะไร

5) เปิดเผยตัวเอง เช่นเดียวกับที่ครูอยากรู้จักนักเรียนทุกคน นักเรียนเองก็อยากรู้ว่าครูเป็นใคร มีชีวิตอย่างไร และสนใจอะไรบ้าง การเอาของส่วนตัวมาไว้ในห้องเรียนบ้าง เช่น เหารูปของครอบครัวหรือของจากงานอดิเรกหรือการสะสมวางไว้บนโต๊ะครู อาจกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนซักถาม เมื่อนักเรียนรู้จักครูมากขึ้น พฤติกรรมที่เป็นปัญหาก็มักจะลดลง

6) การเข้าแทรกแซงอย่างไม่ออกหน้าออกตา ครูที่มีประสิทธิภาพจะพยายามไม่ให้นักเรียนที่สร้างปัญหาได้รับรางวัลโดยการกลายเป็นศูนย์กลางความสนใจ ครูจะสอดส่องติดตามความเป็นไปในห้องเรียนโดยการเดินไปมาในระหว่างการสอน และคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าปัญหากำลังจะเกิดแล้วค่อย ๆ เข้าไปใกล้นักเรียนที่กำลังจะก่อปัญหาโดยไม่โจ่งแจ้ง ไม่รบกวนสมาธิของนักเรียนคนอื่น ๆ ในห้อง

4.2.8 การจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาวินัยเชิงบวก

1) การจัดการห้องเรียนให้เป็นห้องเรียนที่เป็นมิตรกับนักเรียน

การที่จะช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมดี นักเรียนจะต้องอยู่ในห้องเรียนที่มีการจัดการดีและมีประสิทธิภาพ เมื่อคิดถึงการจัดการห้องเรียน ส่วนใหญ่จะคิดถึงการควบคุมพฤติกรรมนักเรียนหรือสงสัยว่าทำอะไรจึงจะควบคุมห้องเรียนได้ แต่ที่จริงแล้วปฏิริยาของครูต่อพฤติกรรมหรือปัญหาทางพฤติกรรมของนักเรียนควรคำนึงถึงลำดับสุดท้าย ในห้องเรียนที่มีการจัดการดี การควบคุมนักเรียนจะทำโดยผ่านการสร้างวินัยเชิงบวก ซึ่งจะใช้เวลาน้อยมากและแทบจะไม่ทำให้การเรียนการสอนสะดุดเลย และการที่จะทำอย่างนี้ได้ครูจะต้องจัดการกับองค์ประกอบดังต่อไปนี้ (1) กระบวนการวางแผน จะต้องกำหนดให้ชัดเจน (2) สร้างสภาพแวดล้อมในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ (3) จัดการพฤติกรรมและกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้ดี

2) การทำห้องเรียนให้น่าอยู่ ห้องเรียนที่จัดวางและใช้เนื้อที่ที่ดีจึงเป็นการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้นได้ และจะมีผลต่อความสำเร็จของการสอนในแต่ละชั่วโมงด้วย ห้องเรียนที่ดีต้องมีลักษณะดังนี้ (1) ครูสามารถมองเห็นนักเรียนได้ทุกคนตลอดเวลา เพื่อที่จะคอยติดตามดูการเรียนและพฤติกรรมของนักเรียน นักเรียนจะต้องมองเห็นครูได้ง่ายโดยไม่ต้องหันหรือเคลื่อนไหวมาก (2) จัดที่นั่งสำหรับทุกคน พยายามไม่ให้เกิดความแออัด จัดให้มีกิจกรรมที่เป็นการปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้นในบทเรียน เพื่อลดความรู้สึกแออัด (3) พยายามใช้พื้นที่นอกห้องเรียนให้บ่อยที่สุดที่จะทำได้ บริเวณโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยสิ่งที่น่าสนใจ และเป็นห้องเรียนกลางแจ้งที่นักเรียนอาจสำรวจค้นคว้าได้อย่างสนุกสนาน เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมกิจกรรมในห้องเรียนอีกทางหนึ่ง เป็นแหล่งสำคัญของการพัฒนาทักษะทางสังคมและความคิด ช่วยเพิ่มความหลากหลายในการเรียนรู้

3) การสร้างกิจวัตรในห้องเรียน การทำห้องเรียนมีกิจวัตรประจำ

ที่นักเรียนจำได้จะช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาลงได้ เพราะนักเรียนจะรู้ว่าครูคาดหวังอะไร และตนเองควรจะทำอะไร การทำเช่นนี้จะช่วยหลีกเลี่ยงการเข้าใจผิดของครูหรือการตีความพฤติกรรมนักเรียนผิด

4) มาตรฐานการปฏิบัติตัวในห้องเรียนและการจัดการที่ตี ระเบียบของห้องเรียนช่วยวางมาตรฐานของการปฏิบัติตัวสำหรับนักเรียน แต่ครูต้องมีมาตรฐานการปฏิบัติตัวด้วย เพราะครูย่อมเป็นตัวอย่างที่สำคัญสำหรับนักเรียน

สรุปได้ว่า การสร้างวินัย หมายถึง การสอนหรือการฝึกฝนขัดเกลาพฤติกรรมของเด็ก ให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎระเบียบ หรือแนวทางการปฏิบัติตนทั้งในระยะสั้นหรือระยะยาว เพื่อช่วยให้เด็กเรียนรู้การควบคุมตนเองไปพร้อม ๆ กับการให้กำลังใจ กระตุ้นให้เด็กอยากฝึกฝน เรียนรู้ และพยายามจะไปถึงเป้าหมาย เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง เพราะในที่สุดเด็กก็จะเรียนรู้ตัวเขาเอง

4.3 นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC : Youth Counselor)

4.3.1 ความหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 9) ได้ให้ความหมายของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษาไว้ว่า นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC : Youth Counselor) หมายถึง นักเรียนที่โรงเรียนพิจารณาคัดสรรว่าเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการวิเคราะห์ที่มีจิตอาสา มีทักษะในการรับฟังและการให้คำปรึกษา ซึ่งได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถในการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนนักเรียน โดยการดูแลชี้แนะอย่างใกล้ชิดจากครูแนะแนว

4.3.2 ที่มาของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC : Youth Counselor)

ในปี พ.ศ. 2550 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ทบทวนการดำเนินงานการป้องกันแก้ไขปัญหาเด็ก โดยใช้กระบวนการที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พุทธศักราช 2546 โดยเห็นว่าระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กรมสามัญศึกษาและกรมสุขภาพจิตได้ร่วมกันพัฒนาและขยายผลไปสู่โรงเรียนมัธยมศึกษาในช่วงก่อนปฏิรูปการศึกษา เป็นกระบวนการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบัน และทุกฝ่ายยังมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีบุคคล 5 กลุ่ม ที่มีบทบาทสำคัญต่อการทำหน้าที่ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยคณะผู้บริหาร ครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา เครือข่ายผู้ปกครอง และนักเรียน

จากอดีตจนถึงปัจจุบันระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ยังคงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้สถานศึกษาดำเนินการป้องกันแก้ไขปัญหาของนักเรียนอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เกิดจากการผนึกพลังการมีส่วนร่วมรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ผู้ที่ใกล้ชิด เข้าถึงและเข้าใจนักเรียนมากที่สุดคือเพื่อนนักเรียนด้วยกันเอง ซึ่งหากนักเรียนได้รับการปลูกฝังให้เป็นผู้ที่มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อน ๆ และได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านจิตวิทยา จนสามารถให้คำปรึกษาเบื้องต้น ได้ย่อมจะเป็นพลังสำคัญในการป้องกันลดความเสี่ยงและแก้ไขปัญหที่นักเรียนเผชิญอยู่ได้มาก

คำว่า “เพื่อนที่ปรึกษา” (YC - Youth Counselor) เดิมชื่อว่า ยูวชนแนะแนว จากการนำหลักสูตรการฝึกอบรมนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (Youth Counselor) ไปใช้ในการประชุมปฏิบัติการพัฒนาความเข้มแข็งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 4 ภูมิภาค ผู้เข้ารับการอบรมได้เสนอแนะให้เปลี่ยนชื่อจาก “ยูวชนแนะแนว” เป็น “เพื่อนที่ปรึกษา” จึงได้นำแนวความคิดนี้เสนอที่ประชุมการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษาในระหว่างวันที่ 27 กันยายน - 2 ตุลาคม 2550 ณ โรงแรมหัวหินแกรนด์ ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้เปลี่ยนจาก “ยูวชนแนะแนว” เป็น “นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา” (YC - Youth Counselor)

4.3.3 หลักการเพื่อการทำงานของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC - Youth Counselor) หลักสำคัญที่เจตนาารมณ์ในการส่งเสริมให้นักเรียนทำหน้าที่เป็นนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา ได้แก่

- 1) การใช้หลักจิตวิทยาของกลุ่มเพื่อน (Peer Psychology/ Peer To Peer-P2P) เป็นพื้นฐานในการสร้างสัมพันธภาพ สามารถสื่อสารได้อย่างเปิดเผย และเข้าใจซึ่งกันและกันได้ง่าย
- 2) การให้คำปรึกษาโดยเพื่อน (Peer Counseling) มุ่งให้นักเรียนให้คำปรึกษาเพื่อนด้วยกัน โดยการชี้แนะของครูแนะแนว

4.3.4 จรรยาบรรณของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษาจะต้องมีจรรยาบรรณ อาจอนุโลมให้ใช้แนวทางของสมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย ที่กำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

- 1) เคารพในศักดิ์ศรีและส่งเสริมสนับสนุนสวัสดิภาพของเพื่อนผู้รับคำปรึกษา
- 2) ข้อมูลต้องเก็บรักษาไว้เป็นความลับ
- 3) ต้องปกปิดข้อมูลของเพื่อนผู้รับคำปรึกษาไม่ให้เกิดผลเสียหายแก่เพื่อนผู้รับคำปรึกษา
- 4) ควรชี้แจงเงื่อนไขต่าง ๆ ให้แก่เพื่อนผู้รับคำปรึกษา

- 5) ในการให้คำปรึกษาแก่เพื่อนต้องหลีกเลี่ยงสภาพที่จะทำให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาอยู่ในภาวะขัดแย้งในใจ
- 6) ยุติให้คำปรึกษาเมื่อเพื่อนผู้รับคำปรึกษาไม่สามารถช่วยเหลือได้และให้ส่งต่อไปพบผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสม
- 7) หากได้รับข้อมูลที่อาจเป็นอันตรายแก่ผู้อื่นต้องรายงานให้แก่ผู้มีอำนาจเกี่ยวข้อง

4.3.5 คุณลักษณะที่ดีของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา ผู้ที่จะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีลักษณะส่วนตัว ดังต่อไปนี้

- 1) รู้จักและยอมรับตนเอง
- 2) อุดมคติ ใจเย็น
- 3) จริงใจและตั้งใจช่วยเหลือผู้อื่น
- 4) มีท่าทีเป็นมิตรและมองโลกในแง่ดี
- 5) ไวต่อความรู้สึกของคนอื่นและช่างสังเกต
- 6) ใช้คำพูดได้เหมาะสม
- 7) เป็นผู้รับฟังที่ดี

4.3.6 บทบาทหน้าที่ของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา

นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษามีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนซึ่งมีอายุรุ่นราวคราวเดียวกันที่ประสบปัญหา มีความวิตกกังวลหรืออยู่ยากลำบากใจ ให้เข้าใจปัญหาได้อย่างชัดเจน เห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนเอง และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษาจึงต้องเป็นต้นแบบที่ดีของเพื่อน สามารถช่วยให้เพื่อนเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งยังเป็นการช่วยส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนด้วยกันอีกทางหนึ่งด้วย

4.3.7 การบริการให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษา หมายถึง วิธีการในการช่วยเหลือโดยการรับฟัง การสนับสนุนให้กำลังใจในการแก้ไขปัญหา การให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้มารับคำปรึกษา การเสนอแนะแหล่งข้อมูลการให้ความช่วยเหลืออื่นๆ ที่ผู้มาขอรับคำปรึกษาต้องการความช่วยเหลือ รวมทั้งการส่งต่อผู้มาขอรับคำปรึกษาและความช่วยเหลือให้แก่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) สำรวจตนเองและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจ (2) ลดระดับความเครียดและความไม่สบายใจที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับ

ถึงแวดล้อม (3) พัฒนาทักษะทางด้านสังคม ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการจัดการกับปัญหาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (4) เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ เช่น มีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่าง ๆ มีพฤติกรรมการเรียนที่ดี และสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้ดีขึ้น

1) ประเภทของการให้คำปรึกษา การให้คำปรึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1.1) ให้คำปรึกษารายบุคคล คือ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับคำปรึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ครั้งละ 1 คน

1.2) ให้คำปรึกษากลุ่ม คือ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้รับคำปรึกษาที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ครั้งละ 2 คน ขึ้นไป ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงในเรื่องที่คล้ายคลึงกัน หรือมีความต้องการที่จะพัฒนาตนเองในเรื่องเดียวกัน โดยใช้ความสัมพันธ์และอิทธิพลของกลุ่มในการช่วยเหลือสมาชิกในด้านกำลังใจ ความเห็นอกเห็นใจ การให้ข้อมูลย้อนกลับและข้อเสนอแนะ เพื่อให้สมาชิกเข้าใจตนเอง เข้าใจปัญหา ได้แนวทางการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาตนเองจากการพูดคุยและพิจารณาร่วมกันในกลุ่ม จำนวนสมาชิกควรอยู่ระหว่าง 8-12 คน ซึ่งจะทำให้การให้คำปรึกษามีประสิทธิภาพ เพราะสมาชิกมีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์กันได้ทั่วถึง และมีส่วนร่วมในการรับและให้ความช่วยเหลือในกลุ่มได้อย่างเต็มที่

1.3) ข้อควรระวังในการให้คำปรึกษา การให้คำปรึกษาเพื่อนนักเรียนที่ปรึกษา ควรปฏิบัติดังนี้

1.3.1) ตรงต่อเวลานัดหมายทั้งเริ่มต้นและสิ้นสุดการให้คำปรึกษาโดยทั่วไปแล้วการให้คำปรึกษาแต่ละครั้ง ควรใช้เวลา 45-50 นาที สำหรับการให้คำปรึกษารายบุคคล และ 60-90 นาที สำหรับการให้คำปรึกษากลุ่มและควรอยู่ในช่วงระยะเวลาไม่เกิน 3 เดือนต่อราย หรือต่อกลุ่ม รวมทั้งการหลีกเลี่ยงการนัดหมายอื่น ๆ

1.3.2) ให้ความสำคัญกับภาษาท่าทางของเพื่อนผู้รับคำปรึกษาให้มาก หากพบว่าคำพูดกับท่าทางขัดแย้งกัน ให้เชื้อภาษาท่าทางและสะท้อนกลับให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษารับรู้ เพื่อให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาเข้าใจตัวเองมากขึ้น

1.3.3) หลีกเลี่ยงการถามข้อมูลที่ละเอียดอ่อนหรือจะจกเกินไป เพราะอาจทำให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาอึดอัดใจ และไม่ให้ความร่วมมือในการปรึกษาได้

1.3.4) หลีกเลี่ยงการแนะนำให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาปฏิบัติตามความเห็นของ นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา เพราะเพื่อนผู้รับคำปรึกษาอาจเคยปฏิบัติในสิ่งที่

นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษาแนะนำมาแล้วแต่ไม่ประสบความสำเร็จ หรืออาจเป็นคำแนะนำที่เพื่อนผู้รับคำปรึกษาไม่ต้องการ ซึ่งจะทำให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาหลีกเลี่ยงที่จะมารับคำปรึกษาต่อไป

1.3.5) หลีกเลี่ยงการเกิดอารมณ์ร่วมและการเห็นชอบกับพฤติกรรมของเพื่อนผู้รับคำปรึกษาที่จะเป็นการเสริมแรงให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาคิดและทำพฤติกรรมเหมือนเดิม ทำให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาไม่มีโอกาสเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

1.3.6) ไม่ควรรีบด่วนที่จะสรุปและแก้ปัญหา โดยที่เพื่อนผู้รับคำปรึกษาไม่มีโอกาสได้สำรวจปัญหาและสาเหตุมากพอ

1.3.7) หลังจากให้คำปรึกษาแต่ละครั้งแล้วเพื่อนนักเรียนที่ปรึกษาคควรบันทึกผลการให้คำปรึกษาไว้เพื่อเป็นข้อมูลในการให้คำปรึกษาต่อไป

1.3.8) ต้องรักษาความลับและประโยชน์ของเพื่อนผู้รับคำปรึกษาโดยต้องระมัดระวังที่จะไม่นำเรื่องราวของเพื่อนผู้รับคำปรึกษาไปพูดในที่ต่าง ๆ แม้จะไม่เอ่ยชื่อก็ตาม เพราะคนฟังอาจปะติดปะต่อเรื่องราวเอง หรือสอบถามกันจนรู้ว่าเป็นเรื่องราวของเพื่อนผู้รับคำปรึกษาคนใด ซึ่งจะส่งผลเสียหายต่อเพื่อนผู้รับคำปรึกษาดังกล่าว และกระทบถึงความน่าเชื่อถือความไว้วางใจของระบบการให้คำปรึกษาได้

4.3.8 ทักษะการให้คำปรึกษาเพื่อน

ทักษะการให้คำปรึกษาเพื่อน เป็นทักษะในการดำเนินงานสำหรับนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษาในการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาเพื่อน และเป็นสิ่งที่ช่วยให้การให้คำปรึกษา ดำเนินไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ เพราะการให้คำปรึกษาเป็นศาสตร์และศิลป์ที่มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะของปัญหาและลักษณะธรรมชาติของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา ดังนั้นทักษะและการให้คำปรึกษาเพื่อนที่นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC - Youth Counselor) ใช้ในแต่ละครั้งอาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ได้

ทักษะการให้คำปรึกษาเพื่อน คือ ความสามารถหรือความชำนาญในการสื่อสาร ทั้งการใช้ภาษาท่าทาง และภาษาพูด ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC - Youth Counselor) ในการช่วยเหลือเพื่อน ผู้ขอรับคำปรึกษาให้เกิดผล 3 ประการ ดังนี้ (1) มีสัมพันธภาพและความเข้าใจที่ดีต่อผู้อื่น (2) เข้าใจปัญหาสาเหตุของปัญหา และความต้องการของตนเอง (3) แสวงหาแนวทางการปรับเปลี่ยนการคิด การรู้สึกรวมถึงการปฏิบัติตนเพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้น ทักษะการให้คำปรึกษาเพื่อนที่จะช่วยให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษากับเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา และเอื้อต่อการ

ให้คำปรึกษาที่สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยทักษะต่อไปนี้

1. ทักษะการใส่ใจ เป็นพฤติกรรมของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (Youth Counselor) ที่แสดงออกด้วยภาษาพูดหรือภาษาท่าทาง ซึ่งบอถึงความกระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา โดยการแสดงความสนใจ การเห็นความสำคัญ และการให้เกียรติ เพื่อช่วยให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเกิดความอุ่นใจและไม่รู้สึกห่างเหิน มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) แสดงความสนใจเห็นความสำคัญ และให้เกิดบริติเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา (2) เป็นการแสดงความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือ (3) เพื่อช่วยเพิ่มพูนความอบอุ่นใจให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา การใส่ใจแบ่งออกได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 การใส่ใจโดยการแสดงออกด้วยภาษาพูด เป็นการพูดต่อเนื่องในเรื่องเดียวกันกับที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา ได้พูดให้ฟังในขณะนั้น แสดงการรับรู้อะไรและเข้าใจในทัศนคติและแนวคิดของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา

1.2 การใส่ใจโดยการแสดงออกด้วยภาษาท่าทาง เป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ใช่คำพูด แต่มีความหมายซึ่งสื่อถึงความเข้าใจ และการยอมรับความคิดและความรู้สึกของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) ที่มีต่อเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา ความหมายของภาษาท่าทางนี้ มีน้ำหนักมากกว่าภาษาพูดภาษาท่าทางประกอบด้วย (1) การประสานสายตาที่แสดงถึงความสนใจในเรื่องที่เพื่อนผู้มาขอคำปรึกษากำลังพูดอยู่ แต่ไม่ควรจ้องมองจนกระทั่งเขารู้สึกอึดอัด (2) ท่าทางและการเคลื่อนไหว ต้องมีความสอดคล้องทั้งสีหน้าและท่าทาง แต่การ โบกมือไปมาวุ่นวายหรือกอดอก เป็นการสื่อถึงความไม่ใส่ใจ (3) น้ำเสียงการพูด ทั้งจังหวะการพูด ความดังหรือเบาของเสียงระดับเสียง ความมีชีวิตชีวาของน้ำเสียง การเน้นคำ ต้องมีความสัมพันธ์ต่อสิ่งที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา ได้พูดออกมาแล้ว (4) ระยะห่างระหว่างนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา และเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา (5) การวางตัว (6) การแสดงสีหน้า (7) การแต่งกาย

2. ทักษะการใส่ใจที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

2.1 ในขณะที่นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) กำลังฟังเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาอยู่นั้นควรประสานสายตากับเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ หรือพยักหน้าเล็กน้อยในขณะที่รับฟัง

2.2 นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) พูดตอบรับภายหลังจากที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาพูดจบ เช่น “ครับ ค่ะ” หรือพูดซ้ำประโยคที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษากล่าวไว้

2.3 ใช้คำพูดที่สัมพันธ์กับคำพูดของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา โดยไม่มีการขัดจังหวะ จะช่วยให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้สำรวจเรื่องราวของตนเองต่อไป และเป็นสิ่งที่ยืนยันว่าผู้ให้คำปรึกษากำลังฟังเขาอยู่ด้วยเช่นกัน

2.4 ลักษณะท่าทางของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) จะต้องไม่ทำที่ผ่อนคลาย ไม่เกร็งหรือเกร็งเครียด เพราะจะทำให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเครียดไปด้วย ควรนั่งโน้มตัวไปข้างหน้าพอสมควร เว้นระยะห่างประมาณ 3 ฟุต ลักษณะท่าทีและการนั่งก็เป็นสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งที่จะแสดงถึงความสนใจ เอาใจใส่ต่อเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา

3. ทักษะการใส่ใจจะช่วยให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษามีความรู้สึกลดคลาย เกิดความมั่นใจในตัวเอง ที่จะเริ่มพัฒนาตนเอง เพราะได้สำรวจตนเอง มีความเข้าใจ ขอมรับเกิดความรู้สึกลึกลับขึ้นในการมีชีวิตอยู่ และมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น นอกจากนี้ยังทำให้นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา เกิดความเข้าใจเนื้อหา และความรู้สึกของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษามากยิ่งขึ้น

4. ทักษะการฟัง การฟังเป็นกิจกรรมพื้นฐานสำคัญในการรับรู้ข้อมูลของเพื่อนผู้รับคำปรึกษาที่จะทำให้กระบวนการให้คำปรึกษาบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการฟังในกระบวนการให้คำปรึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เป็นการแสดงความเข้าใจอกเข้าใจ (2) เป็นการกระตุ้นผู้รับการปรึกษาได้เล่าระบายเรื่องราวที่เกิดขึ้น (3) การช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาให้สามารถค้นพบปัญหาของตนเอง

ทักษะการฟังที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. ตั้งใจฟังอย่างมีสมาธิ และจดจ่อระหว่างการฟัง และมองหน้าเพื่อนผู้มารับคำปรึกษา

2. ติดตามเรื่องราวอย่างต่อเนื่อง

3. ทำความเข้าใจตามข้อมูลและเนื้อหาของเรื่องในขณะที่ฟัง

4. ถ้าไม่เข้าใจ ควรซักถามให้ชัดเจนหรือถามเพื่อทบทวน

ความเข้าใจ

5. การซักถาม ควรถามเมื่อเพื่อนผู้มารับคำปรึกษาพูดจบ

ประเด็นเสียก่อน หรือถามในช่วงสุดท้าย

6. ไม่แทรกแซงหรือก่อกวนความรำคาญให้เพื่อนผู้มารับคำ

ปรึกษา เช่น รับหรือพูดโทรศัพท์พูดคุยกับผู้อื่น

7. การตีความหมาย ไม่ควรนำความคิดหรือประสบการณ์เดิมของตนเอง ไปตีความหมายหรือตัดสินข้อมูลของเพื่อนผู้มารับคำปรึกษา

8. จับประเด็นหรือจับใจความสำคัญ และใช้ทักษะอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น การสะท้อน การทวนความ การสรุปประเด็น เป็นต้น

การฟังที่มีคุณภาพเป็นการให้เกียรติและยอมรับสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนผู้ให้คำปรึกษาและเพื่อนผู้มารับคำปรึกษา และยังเป็นการศึกษาหาข้อมูลจากเพื่อนผู้มารับคำปรึกษาให้เกิดความถูกต้อง ชัดเจนอีกด้วย

5. ทักษะการถาม เป็นการให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้เล่าความรู้สึกและเรื่องที่ต้องการปรึกษา ทักษะการถามมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อเริ่มต้นการให้คำปรึกษา (2) เพื่อให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้สำรวจและเข้าใจและเข้าใจตัวเองมากขึ้น (3) เพื่อให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาและแผนการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว

ทักษะการถามที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของการถามว่าต้องการข้อมูลแบบใดจากเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา แล้วตั้งคำถามซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ (1) การถามแบบเปิด เมื่อต้องการให้เพื่อนผู้มารับคำปรึกษาได้พูดเล่าความรู้สึกหรือเรื่องราวของเขาอย่างอิสระ (2) การถามแบบปิด เมื่อต้องการคำตอบสั้นและเฉพาะเจาะจง โดยทั่วไปแล้วนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) ควรใช้คำถามแบบเปิด เพื่อเปิด โอกาสให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้ตอบตามที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาต้องการอย่างเต็มที่ และจะช่วยให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาไม่รู้สึกรู้สึกว่าซักถามมากเกินไปจากการถาม แบบปิด เพราะ ได้ข้อมูลน้อยนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) ต้องถามบ่อย ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ

2. สรุป/ทบทวนซ้ำประเด็นที่ต้องการรายละเอียดก่อนแล้วจึงตั้งคำถาม

3. เมื่อถามแล้วให้ฟังคำตอบของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาอย่างใส่ใจ เพื่อรวบรวมข้อมูลของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาไว้

4. ไม่ควรถามบ่อยเกินไป เพราะอาจทำให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษารำคาญ และต่อต้านการให้คำปรึกษาได้

5. หลีกเลี่ยงการถามด้วยคำถาม “ทำไม” เพราะคำถามที่เริ่มด้วย “ทำไม” มักจะทำให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา รู้สึกว่าตนเองผิด และคิดหาคำตอบที่เหมือนเป็นการแก้ตัวและคำถาม “ทำไม” ไม่ได้ช่วยให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้เล่าระบายนความรู้สึก

ทุกข์/ไม่สบายใจ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการให้คำปรึกษา คือ การให้โอกาสในการเล่า
ระบาย

6. ทักษะการเงียบ เป็นช่วงระยะเวลาระหว่างการปรึกษาที่ไม่มี
การสื่อสารด้วยวาจาระหว่างนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) กับเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาแต่ยังคงมี
การสื่อสารทางอารมณ์ และความรู้สึก ทักษะการเงียบมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ให้เพื่อนผู้ขอรับ
คำปรึกษาได้คิดทบทวนเรื่องราวของตัวเองและทำความเข้าใจในสิ่งที่เขาพูดหรือรู้สึก
(2) ให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาพักหลังจากแสดงอารมณ์โกรธ เสียใจ (3) แสดงความใส่ใจ
และร่วมรับรู้และเข้าใจในอารมณ์และความรู้สึกของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาที่เกิดขึ้น
ในขณะนั้น

ทักษะการเงียบที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. เมื่อเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษานั่งเงียบนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา
(YC) ควรประเมินว่าที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเงียบนั้นเงียบเพราะสาเหตุใด เช่น รู้สึกเศร้า
สะเทือนใจ จนพูดต่อไปไม่ได้ เหนือจากอาการร้องไห้ หรือเล่าระบายความรู้สึกรุนแรง
คิดทบทวนเรื่องราวของตัวเอง จบประเด็นหรือเรื่องราวนั้น ๆ แล้วกำลังคิดถึงเรื่องที่จะพูด
ต่อไป ซึ่งเหตุผลดังกล่าวเป็นการเงียบที่จะเป็นประโยชน์ต่อการให้คำปรึกษา ดังนั้นนักเรียน
เพื่อนที่ปรึกษา (YC) ไม่ควรรบกวนความเงียบนั้น ควรรอจนกระทั่งเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา
พร้อมที่จะพูดต่อไป ซึ่งอาจใช้เวลาในการรอคอย 5-10 นาที หากเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเงียบ
นานพอสมควรแล้ว และไม่พูดต่อนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) อาจดำเนินการ ดังนี้ (1) พูดให้
กำลังใจ หรือแสดงความเข้าใจ เห็นใจ (2) สะท้อนเนื้อหาและความรู้สึกของเพื่อนผู้ขอรับ
คำปรึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังพูดถึงก่อนจะมีการเงียบเกิดขึ้น (3) ถามถึงความหมายของการ
เงียบ โดยสรุปเนื้อหาที่พูดถึงก่อนที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาจะเงียบไป (4) ถามถึงความรู้สึกของ
เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาในขณะที่ย้ำ โดยสรุปเนื้อหาที่พูดถึงก่อนที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา

2. ไม่ควรพูดเพื่อลดความรู้สึกอึดอัดของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา
(YC) ที่ทนให้มีการเงียบเกิดขึ้นในระหว่างการสนทนาไม่ได้ ให้อดทนต่อความเงียบ และใช้
การเงียบให้เป็นประโยชน์ในการให้คำปรึกษา เพราะการฟังเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาอย่างสงบ
หรือนั่งอยู่กับเขาเงียบๆ เมื่อเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษามีสภาพอารมณ์ที่รุนแรง เช่น โกรธมาก
เสียใจมาก แล้วร้องไห้ คือการเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงอารมณ์อย่างเต็มที่โดยไม่มีการ
รบกวน เป็นการแสดงว่านักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) เข้าใจความรู้สึกของเขา จะเป็นผลดีกับ
การให้คำปรึกษามากกว่าการปัดป้องโยนหรือซักถามความรู้สึกในขณะนั้น

7. ทักษะการเข้าความ/การทบทวนความ เป็นการที่นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) พுகเข้าไปในเรื่องที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาบอกอีกครึ่งหนึ่ง โดยคงสาระสำคัญของเนื้อหาหรือความรู้สึกไว้ตามเดิม แต่ใช้คำพูดน้อยลงทักษะการเข้าความ/การทบทวนความ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อแสดงถึงความใส่ใจ ความเข้าใจของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) ที่มีต่อเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา (2) เพื่อให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเปิดเผยตัวเองมากขึ้น (3) เพื่อช่วยให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเข้าใจในสิ่งที่ตัวเองพูด ได้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากการฟังสิ่งที่ตัวเองพูดอีกครั้ง (4) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) และเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาในสิ่งที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษากำลังพูดถึง

ทักษะการเข้าความ/การทบทวนความที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

7.1 ตั้งใจฟังในสิ่งที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาพูดแล้วพิจารณาว่า คำพูดใดของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาที่น่าจะเป็นประเด็นสำคัญที่ควรเน้น/ย้ำเป็นพิเศษเพื่อกระตุ้นให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้เล่าอย่างต่อเนื่องหรือให้รายละเอียดเพิ่มเติม ให้พูดข้อความ/ประโยค/คำพูดนั้นซ้ำ โดยอาจจะพูดซ้ำความ/ทวนความตามแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ (1) ซ้ำ/ทวนความนั้นทั้งหมดโดยเปลี่ยนเฉพาะสรรพนาม (2) ซ้ำ/ทวนเฉพาะประเด็นสำคัญ

7.2 หลีกเลี่ยงการเข้าความ/ทวนความบ่อยๆ เพราะจะทำให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษารู้สึกอึดอัด หรือเหมือนถูกล้อเลียน และไม่แน่ใจในความสามารถของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC)

8. ทักษะการให้กำลังใจ เป็นการแสดงความสนใจ เข้าใจในสิ่งที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาพูด และสนับสนุนให้เขาพูดต่อไป โดยใช้คำพูดหรือท่าทางทักษะการให้กำลังใจมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) กระตุ้นให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษากระตือรือร้นและมั่นใจในตนเองรวมทั้งตระหนักในความสามารถและคุณค่าในตัวเอง (2) กระตุ้นให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษากลับที่จะคิดและทำในสิ่งที่ไม่เคยคิดหรือทำมาก่อน

ทักษะการให้กำลังใจที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. เมื่อเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเสนอแนวความคิดหรือแนวทางแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม หรือมีความพร้อมที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเอง แต่ยังไม่ถึงนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) ก็อาจใช้การให้กำลังใจ โดยใช้แนวทางต่อไปนี้ (1) มองหน้าสบตา ผงกศีรษะตอบรับสั้น ๆ (2) การทวนซ้ำคำสำคัญๆ ที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาพูดถึงรวมทั้งการมองหน้า สบตาเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา (3) ใช้คำพูดกระตุ้นให้เพื่อนผู้ขอรับ

คำปรึกษาเกิดความมั่นใจมีความหวัง และมีกำลังใจที่จะคิดหรือทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมกับ
เขาและเป็นจริงได้

2. หลีกเลี่ยงการสร้างความหวังและการปลอมใจที่ไม่อาจเป็นจริง
ได้ หรือใช้การให้กำลังใจ เพื่อกลบเกลื่อนความรู้สึกท้อแท้ของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา

9. ทักษะการสรุปความ เป็นการรวบรวมเนื้อหาและความรู้สึกของ
เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาที่เกิดขึ้นระหว่างให้คำปรึกษา รวมทั้งกระบวนการให้คำปรึกษา โดยใช้
คำพูดสั้นๆ ให้ได้ใจความสำคัญทั้งหมด ทักษะการสรุปความมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อย้ำ
ประเด็นสำคัญให้มีความชัดเจนในกรณีที่มีการพูดคุยกันหลายประเด็น (2) เพื่อให้เพื่อนผู้
ขอรับคำปรึกษาเข้าใจเรื่องราวและความรู้สึกของตัวเอง (3) เพื่อให้การให้คำปรึกษาแต่ละครั้ง
มีความต่อเนื่องกัน

ทักษะการสรุปความที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) พยายามจับประเด็นสำคัญ
ทั้งเนื้อหาที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาพูด และความรู้สึกที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาแสดงแล้วใช้
คำพูดสั้นๆ ให้ได้ใจความครบ โดยอาจใช้การสรุปเมื่อ (1) เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาพูดถึง
ประเด็นปัญหาต่าง ๆ หลายประเด็นอาจสรุปแต่ละประเด็นก่อนที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาจะ
เริ่มประเด็นต่อไป (2) สรุปความก่อนจบและเริ่มการให้คำปรึกษาในแต่ละครั้ง ในกรณีที่มี
การปรึกษาหลายครั้ง (3) สรุปความครั้งสุดท้ายก่อนยุติการให้คำปรึกษา

2. ขอให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเป็นผู้สรุปโดยมีนักเรียนเพื่อน
ที่ปรึกษา (YC) ช่วยเสริมในส่วนสำคัญที่ขาดหายไป

10. ทักษะการให้ข้อมูลและคำแนะนำ การให้ข้อมูล เป็นการสื่อสาร
ทางวาจาเพื่อให้รายละเอียดต่าง ๆ ที่จำเป็น แก่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา อันจะเป็นประโยชน์
ในการเข้าใจถึงปัญหาของตนเองและใช้ประกอบการตัดสินใจซึ่งจะทำให้เพื่อนผู้ขอรับ
คำปรึกษา มีทางเลือกในการปฏิบัติมากยิ่งขึ้น การให้ข้อมูลเป็นเพียงการบอกข้อมูลเพื่อให้
เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเป็นผู้ตัดสินใจ ส่วนคำแนะนำ เป็นการชี้แนะแนวทางปฏิบัติใน
การแก้ไขปัญหาให้แก่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา แม้นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) จะเป็นผู้มี
บทบาทมากในการชี้แนะ แต่ในที่สุดเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาจะเป็นผู้เลือกเอง

ทักษะการให้ข้อมูลที่ควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลที่ให้ควรชัดเจน ถูกต้อง ครบถ้วน ใช้ภาษาง่าย ๆ
2. หลังจากให้ข้อมูลแล้วให้นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC)

ควรตรวจสอบว่าข้อมูลที่ให้นั้นเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเข้าใจถูกต้องหรือไม่โดยใช้วิธีให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาทวนซ้ำ

ทักษะการให้คำแนะนำที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. ในการคำแนะนำควรจะให้โอกาสเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาพิจารณาว่าวิธีปฏิบัตินั้นเป็นที่พอใจ เหมาะสมหรือไม่

2. ในการคำแนะนำควรจะให้โอกาสเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาพิจารณาว่าวิธีปฏิบัตินั้นสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้หรือไม่

การให้ข้อมูลหรือการให้คำแนะนำจะช่วยให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้รับความรู้และแนวทางปฏิบัติซึ่งตนเองอาจจะนึกไม่ถึง ทำให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษามีทางเลือกมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการให้คำแนะนำมีข้อเสียหลายประการ ถ้าคำแนะนำนั้นเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาไม่ชอบก็จะปฏิเสธและมีทัศนคติทางลบ หรือถ้าเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษารับ คำแนะนำไปแล้วไม่ได้ รับผลสำเร็จก็จะโทษนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) หากสำเร็จเขาก็จะมาใหม่อีก เป็นการสร้างความผูกพัน รู้สึกพึงพิง และการให้คำแนะนำมีโอกาที่จะเกิดความเข้าใจไม่ตรงกันได้

11. ทักษะการชี้ผลที่ตามมา เป็นการชี้ให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้เห็นผลที่ตามมาจากการวางแผนและการปฏิบัติของเขาเองทั้งในทางลบและทางบวก ผลที่ตามมานี้อาจเป็นได้ทั้งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในใจเขาหรือเหตุการณ์ภายนอก ซึ่งทำให้พฤติกรรมที่เป็นปัญหาคงอยู่หรือรุนแรงขึ้นหรือลดลง ได้แก่ (1) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (2) ด้านความคิด ทัศนคติ ความเชื่อ (3) ด้านร่างกาย (4) ด้านพฤติกรรม การปฏิบัติตัว กิจกรรมที่ทำในโอกาสต่าง ๆ (5) ด้านสิ่งแวดล้อม (6) ด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น การชี้ผลที่ตามมาอาจทำได้ 2 ทางคือ

11.1 การชี้ผลที่ตามมาในทางบวก เป็นการชี้ให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเห็นข้อดีและประโยชน์ที่จะได้รับ เป็นการสนับสนุนให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษากลับตัดสินใจหรือปฏิบัติตามแผนที่ได้วางไว้

11.2 การชี้ผลที่ตามมาในทางลบ เป็นการบอกถึงผลที่ไม่ดีหรือโทษที่อาจจะตามมาจากการตัดสินใจหรือการปฏิบัติที่ผิดพลาด

ทักษะการชี้ผลที่ตามมาที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. ทวนซ้ำหรือสะท้อนความรู้สึกเพื่อให้แน่ใจว่าเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้เข้าใจเหตุการณ์อย่างถูกต้อง

2. ให้โอกาสเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้นึกถึงผลดีหรือผลเสียที่จะตามมาจากการตัดสินใจหรือการปฏิบัติของตนเอง

3. ผู้ให้การปรึกษาชี้ผลที่ตามมาจากการรับรู้ของตนเอง

4. สรุปผลดีและผลเสียของการตัดสินใจหรือการปฏิบัติ

5. ช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษาคัดสินใจเลือกทางปฏิบัติ

ทักษะการชี้ผลที่ตามมาจะช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อผู้มาขอรับ

คำปรึกษาคังนี้

1. เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาได้รับรู้ถึงผลดีและผลเสียของการตัดสินใจ

และการปฏิบัติของตนเอง

2. เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษามีทางเลือกมากขึ้น ในการปฏิบัติ

ในโอกาสต่อไป

12. ขั้นตอนของการให้คำปรึกษาเพื่อน

เป็นวิธีดำเนินการสำหรับเพื่อนในการช่วยเหลือเพื่อนให้สามารถ

บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาของการให้คำปรึกษา เพราะขั้นตอนการให้

คำปรึกษาเป็นตัวกำหนดแนวทางให้เกิดการปฏิบัติตาม ซึ่งจะช่วยให้การให้คำปรึกษาคำเนิน

ไปอย่างมีระบบและมีทิศทางที่ชัดเจน ช่วยให้การให้คำปรึกษาคำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การให้คำปรึกษาเป็นศาสตร์และศิลป์ที่มีความยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

กับลักษณะของปัญหาและลักษณะธรรมชาติของเพื่อนผู้รับคำปรึกษา ดังนั้นขั้นตอนการให้

คำปรึกษาที่ใช้ในแต่ละครั้งอาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ได้ ซึ่งมีขั้นตอนการให้

คำปรึกษาเพื่อนดังนี้

12.1 ขั้นการสร้างสัมพันธภาพ

การเริ่มต้นพบกันครั้งแรกของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC)

และเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะการเริ่มต้นพบกันที่เป็นไปด้วย

ความอบอุ่นเป็นกันเองจะช่วยให้เพื่อนเกิดความรู้สึกประทับใจและไว้วางใจพร้อมที่จะเปิดเผย

เรื่องราวของตนเอง และร่วมมือในการปรึกษา ทำให้การให้คำปรึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์

ได้ง่ายขึ้น การสร้างสัมพันธภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อลดความประหม่าและวิตกกังวล

ของเพื่อนผู้รับคำปรึกษา (2) สร้างความรู้สึกคุ้นเคยและเป็นกันเองระหว่างนักเรียน

เพื่อนที่ปรึกษา (YC) และเพื่อนผู้รับคำปรึกษา (3) สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการให้

คำปรึกษา (4) ให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเกิดความมั่นใจต่อการให้คำปรึกษาและไว้วางใจ

นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC)

การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. ยิ้มแย้ม แจ่มใส
2. การลุกขึ้นต้อนรับหรือเดินไปรับ
3. เชื้อเชิญให้นั่ง
4. แนะนำรายละเอียดของตัวเองสั้นๆ เช่น ชื่อ งาน

หรือความรับผิดชอบ

5. ขอให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาแนะนำข้อมูลส่วนตัวที่สำคัญ

เช่น ชื่อ ชั้นเรียนที่กำลังศึกษาอยู่

6. พูดยุเรื่องทั่วไป เช่น สภาพดินฟ้าอากาศ กิจกรรมที่กำลัง

เป็นที่นิยม การเรียน การสอบ

7. ให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเล่าสาเหตุที่มาขอรับคำปรึกษา

8. แจ้งขอบข่าย ลักษณะ กระบวนการให้คำปรึกษาเพื่อน

ตลอดจนบทบาทหน้าที่ของนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) และเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาตามความเหมาะสม

9. เน้นเรื่องการรักษาความลับ

10. ฟังและใส่ใจเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา

12.2 ขั้นสำรวจและทำความเข้าใจปัญหา

สำรวจและทำความเข้าใจปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ความต้องการและกำหนดเป้าหมายที่เป็นจริง เป็นขั้นตอนที่สำคัญ และอาจต้องใช้เวลา

ค่อนข้างมาก เนื่องจากเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาส่วนใหญ่จะมีความสับสนทางอารมณ์ หรือ

มีการรับรู้ที่บิดเบือนจากความเป็นจริง เช่น ออกดีเข้าข้างตนเอง หรือใช้กลไกป้องกันตนเองสูง

ในบางกรณีจึงอาจต้องใช้เวลาเพื่อดำเนินการในขั้นนี้มากกว่า 1 ครั้ง การสำรวจและทำความเข้าใจ

เข้าใจปัญหาไว้วัตถุประสงค์เพื่อ (1) ค้นหาปัญหาที่แท้จริง รวมทั้งสำรวจสถานการณ์ของ

ปัญหา (2) หาสาเหตุของปัญหา (3) ให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาตระหนักรู้ และเข้าใจถึงปัญหา

และสาเหตุที่แท้จริงและเป็นปัจจุบัน รวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้น (4) ให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา

รู้ความต้องการและตั้งเป้าหมายที่สามารถทำได้จริง (5) สร้างความหวังและความมั่นใจ

ในการแก้ไขปัญหา

การสำรวจและทำความเข้าใจปัญหาที่ควรปฏิบัติตาม

แนวทางดังต่อไปนี้

1. กระตุ้นให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาได้เล่าระบายนความรู้สึกและเรื่องราวของตนเอง ผลกระทบที่ได้รับในปัจจุบันและในอนาคตจากปัญหาที่เกิดขึ้น
2. ให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษากำหนดเป้าหมายที่เป็นไปได้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว
3. เฝ้ามอง ฟัง สังเกต และใส่ใจ
4. ทวนซ้ำ สะท้อนกลับ สรุป ให้กำลังใจ แสดง

ความเห็นอกเห็นใจ

12.3 ค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหา

แนวทางการแก้ไขปัญหากำหนดโดยเพื่อนผู้รับคำปรึกษาจะช่วยให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ดังนั้นนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) ควรสนับสนุนให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาคิดเองให้มากที่สุด และให้สามารถตัดสินใจเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุด การหาแนวทางแก้ไขปัญหามีวัตถุประสงค์เพื่อ

- (1) ให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษามีแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมและสามารถทำได้จริง
- (2) หาข้อดี ข้อเสียของแนวทางการแก้ไขปัญหา (3) ตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสม

การหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ควรปฏิบัติตามแนวทางการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. กระตุ้นให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาคิดวิธีการแก้ไข
2. เสนอแนะวิธีการแก้ไขเพิ่มเติม
3. ให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาบอกข้อดี ข้อเสียของวิธีการแก้ไขปัญหาแต่ละวิธีที่คิดไว้ รวมทั้งนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) ช่วยคิด
4. ให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาเปรียบเทียบวิธีการแก้ไขปัญหาและสนใจเลือกวิธีที่เหมาะสม
5. ให้ข้อมูลชี้แจงผลที่อาจจะตามมาจากรูปวิธีการแก้ไข
6. ให้เพื่อนผู้รับคำปรึกษาสรุปวิธีการแก้ไขแต่ละวิธี

พร้อมทั้งข้อดี ข้อเสีย โดยนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) ช่วยเพิ่มเติมส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์

12.4 ขั้นวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ

แผนการปฏิบัติตามแนวทางแก้ไขปัญหาที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาตัดสินใจเลือกไว้ในขั้นที่ 3 เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การให้คำปรึกษามีคุณค่าและจะเป็นประโยชน์มากขึ้น ถ้ามีการทำข้อตกลงกับนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC)ว่าจะปฏิบัติตามแผน เพราะจะช่วยให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเกิดความตั้งใจและพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติตาม ดังนั้น โอกาสที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาจะจัดการกับปัญหาได้สำเร็จก็จะเป็นจริงได้มากยิ่งขึ้น การวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดของการปฏิบัติ เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษาเลือกไว้ (2) กำหนดระยะเวลาที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหา (3) กำหนดแนวทางการประเมินผลการแก้ไขปัญหา (4) สร้างความมั่นใจในการแก้ไขปัญหา

การวางแผนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. กระตุ้นเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดของการปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา
2. ให้กำลังใจ ให้ข้อมูลย้อนกลับ
3. ชักชวนให้ทำข้อผูกมัดเป็นลายลักษณ์อักษรว่าจะปฏิบัติตามแผน

ตามแผน

12.5 ขั้นยุติการให้คำปรึกษา

เมื่อการให้คำปรึกษาเพื่อนดำเนินไปจนหมดเวลาที่กำหนดไว้ในแต่ละครั้งในแต่ละราย หรือเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษามีท่าทีต่อต้านหรือไม่ร่วมมือในการปรึกษาเพื่อน ก็ให้ยุติการให้คำปรึกษา โดยให้ดำเนินการด้วยความอบอุ่น เป็นมิตร และแสดงความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือต่อไป การยุติการให้คำปรึกษาเพื่อน มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ยุติการให้คำปรึกษาเพื่อนในแต่ละครั้งหรือแต่ละราย (2) ให้กำลังใจและความมั่นใจแก่เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา

การยุติให้คำปรึกษาเพื่อนที่ดีควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. ส่งสัญญาณว่าหมดเวลา เช่น ดุนาฬิกา บอกจำนวนเวลาที่เหลือตามที่กำหนดไว้ เมื่อเหลือเวลาประมาณ 5-10 นาที
2. สรุปปัญหา สาเหตุ วิธีการแก้ไข

3. เปิดโอกาสให้เพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา นัดหมายกำหนดการ ให้คำปรึกษาครั้งต่อไป

4. ส่งตัวเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา ไปยังนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) คนอื่น โดยให้ข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา ในการขอรับคำปรึกษาจากนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC) คนอื่นต่อไป

5. ให้กำลังใจและแสดงความมั่นใจว่าเพื่อนผู้ขอรับคำปรึกษา จะจัดการกับปัญหาได้

สรุปได้ว่า นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา (YC : Youth Counselor) หมายถึง นักเรียนที่มีความประพฤติเรียบร้อย มีภาวะผู้นำที่โรงเรียนพิจารณาคัดสรรว่าเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการวิเคราะห์มีจิตอาสา มีทักษะในการรับฟังและการให้คำปรึกษา ซึ่งได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถในการให้คำปรึกษาเบื้องต้น และปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่เพื่อนนักเรียน โดยการดูแลชี้แนะอย่างใกล้ชิดจากครูแนะแนว

4.4. เทคนิคและแนวทางการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom Meeting)

4.4.1 ความหมาย

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 3) ได้ให้ความหมายของการจัดการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ไว้ว่าการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างสัมพันธภาพที่ดีของครูที่ปรึกษาและผู้ปกครอง เป็นการสร้างเจตคติที่ดีให้กับผู้ปกครองในการให้ความร่วมมือกับ โรงเรียนเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยครูที่ปรึกษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกิจกรรมและอำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครองได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกและประสบการณ์ในการเลี้ยงดูบุตรหลาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปกครองเห็นพฤติกรรมของบุตรหลานทั้งในด้านบวกและด้านลบสอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น อีกทั้งยังทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ปกครองด้วยกัน เกิดเป็นเครือข่ายผู้ปกครองและชุมชนที่เข้มแข็ง รู้จักการดูแลช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือบุตรหลานให้ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง การจัดการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนควรจัดภาคเรียนละอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยใช้เวลาประมาณครั้งละ 1-3 ชั่วโมง

4.4.2 วัตถุประสงค์ของการจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน การจัดการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เพื่อให้ผู้ปกครองตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ในการดูแล

เอาใจใส่บุคลากรและเป็นที่พึ่งที่ดีของบุคลากร

2) เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจในเทคนิควิธีการเลี้ยงดู
บุคลากรในสังคมยุคปัจจุบัน

3) เพื่อให้ผู้ปกครองมีเจตคติที่ดีต่อบุคลากร มองเห็นถึงส่วนที่ดี
ของบุคลากร สำหรับส่วนที่บกพร่องก็ยินดีร่วมมือปรับปรุงแก้ไข

4) เพื่อให้ผู้ปกครองมีทักษะในการสื่อสารกับบุคลากร รู้จักรับ
ฟังบุคลากร เพื่อก่อให้เกิดสัมพันธภาพอันอบอุ่นของครอบครัว

5) เพื่อให้ผู้ปกครองยินดีร่วมมือกับ โรงเรียนในการวางแผนทางใน
อนาคตของบุคลากร รวมทั้งร่วมมือร่วมใจกันสร้างเครือข่ายผู้ปกครองที่เข้มแข็งเพื่อการดูแล

6) เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง
ด้วยกันระหว่างบ้านกับ โรงเรียน

4.4.3 แนวทางการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

ก่อนการประชุมเพื่อให้เกิดความพร้อมก่อนการประชุม
ผู้ปกครองชั้นเรียนครูที่ปรึกษาควรมีการเตรียมการต่าง ๆ ดังนี้

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์การจัดประชุมแต่ละครั้ง
- 2) กำหนดรายละเอียดของกิจกรรมที่จะดำเนินการในระหว่าง

ประชุม

3) จัดเตรียมอุปกรณ์ สื่อ และเอกสารที่ใช้

4) จัดเตรียมความพร้อมของสถานที่

วิธีการจัดประชุม การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนแต่ละครั้ง

มีกิจกรรมที่เป็นกระบวนการ โดยครูที่ปรึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ ดังนี้

1. สร้างความคุ้นเคยระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครอง และ
ระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง

2. บอกวัตถุประสงค์ของการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

3. พูดยถึงภาพรวมของนักเรียนในด้านดี ความประทับใจ

ทั้งด้านการเรียน ความประพฤติ ความมีน้ำใจ และอื่น ๆ

4. ดำเนินกิจกรรมที่โรงเรียนหรือที่ครูที่ปรึกษากำหนด เพื่อ

ส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน โดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เปิดโอกาส
ให้ผู้ปกครองได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและกัน

5. หากผู้ปกครองมีความพร้อมในการนำกิจกรรม ก็ให้ผู้ปกครองเป็นผู้ดำเนินการ โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกเพื่อให้การประชุมเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนด

6. ประเมินผลการจัดกิจกรรม สรุปและบันทึกหลักฐานการประชุม

การสรุปและบันทึกหลักฐานการประชุม มีประโยชน์ดังนี้

1. เป็นข้อมูลในการวางแผนจัดการประชุมครั้งต่อไป
2. เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมส่งเสริมป้องกัน และแก้ไข

ปัญหานักเรียน

3. เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาการจัดประชุมผู้ปกครอง ชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน ผู้ปกครอง ครู โรงเรียน และชุมชน

4. เป็นหลักฐานอ้างอิงใน โอกาสต่าง ๆ

4.4.3 ข้อเสนอแนะในการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน

1) ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1) จัดตามวันเวลาที่เห็นว่าเหมาะสม แต่ส่วนใหญ่นิยมจัดในวันประชุมผู้ปกครองของโรงเรียน ภายหลังจากที่ผู้ปกครองได้พบผู้บริหารโรงเรียนในห้องประชุมใหญ่เสร็จแล้ว

1.2) จัดแสดงผลงานนักเรียนแต่ละระดับชั้นให้ผู้ปกครองชมในห้องประชุมใหญ่

1.3) จัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียนในสถานที่ที่ผู้ปกครองลงทะเบียน

1.4) จัดกิจกรรมบริการผู้ปกครองฟรี เช่น การตรวจวัดสายตา การวัดสมรรถภาพทางกาย การตรวจสุขภาพ การตรวจสอบความเครียด

2) ข้อเสนอแนะในการสื่อสาร

2.1) ครูที่ปรึกษาควรใช้ภาษาและท่าทางที่เอื้อต่อความสำเร็จในการประชุม

2.2) ใช้ภาษาเชิงบวก สร้างสรรค์ ด้วยบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร

2.3) สื่อสารให้ผู้ปกครองเข้าใจบทบาทหน้าที่ของครู
ที่ปรึกษาในการดูแลเอาใจใส่นักเรียนด้วยความรักและความห่วงใย

2.4) สื่อสารให้ผู้ปกครองร่วมมือในการดูแลบุตรหลาน
ด้วยการเป็นที่ปรึกษาของบุตรหลานได้ทุกเรื่อง และแม้ว่าบุตรหลานจะทำผิดก็ควรให้อภัย
ให้โอกาสโดยใช้ความอ่อนโยนในการแก้ไขปัญหา

2.5) มีท่าทีให้เกียรติเป็นมิตร และจริงใจกับผู้ปกครอง
โดยระมัดระวังคำพูดที่ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกอับอาย บกพร่อง ถูกประจาน หรือรู้สึกต่อต้าน
ครูไม่ว่าจะโดยตรงหรือทางอ้อม

4.4.5 เครือข่ายผู้ปกครอง

1) ความหมาย

สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 27) ได้ให้
ความหมายของเครือข่าย ไว้ว่า เครือข่าย (Network) หมายถึง การเข้ามามีบทบาทในฐานะ
การสร้างร่วมมือเป็นแนวร่วม หรือการมีส่วนร่วม ซึ่งในช่วงของการปฏิรูปการศึกษา
ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษา
แห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 9 (6) ได้ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของบุคคล
ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ
สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งคำว่า “เครือข่าย” ได้ถูกใช้เป็น
ลายลักษณ์อักษร เพื่อที่จะให้เกิดกลไกความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน
ระหว่างผู้ปกครองกับสถานศึกษา

2) วัตถุประสงค์ของการสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง

2.1) เพื่อการดำเนินงานสร้างคณาสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้าน
กับโรงเรียน

2.2) เพื่อให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
พัฒนาพฤติกรรมผู้เรียน

2.3) เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์
และแนวคิดระหว่างผู้ปกครอง ครู และนักเรียนในโรงเรียน

2.4) เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความรู้
เสริมประสบการณ์ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณี และละเว้น
อบายมุขทั้งปวงกับเพื่อส่งเสริมความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2.5) เพื่อให้มีการติดต่อสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองอย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

3) คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง ประกอบด้วย

3.1) คณะกรรมการระดับห้องเรียนมีจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ นายทะเบียน และประชาสัมพันธ์ โดยคัดเลือกจากคณะกรรมการระดับห้องเรียนของชั้นเรียนนั้น ๆ ระดับห้องเรียนละ 2 คน เป็นผู้แทนของระดับชั้นเรียน ประกอบด้วย ประธาน และเลขานุการของกรรมการระดับห้องเรียน

3.2) คณะกรรมการระดับชั้นเรียน ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการ นายทะเบียน และประชาสัมพันธ์ โดยคัดเลือกจากคณะกรรมการระดับห้องเรียนของชั้นเรียนนั้น ๆ ระดับห้องเรียนละ 2 คน เป็นผู้แทนของระดับชั้นเรียน ประกอบด้วยประธานและเลขานุการของกรรมการระดับห้องเรียน

3.3) คณะกรรมการระดับโรงเรียน ประกอบด้วย คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองทั้งสิ้นจำนวน 13 คน ได้มาโดยการคัดเลือกมาจากประธาน และเลขานุการของแต่ละระดับชั้นเรียนทั้งหมด ประกอบด้วย ประธาน รองประธานคนที่ 1 รองประธานคนที่ 2 เลขานุการ ผู้ช่วยเลขานุการ ประชาสัมพันธ์ ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์ นายทะเบียน ปฏิคมและกรรมการที่เหลือเป็นกรรมการกลาง กรณีที่ผู้แทนของระดับใดได้รับการคัดเลือกเป็นประธานเครือข่ายผู้ปกครองให้เลือกผู้แทนของระดับนั้นขึ้นมาแทนตำแหน่งที่ว่างลง เพื่อให้ครบจำนวน 13 คน

4.5.4 บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง

- 1) ร่วมสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียน โดยผ่านความเห็นชอบจากผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) ร่วมสร้างสายใยเชื่อมสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและผู้ปกครอง
- 3) สนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนของสถานศึกษา
- 4) ให้ข้อคิดเห็น และเสนอแนะต่อสถานศึกษาในเรื่องต่าง ๆ ที่จะ เป็นประโยชน์แก่นักเรียนและสถานศึกษา
- 5) จัดการประชุมกรรมการและผู้ปกครองในห้องเรียนตามความเหมาะสมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

- 6) จัดทำทำเนียบนักเรียนและผู้ปกครองโดยละเอียดและส่งมอบสำเนาให้เลขาธิการกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองในระดับชั้นเรียนและระดับโรงเรียน
- 7) กรรมการเครือข่ายและผู้ปกครองในระดับโรงเรียนจะต้องรวบรวมข้อมูลและกิจกรรมของแต่ละระดับชั้นนำเสนอโรงเรียนเพื่อดำเนินการต่อไป
- 8) ให้คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองระดับโรงเรียนจัดการประชุมใหญ่ คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองทุกระดับตามความเหมาะสมอย่างน้อย 2 ครั้งต่อปี

สรุปได้ว่า การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครอง เพื่อสร้างเจตคติที่ดีกับผู้ปกครองให้ร่วมมือกับสถานศึกษาในการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีบทบาทในฐานะแนวร่วม เพื่อที่จะให้เกิดกลไกความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับสถานศึกษาให้เข้มแข็ง

4.5. เทคนิคและแนวทางการเยี่ยมบ้าน

4.5.1 ความหมาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 3) ได้ให้ความหมายของการจัดการเยี่ยมบ้านนักเรียน ไว้ว่า การเยี่ยมบ้านนักเรียน หมายถึง วิธีการศึกษา รวบรวมข้อมูลที่จะช่วยให้ครูได้ทราบชีวิตความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน โดยการพบปะสนทนากับผู้ปกครองนักเรียนเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น เจตคติซึ่งกันและกัน ตลอดจนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน ทำให้ครูได้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างชัดเจนเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น

4.5.2 วัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้าน การเยี่ยมบ้านนักเรียน มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อเยี่ยมเยือนสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียน
- 2) เพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับตัวนักเรียน ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ ครอบครัว ฐานะทางการเงิน และอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้เห็นสภาพที่แท้จริง ไม่ใช่เพียงได้ยินจากคำบอกเล่าเท่านั้น
- 3) เพื่อให้คำปรึกษา และแนะนำกับผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่อง การศึกษา การอบรมสั่งสอนและการเลี้ยงดูนักเรียน

4) เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวางแผนในการพัฒนา ส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน

4.5.3 แนวทางการดำเนินงาน

1) ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

1.1) ประธานสัมพันธ์ให้หัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด อำเภอ ข้าราชการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนเห็นความสำคัญของระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนและการเยี่ยมบ้านนักเรียน พร้อมทั้งเชิญชวนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมเยี่ยมบ้านนักเรียนกับโรงเรียนในพื้นที่ตามความเหมาะสม

1.2) ประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนทราบและเห็นความสำคัญ เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการเยี่ยมบ้านนักเรียน โดยวิธีการและสื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น การประชุมหัวหน้าส่วนราชการ และข้าราชการในระดับต่าง ๆ การจัดทำ ป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ทางสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น สถานีวิทยุกระจายเสียง หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

1.3) ประสานงาน และสร้างความเข้าใจกับสถานศึกษา เพื่อกำหนดแผนการเยี่ยมบ้านนักเรียนร่วมกัน

2) ระดับสถานศึกษา

2.1) ประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและประชาชนทราบ การดำเนินงาน โดยใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น การประชุมผู้ปกครอง การจัดทำ ป้ายประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน การจัดทำแผ่นพับ การจัดทำจดหมายข่าว เป็นต้น

2.2) มอบหมายให้ครูที่ปรึกษา กำหนดแผนการเยี่ยมบ้าน นักเรียนให้ชัดเจน

2.3) ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ระยะเวลาสมาชิก ในครอบครัวว่านักเรียนอาศัยอยู่กับใคร อยู่อย่างไร หากไปแล้วจะพบใครบ้าง

2.4) วิเคราะห์ว่าใครคือคนที่ต้องการพบ เช่น พ่อแม่ หรือลุง ป้า น้า อาของนักเรียน

2.5) เตรียมความพร้อมด้านบุคลากร อุปกรณ์ และประเด็น ในการสนทนา

2.6) นัดหมายล่วงหน้า เพื่อให้มีความพร้อมทั้งสองฝ่าย หรือในกรณีที่ต้องการข้อมูลจำเป็นเร่งด่วนจะไม่นัดหมายก็ได้ หากต้องการข้อมูลที่เป็นธรรมชาติ ไม่มีการจัดฉาก ผู้เยี่ยมบ้านอาจไม่นัดหมายล่วงหน้า

2.7) ไปตามนัด กรณีที่ไปไม่ได้ต้องแจ้งล่วงหน้า เพราะผู้ปกครองนักเรียนบางคนอาจต้องหยุดงานเพื่อรอพบครู ไม่ควรเลื่อนนัดถ้าไม่จำเป็น

2.8) หากไปตามนัดแล้วไม่พบใคร ให้ตามเพื่อนบ้าน ใกล้เคียงเพื่อทราบข้อมูลที่มาในครั้งนี้

4.5.4 วิธีการรวบรวมข้อมูล

1) สังเกตสภาพที่อยู่อาศัย และพฤติกรรมของนักเรียน และบุคคลในบ้านนักเรียน

2) พูดคุยสนทนากับพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียน

ข้อมูลที่ได้จะรวบรวมไว้หลายระดับ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนดังนี้

1. ครูที่ปรึกษารวบรวมข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคล ทั้งด้านความสามารถทางการเรียน ด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ด้านความประพฤติ ด้านครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสวัสดิภาพ ความปลอดภัย

2. ระดับโรงเรียนประมวลข้อมูลเป็นสารสนเทศในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน

3. ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประมวลเป็นสารสนเทศในระดับเขตพื้นที่เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติในการส่งเสริม สนับสนุนสถานศึกษาในการพัฒนาความเข้มแข็งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

4. ระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานประมวลข้อมูลเป็นสารสนเทศระดับประเทศ เพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการดำเนินงานในแต่ละปีงบประมาณ

สรุปได้ว่า การเยี่ยมบ้านนักเรียน หมายถึง วิธีการศึกษา รวบรวมข้อมูลที่ช่วยให้ครูได้ทราบสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมทางบ้านและบทบาทหน้าที่รับผิดชอบงานบ้านของนักเรียน พบปะสนทนากับผู้ปกครองนักเรียน แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น เจตคติซึ่งกันและกัน ตลอดจนเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู นักเรียนและ

ผู้ปกครอง ทำให้ครูได้ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนแต่ละคนอย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริม ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้องต่อไป

5. กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552 : 17-23) กล่าวว่า กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐาน คุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

5.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ด้วยความหลากหลายของนักเรียนแต่ละคนซึ่งมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่แตกต่างกัน ผ่านหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมในหลายลักษณะ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้นการรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูอาจารย์มีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนและนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ตามหลักวิชาการมิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหานักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน

5.2 การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้วยความรวดเร็วและถูกต้องแม่นยำ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอาจจัดกลุ่มนักเรียนตามผลคัดกรอง ดังนี้

5.1.1 กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ

ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริม ภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา

5.1.2 กลุ่มเสี่ยง คือนักเรียนที่อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยงตามเกณฑ์

การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การป้องกันและแก้ไขตามกรณี

5.1.3 กลุ่มมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหา ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ไขปัญหามาโดยเร่งด่วน

5.1.4 กลุ่มพิเศษ คือ นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะแสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้านอย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกันภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพความสามารถพิเศษนั้นจนถึงขั้นสูงสุด

5.3 การป้องกันและแก้ไขปัญหา

การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือทั้งการป้องกัน และการแก้ปัญหาโดยไม่ปล่อยปละละเลย นักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไขปัญหของนักเรียนจึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป การป้องกันและการแก้ไขปัญหามาให้นักเรียนนั้นมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการมีอย่างน้อย 2 ประการ คือ การให้คำปรึกษาเบื้องต้น การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหามา

5.4 การส่งเสริมพัฒนานักเรียน

การส่งเสริมพัฒนานักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษให้มีคุณภาพมากขึ้นได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติ และกลุ่มพิเศษกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มมีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป การส่งเสริมพัฒนานักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ แต่กิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ การจัดกิจกรรมโฮมรูม การเยี่ยมบ้าน การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

5.5 การส่งต่อ

การป้องกันและการแก้ไขปัญหของนักเรียน โดยครูที่ปรึกษา อาจมีกรณีที่บางปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรม ไม่ดีขึ้น

ก็ควรดำเนิน การส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ปัญหานี้เป็นบทบาทหน้าที่ครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเพียงลำพังความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไขซึ่งครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินการได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือการคัดกรองนักเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาของนักเรียน การส่งต่อแบ่งออกเป็น 2 แบบดังนี้

5.5.1 การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล

5.5.2 การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากพิจารณาเห็นว่า เป็นกรณีปัญหาที่มีความยากเกินกว่าศักยภาพของโรงเรียนจะดูแลช่วยเหลือได้

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2544 : 19-40) กล่าวว่า กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรในการปฏิบัติงานมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ดังนี้

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.1 ความสำคัญ ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งได้หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้จักข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมการป้องกันและการแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้ทุกอย่าง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือคาดเดาโดยเฉพาะในการแก้ปัญหา นักเรียน ซึ่งจะทำให้เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน ครูที่ปรึกษามีข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 4 ด้านใหญ่ ๆ ดังนี้ 1) ด้านความสามารถ ได้แก่ ด้านการเรียน และด้านความสามารถอื่น ๆ 2) ด้านสุขภาพ ได้แก่ ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ-พฤติกรรม 3) ด้านครอบครัว ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการคุ้มครองนักเรียน และ 4) ด้านอื่น ๆ ที่ครูพบเพิ่มเติมซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ ด้านสุขภาพ และด้านครอบครัวดังนี้ คือ 1) ระเบียบสะสม 2) แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน (SDQ) และ 3) วิธีการและเครื่องมืออื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์นักเรียน การศึกษาจากแฟ้มสะสมผลงาน การเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลแบบบันทึกการตรวจสุขภาพด้วยตนเองซึ่งจัดทำโดยกรมอนามัย เป็นต้น

2. การคัดกรองนักเรียน

2.1 ความสำคัญ การคัดกรองนักเรียนเป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติและ 2) กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือ ป้องกันหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว

การจัดกลุ่มนักเรียนมีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีเพื่อช่วยเหลือนักเรียนไปได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้น และมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาเพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้วความชัดเจนในเป้าหมาย เพื่อการแก้ไขปัญหาของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขเร่งด่วน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (Sensitive) แม้นักเรียนจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบปัญหาใดก็ตาม และเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียนในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาต้องเก็บผลการคัดกรองนักเรียนเป็นความลับ นอกจากนี้หากครูที่ปรึกษามีการประสานงานกับผู้ปกครอง เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าการคัดกรองของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติแตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่น ๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อการคัดกรองนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์

การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลักด้วย ดังนั้น โรงเรียนจึงควรมีการประชุมครู เพื่อพิจารณาเกณฑ์ การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกัน เพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกัน ให้เป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียน รวมทั้งมีการกำหนดเกณฑ์ว่า ความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา

3. การส่งเสริมนักเรียน

3.1 ความสำคัญ การส่งเสริมนักเรียน เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภาคภูมิใจในตนเองด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา และเป็นการช่วยเหลือให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหากลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

3.2 วิธีการและเครื่องมือเพื่อส่งเสริมนักเรียน การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธี ที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) หรือการจัดประชุมผู้ปกครอง (Classroom Meeting)

4. การป้องกันและแก้ปัญหา

4.1 ความสำคัญ ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่จะต้องดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกันและแก้ไขปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียน จึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมาก ในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป นอกจากนี้ทุกครั้งที่การช่วยเหลือนักเรียน ควรมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานด้วย

4.2 วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา การป้องกันและแก้ไขปัญหานี้แก่นักเรียนมีหลายเทคนิควิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินการมี 2 ประการ คือ การให้การปรึกษาเบื้องต้น และการจัดกิจกรรม เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา

4.3 ข้อที่พึงตระหนักในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

4.3.1 การรักษาความลับ เรื่องราวข้อมูลของนักเรียนที่ให้

การช่วยเหลือแก้ไข ต้องไม่นำไปเปิดเผย ยกเว้นเพื่อความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ทำให้เกียรตินักเรียน บันทึกข้อมูลช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสมและสะดวกในการเรียกใช้การรายงาน การช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้ โดยให้เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

4.3.2 การแก้ไขปัญหา

- 1) การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของนักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้ครบถ้วนและหาวิธีการช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ เพราะปัญหามิได้เกิดจากเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจจะเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน
- 2) ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกันและวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้น การช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการให้คำปรึกษา จึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัว เพียงแต่มีแนวทางกระบวนการหรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผักผ่อน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน

5. การส่งต่อ

5.1 ความสำคัญ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน อาจมีบางกรณีที่มีปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องรวดเร็วขึ้นหากปล่อยให้ปัญหานั้นเป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้นความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบ คือ 1) การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้ การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนวครูพยาบาล ครูประจำชั้นหรือฝ่ายปกครอง และ 2) การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะแก้ไขปัญหายากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ซับซ้อนรุนแรง ครูที่รับต่อต้องมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือให้มีประสิทธิภาพ แต่หากเกิดกรณีที่ยาก

ต่อการช่วยเหลืออีก ก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกเช่นกัน

5.2 แนวทางในการพิจารณาในการส่งต่อโดยครูที่ปรึกษา การส่งนักเรียนไปพบครูอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้น มีแนวทางการพิจารณาในการส่งต่อสำหรับครูที่ปรึกษาดังนี้ คือ 1) นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้น หรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินการช่วยเหลือโดยวิธีใด ๆ และ 2) นักเรียนไม่ให้ความช่วยเหลือครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ให้ทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมกิจกรรมใด ๆ

ปัญหาของนักเรียนที่เป็นปัญหาเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด และได้รับการบำบัดทางจิตวิทยา ควรพิจารณาส่งต่อให้ผู้มีความรู้เฉพาะทาง เพื่อดำเนินการช่วยเหลือต่อไป

สรุปได้ว่า กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐาน คุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ

6. สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552 : 5-7) กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นผลมาจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ดังนี้

1. ปัจจัยเสี่ยงจากสภาพครอบครัว

ครอบครัวเป็นสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน พฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชนเป็นผลมาจากการเลี้ยงดูด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสมส่งเสริมให้แสดงออกในทางที่ไม่ถูกต้อง ปล่อยปละละเลย เรียนรู้การใช้ความรุนแรงจากสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก ผู้ปกครองบีบบังคับ กดดัน และคาดหวังในตัวเด็กเกินกว่าความเป็นจริง ไม่มีบรรยากาศที่สร้างความรัก ความอบอุ่น ความสามัคคี เต็มใจในท่ามกลางความสับสน ไม่มีความหวัง ขาดการอบรมบ่มนิสัยและไม่มี

จุดหมายปลายทางชีวิต

2. ปัจจัยเสี่ยงจากโรงเรียน

โรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองของเด็ก เป็นบ่อเกิดของคุณงามความดี โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ความสามารถของเด็กและเยาวชน ให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของสังคม แต่โรงเรียนจำนวนไม่น้อยยังขาดความพร้อมที่จะทำให้เด็กและเยาวชนเป็นคนที่สมบูรณ์ตามความมุ่งหวังของสังคม จากการติดตามพบว่า โรงเรียนขาดการดูแล เอาใจใส่นักเรียนอย่างจริงจัง ขาดการจัดการที่เหมาะสมต่อการพิทักษ์ ปกป้องคุ้มครอง และให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ทั่วถึง ทัวถึง ถูกต้องและเป็นธรรม จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญกฎระเบียบมากกว่าชีวิตจิตใจของนักเรียน พัฒนาผู้เรียนโดยไม่คำนึงถึงองค์รวม ตลอดจนการจัดการกับปัญหาของนักเรียนโดยขาดการมีส่วนร่วม และยังเลือกใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน

3. ปัจจัยเสี่ยงจากชุมชนและสังคม

ความล้มเหลวในชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจและต้นทุนทางความรู้สึกรู้สึกของผู้ปกครองอย่างประเมินค่าไม่ได้ สังคมไทยยังละเลยต่อการจัดระเบียบแบบแผนในชุมชน ชุมชนอ่อนแอ ขาดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในสังคม ต่างคนต่างอยู่ เอาหูไปนาเอาตาไปไร่ ปล่อยให้มีการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็กและเยาวชน ขอมรับการเติบโตและขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ไม่สร้างสรรค์ ละเลยต่อปัญหาของเด็กและเยาวชน ไม่ให้ความสำคัญต่อทำดีของเด็กและเยาวชน มองเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาด้วยทัศนยะและทำที่ที่ตอกย้ำซ้ำเติม

4. ปัจจัยเสี่ยงจากเพื่อน

เพื่อนเป็นปัจจัยที่สำคัญในชีวิตของเด็กและเยาวชนเป็นธรรมชาติที่เด็กและเยาวชนทุกคนต้องมี แต่เพื่อนก็เป็นดาบสองคมที่อาจทำให้เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยก้าวพลาด เช่น เพื่อนที่มีนิสัยเกเร เป็นอันธพาล เสเพล สำนะเลเทเมา การคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมโน้มเอียงไปในทางก้าวร้าว เสี่ยงภัย มั่วสุม เบี่ยงเบน หรือการได้รับแรงบีบบังคับกดดัน ข่มขู่ หรือการไม่ได้รับ การยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น

5. ปัจจัยเสี่ยงจากบุคลิกภาพหรือตัวนักเรียน

เด็กและเยาวชนแต่ละคนมีภาวะด้านพัฒนาการแตกต่างกัน มี

บุคลิกภาพภายในและภายนอกตามสภาพความเป็นตัวตนที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น มีข้อจำกัดเกี่ยวกับพัฒนาการทางสมองและการรับรู้ ไม่มีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของตนเอง ขาดทักษะในการคิดบกพร่องทางการเรียนรู้ ปฏิเสธค่านิยมหรือหลักศาสนาที่คนส่วนใหญ่ นับถือ ไม่มีทักษะในการสื่อสาร ปฏิเสธไม่เป็น ควบคุมอารมณ์และความเครียดไม่ได้ รวมทั้งการมีปัญหาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต

ด้วยสภาพและปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเห็นความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เกิดจากความร่วมมือของกรมสุขภาพจิตและกรมสามัญศึกษาในอดีต จะเป็นเครื่องมืออีกชิ้นหนึ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้ใช้เป็นกลไกในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแวดล้อมไปด้วยข้อมูลข่าวสาร ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเร็ว ร้อนแรงและร้าย ได้อย่างเท่ากันทั่วถึง ถูกต้องและเป็นธรรมกับเด็กและเยาวชนทุกคน

สรุปได้ว่า สาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเสี่ยงมีสาเหตุมาจากปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ คือ ปัจจัยเสี่ยงจากสภาพครอบครัว ปัจจัยเสี่ยงจากโรงเรียน ปัจจัยเสี่ยงจากชุมชน และสังคม และปัจจัยเสี่ยงจากบุคลิกภาพหรือตัวนักเรียน

7. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคนให้เติบโตอย่างคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่มีกระบวนการดำเนินงานชัดเจนประกอบด้วยความรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552 : 13-25)

1. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานกลางที่มีบทบาทหน้าที่ในการกำหนดนโยบายการดำเนินงานไปยังเขตพื้นที่การศึกษาในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติ คือ สถานศึกษาสามารถดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

1.1 กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่รับผิดชอบในสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.2 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นเครือข่าย
การดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเกิด
การพัฒนาองค์ความรู้สู่การปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.4 สนับสนุนช่วยเหลือให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและ
สถานศึกษาสามารถดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ส่งเสริมให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีระบบติดตาม
ประเมินผลและรายงานความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

บทบาทหน้าที่ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นหน่วยงาน
ที่สนับสนุน และส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนในสังกัด รวมทั้ง
ประสาน ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

2.1 นำนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่การปฏิบัติใน
สถานศึกษา

2.2 ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนาองค์ความรู้
และความสามารถในการปฏิบัติด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.3 สนับสนุนช่วยเหลือให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานการ
ดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.4 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมมือกัน
ดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.5 ติดตาม ประเมินผล และรายงานระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนของสถานศึกษา

3. บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษา

สถานศึกษา เป็นสถาบันที่ประกอบด้วยบุคคลต่าง ๆ ที่จะทำให้
การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบผลสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย
ผู้บริหารสถานศึกษา ครูนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และบุคลากรอื่น ๆ

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษา

ในฐานะที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำสูงสุดในสถานศึกษา สามารถบริหารจัดการและให้ความสำคัญในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ให้ประสบผลสำเร็จจึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงาน ดังนี้

3.1.1 บริหารจัดการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของสถานศึกษาให้ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

3.1.2 ประสานระหว่างสถานศึกษากับหน่วยงานและ บุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง องค์กรต่าง ๆ สาธารณสุข โรงพยาบาล สถานีดำรวจ เป็นต้น

1.3) ดูแล กำกับ นิเทศ ติดตาม ประเมินผล สนับสนุนและ ให้ขวัญกำลังใจในการดำเนินงาน

3.2 ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา

ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน มากที่สุด และเป็นบุคลากรหลักในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่ และแนวทางดำเนินงานดังนี้ คือ (1) รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) คัดกรอง จำแนกกลุ่ม นักเรียน (3) จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนา (4) จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ (5) ส่งต่อ และ (6) รายงานผล

3.3 ครูประจำวิชา/ครูทั่วไป

ครูทุกคนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้และดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้ คือ (1) ดูแลนักเรียน และ (2) ให้คำปรึกษา เบื้องต้นแก่นักเรียน

3.4 ครูแนะแนว

ครูแนะแนว เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อการจัดระบบ งานแนะแนว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่ และแนวทางดำเนินงานดังนี้ คือ (1) สนับสนุนครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาในการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน (2) จัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนา (3) จัดกิจกรรมป้องกัน แก้ไข ช่วยเหลือ (4) ส่งต่อ

3.5 ครูหัวหน้าระดับชั้น

ดำเนินการติดตาม กำกับ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา รวมทั้งประสานงานผู้เกี่ยวข้องในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

3.6 นักเรียน

นักเรียน เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้งเป็นผู้รับการช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือแก่สถานศึกษาเพื่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้ คือ (1) มีบทบาทหน้าที่ของนักเรียนและสนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (2) ให้ความร่วมมือกับคณะกรรมการนักเรียน

3.7 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคลที่ประกอบด้วยตัวแทนหน่วยงาน ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาการศึกษา จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางดำเนินงานดังนี้ คือ (1) ให้การสนับสนุนด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ (2) เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมพัฒนา แก่ไข่นักเรียน

4. บทบาทหน้าที่ของผู้ปกครองและชุมชน

ผู้ปกครองและชุมชน เป็นบุคคลและกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนในพื้นที่มากที่สุดที่จะให้การเอาใจใส่ดูแลนักเรียนได้อย่างดี ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง ชมรมสมาคมผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน

4.1 ผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง

ผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง เป็นบุคคลและคณะบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักเรียน จึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงานดังนี้ คือ (1) อบรมดูแลและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตครอบครัวมีความรักความเข้าใจ และให้ความอบอุ่น (2) สนับสนุนให้ความร่วมมือ วางแผนร่วมกับสถานศึกษา แลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน และ (3) เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีแก่นักเรียน

4.2 ชุมชน

ชุมชน เป็นสังคมที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมและพฤติกรรมของเด็ก บุคคลทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือ ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตนในแนวทางที่เหมาะสมจึงควรมีบทบาทหน้าที่และแนวทางการดำเนินงานดังนี้ คือ

(1) สนับสนุนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ (2) ช่วยสอดส่องดูแลนักเรียน

5. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม เป้าหมายและบรรลุผลจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกส่วนในสังคม และ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานให้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีคุณภาพ การประสานงาน และการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ควรประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐ และเอกชน เช่น กรมสุขภาพจิต ศูนย์อนามัยเขตฯ สาธารณสุขจังหวัด สาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น การปกครองพิเศษกระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สื่อมวลชน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ องค์การเอกชน องค์การอิสระ ซึ่งสามารถให้การสนับสนุนและให้ความร่วมมือได้ดังนี้

5.1 ให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับพฤติกรรม และพัฒนาการของเด็กวัยต่าง ๆ

5.2 สอดส่องดูแลให้ความช่วยเหลือเด็กและเยาวชนทั้งด้านความปลอดภัยและการแก้ปัญหาพฤติกรรม

5.3 ร่วมมือกับสถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

5.4 เป็นแหล่งการเรียนรู้และฝึกงาน และเพิ่มพูนประสบการณ์แก่นักเรียนตามความรู้ ความสามารถ ความสนใจ และความถนัด

5.5 ติดตามผล สะท้อนปัญหา และแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

5.6 ให้ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารสารสนเทศที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจ

5.7 ให้การสนับสนุนและเป็นเครือข่ายในการพัฒนาและขยายผลการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกคนให้เติบโตอย่างคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขในสังคม ดังนั้นจึงต้อง

อาศัยความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน
นักเรียน ครูและบุคลากร เพื่อให้การดำเนินงานการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประสบความสำเร็จ

8. การแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน

พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนมักเกิดขึ้น ได้ภายใน โรงเรียนทุก โรงเรียน
ซึ่งแต่ละ โรงเรียนย่อมมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่เหมือนกันบ้าง คล้ายคลึงกันบ้างหรือ
ไม่เหมือนกันเลยบ้าง ทั้งนี้แล้วแต่ละ โรงเรียน แล้วแต่ครูผู้แก้ปัญหา แล้วแต่สภาพแวดล้อม
อื่น ๆ แต่วิธีการแก้ปัญหามีหลักการกว้าง ๆ ดังนี้

8.1 ศึกษาปัญหา ผู้แก้ไขปัญหาคือครูและผู้ปกครอง ในบางประเด็น
ปัญหาที่โรงเรียนสามารถดำเนินการแก้ไขตามลำพังได้ก็จะแก้ไขโดยลำพังของ โรงเรียน หาก
ปัญหาใด ที่ต้องขอความร่วมมือผู้ปกครองร่วมกันแก้ปัญหา ครูจึงต้องศึกษาก่อนว่าเป็น
ปัญหาประเภทใด

8.2 สาเหตุของปัญหาก่อนที่จะแก้ไขปัญหาให้สำเร็จดูต่างไปได้ด้วยดี
ครูจะต้องศึกษาสาเหตุของปัญหาให้ชัดเจนว่ามาจากอะไร เนื่องจากในบางครั้งที่นักเรียนแสดง
พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมานั้น ไม่ใช่สาเหตุที่แท้จริง อาจจะเนื่องมาจากสาเหตุทางจิตใจที่
ยังไม่มีใครรู้จักได้ การหาสาเหตุของปัญหานั้นอาจเก็บรวบรวมข้อมูลเหตุของปัญหาจากบุคคล
ต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาซึ่งมีบทบาทตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของกรม
สุขภาพจิตดังที่กล่าวไว้ครูผู้แก้ปัญหามองไม่ตัดสินใจกระทำการใด ๆ ลงไปก่อนที่จะ ได้ข้อมูล
ที่ชัดเจน

8.3 แนวทางในการแก้ปัญหายุติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียน
ค่อนข้างยาก เนื่องจากนักเรียนเป็นคนมีชีวิตจิตใจ ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงต้องใช้กระบวนการ
ทางจิตวิทยา แต่ครูส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถใช้กระบวนการทางจิตวิทยามาค้นหาสาเหตุและ
หาแนวทางใน การแก้ปัญหาได้ดี สอดคล้องกับสาเหตุของปัญหา เพราะบางครั้งปัญหาอาจ
ต้องใช้กระบวนการ แก้ในทางบวก เช่น การพูดคุยกับนักเรียนเพื่อปรับพฤติกรรมที่ไม่พึง
ประสงค์ของนักเรียน การให้ความสนิทสนมกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความไว้วางใจ
และความเกรงใจ ไม่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ บางปัญหาอาจต้องใช้กระบวนการ
ในการแก้ไขในทางลบ เช่น การลงโทษเพื่อให้เกิดความสำนึกในการกระทำพฤติกรรมที่ไม่
เหมาะสม แต่ในการลงโทษนักเรียนนั้นครูจะต้องลงโทษนักเรียนเมื่อนักเรียนยอมรับว่าได้กระทำ
ความผิดจริง และโทษที่นักเรียนจะรับนั้นจะต้องเหมาะสมกับความคิดที่นักเรียนได้กระทำ

ดังนั้นการแก้ไขปัญหาก็จะยิ่งย่นถาวรได้จะต้องใช้กระบวนการทางบวก

8.4 การดำเนินการแก้ไขปัญหา คือ การนำแนวทางการแก้ไขที่ได้จากการพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบมาดำเนินการตามลำดับ โดยมีข้อควรคำนึงดังนี้ คือ

8.4.1 ก่อนจะแก้ไขปัญหาใด ๆ จะต้องวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหา

8.4.2 ผู้แก้ปัญหาคือต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่ลำเอียงซึ่งจะเป็นสาเหตุของความไม่ยุติธรรม

8.4.3 วิธีการแก้ปัญหาคือควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ลักษณะของความคิดและผู้กระทำผิด

8.4.4 เป้าหมายของการแก้ไขปัญหาคือ ความพึงพอใจของทุกฝ่ายโดยการยืนอยู่บนความถูกต้อง เป็นการแก้ไขปัญหาให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุด

8.4.5 ผู้แก้ปัญหาคือควรมีวิสัยทัศน์ ผู้ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลเท่าใด ยิ่งแก้ปัญหาก็ได้มากเท่านั้น เพราะปัญหาทุกปัญหาย่อมมีแนวทางในการแก้ไข ไม่มีปัญหาใดที่ไม่สามารถแก้ไขได้

8.4.6 วิธีการแก้ปัญหาคือควรใช้วิธีการที่ง่าย ไม่มีความรุนแรง ปัญหาที่เรา ไม่สามารถแก้ไขได้อาจจะขอความช่วยเหลือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องได้

8.4.7 ผู้ที่จะแก้ปัญหาคือต้องเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ มีเหตุมีผล ส่งเสริมความเป็นอิสระและเสรีภาพของบุคคลอื่นเพื่อให้กระบวนการแก้ปัญหาคือเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาบุคลากร ไปด้วย

8.4.8 ผู้แก้ปัญหาคือที่ต้องไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ต้องคำนึงถึงพฤติกรรมส่วนบุคคลในสังคมของนักเรียน

8.4.9 ผู้ที่จะสามารถแก้ปัญหาคือที่ดีต้องมีความอดทน รักษาความลับ แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักเรียนเกิดขึ้นได้ทุกโรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนย่อมมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาคือที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกันหรือไม่เหมือนกันเลย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยและสภาพแวดล้อมของแต่ละโรงเรียนที่แตกต่างกันไป แต่วิธีการแก้ปัญหาคือมีหลักการที่คล้ายกัน คือ การศึกษาปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางในการแก้ปัญหาคือ

9. การส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์

การส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีดังนี้

- 9.1 บุคลากรในโรงเรียนร่วมกันกำหนดพฤติกรรมที่พึงประสงค์
ของนักเรียนในโรงเรียน
- 9.2 ผู้รับผิดชอบร่วมกันเสนองาน 1 โครงการเพื่อให้เกิดการพัฒนา
นักเรียนให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างยั่งยืน
- 9.3 ดำเนินกิจกรรมตามโครงการที่เสนออย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
จนกระทั่งบรรลุวัตถุประสงค์
- 9.4 ติดตามผลประเมินผลงาน / โครงการอย่างต่อเนื่อง ควรรวบรวมข้อมูลให้
เข้าใจปัญหาของนักเรียนแต่ละคนอย่างละเอียดเพื่อเป็นทางในการแก้ปัญหาได้อย่างมีคุณภาพและ
ถูกต้อง

นอกจากกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ในการบริหารงานระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนยังจัดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยตรงคือ นักเรียนจะต้องมี
ตัวแทนของนักเรียนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งในการนำนักเรียนเข้ามาร่วมกิจกรรม
จะเป็นการสนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความสามารถ ความสนใจ ทำให้
นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจ

คณะกรรมการนักเรียนของ โรงเรียนจึงมีบทบาทในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ
และร่วมวางแผนในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพราะปัจจุบันนี้การจะดำเนินการใด ๆ ที่
เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น บุคคลเหล่านั้นจะต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กำหนด
หลักเกณฑ์ เงื่อนไข การปฏิบัติ ดังนั้น ตัวแทนนักเรียนของแต่ละห้อง แต่ละชั้นเรียนที่ร่วมเป็น
คณะกรรมการสถานักเรียนจึงเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมกิจกรรม
โดยเฉพาะการสนับสนุนให้กิจกรรมบรรลุวัตถุประสงค์ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนให้มี
คุณภาพและช่วยในการส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์และแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของ
นักเรียนเอง

จากการศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามนโยบาย
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่า การดำเนินงานระบบการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินงานระบบการ
ดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืน โดยใช้กระบวนการขับเคลื่อนระบบการดูแลช่วยเหลือเพื่อ
ก้าวอย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างวินัยเชิงบวก นักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา เทคนิคและแนว

ทางการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน และเทคนิคและแนวทางการเยี่ยมบ้าน โดยผ่านกระบวนการความร่วมมือของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ชุมชน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครูทุกคน นักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา

สุนทรียสนทนา (Bohmian Dialogue)

สุนทรียสนทนา (Bohmian Dialogue) หมายถึง การสนทนาเพื่อการคิดร่วมกัน อย่างเป็นธรรมชาติ แนวคิดและวิธีการจัดการ การสนทนาเพื่อการคิดร่วมกันแบบ “สุนทรียสนทนา” (Dialogue) ตามแนวทางของ David Bohm กำลังได้รับความสนใจ และมีแนวโน้มว่าจะถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในทุกวงการ ในอนาคต เนื่องจากเป็นเรื่องใกล้ตัว และสอดคล้องกับวิถีไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบปากต่อปาก (Oral Tradition) นอกจากนี้ ยังเหมาะสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการระดมความคิดเพื่อค้นหาวิธีการและความรู้ใหม่ ๆ ในการทำงาน รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในระดับบุคคลได้อีกด้วย

ความหมายและความเป็นมา

Dialogue มาจาก ภาษากรีกว่า “Dialogos” โดยคำว่า Logos หมายถึง คำ (The word) หรือ “ความหมายของคำ” และคำว่า “Dia” หมายถึง “ทะลุปรุโปร่ง” ไม่ได้หมายความว่า “สอง” ดังนั้น การสนทนาจึงสามารถเกิดได้จากการทำงานของคนหลายคน ไม่ใช่แค่สองคน บางครั้งแม้มีเพียงคนเดียวก็สามารถทำได้ หากแม้เราตั้งใจที่จะฟังเสียงของตนเองที่เปล่งออกมา

Dialogue มีผู้นำไปใช้สำนวนภาษาไทยที่แตกต่างกันหลายสำนวน เช่น สุนทรียสนทนา สนทนาแลกเปลี่ยน และวาทวิจารณ์ รวมทั้งคำว่า “สนทนา” และมีคำขยายต่อท้ายออกไป เช่น การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ หรือ การสนทนาเพื่อคิดร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีคำในภาษาไทยกลางอีกคำหนึ่ง คือคำว่า “สนทนาวิสาสะ” ซึ่งหมายถึง การพูดคุยแบบคนคุ้นเคยกัน

ความหมายของรากศัพท์ดั้งเดิมของคำว่า Dialogue สามารถผ่าออกมาได้ดังนี้ คือ Dia = Through หมายถึง ทะลุทะลวง Logo = Meaning of the word หมายถึง ความหมายของคำที่พูดออกไป แต่ David Bohm ผู้ซึ่งนำเอาวิธีการแบบ “สุนทรียสนทนา” ไปเผยแพร่ในบริบทของสังคมตะวันตก ยืนยันว่า ความหมายของคำว่า dialogue มิใช่เพียงแต่ การเข้าใจความหมายของคำที่พูดออกมาแบบทะลุทะลวง แต่เป็น Stream of Meaning

หรือ กระแสธารของความหมาย ที่ไหลเลื่อนเคลื่อนที่ ถ่ายเทไปหากันได้โดยปราศจากการปิดกั้น (Blocking) ของสิ่งสมมติใด ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นฐานคติเดิมที่ฝังอยู่ในหัว (Presupposition) วิธีการกำหนดใจเพื่อรับรู้โลกภายนอก (Assumption) รวมทั้งวิถีปฏิบัติ คุณวุฒิ ขสตาบรรคาศักดิ์ หรือตำแหน่งหน้าที่ใด ๆ ที่บุคคลได้มาจากการเป็นสมาชิกของสังคมใด สังคมหนึ่ง การเข้าสู่กระบวนการแบบสุนทรียสนทนา คือ การสร้างพื้นที่ทางสังคมใหม่ที่เอื้อต่อการคิดร่วมกันอย่างเสมอภาค ในสภาวะปกติ คนจะคิดคนเดียว และเอาความคิดของตนเองออกไปปะทะประสานกับคนอื่นในรูปของการถกเถียงโต้แย้ง ทำให้เกิดการแบ่งแยกเป็นฝ่ายแพ้ ฝ่ายชนะ และฝ่ายถูก ฝ่ายผิด อันเป็นการบ่มเพาะเชื้อของความอึดอัด กับข้อใจ และนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่การสนทนาที่นำไปสู่การคิดร่วมกันแบบสุนทรียสนทนานั้น ไม่ใช่เป็นการนำเอาความคิดของแต่ละคนมาเสนอแนะ หรือมาโต้เถียง ขัดแย้งกันเพื่อหาผู้ชนะ แต่เป็นการมาเพื่อจะฟังซึ่งกันและกัน โดยไม่มีการตัดสินด้วยข้อสรุปใด ๆ ความคิดที่ดีเกิดจากการฟังที่มีคุณภาพ การตั้งใจวอกซุย แต่จะให้ความสนใจกับเสียงของคนอื่น แม้กระทั่งเสียงของความเงียบจะต้องกำหนดใจรับรู้กัลยาณมิตรในวงสนทนา ต่างก็กำลังลำดับความคิดของตนเองอยู่ ยังไม่พร้อมที่จะพูดออกไปเช่นเดียวกับตัวเราที่กำลังรับฟังอยู่ เราสามารถรอได้ คอยได้เสมอ กระบวนการสุนทรียสนทนาที่เหมาะสม จะทำให้เกิดการคิดร่วมกันได้อย่างมีพลัง แต่ผู้เข้าร่วมวงสุนทรียสนทนาจะต้องพยายามถอดถอนวาระเป้าหมายส่วนตัวรวมทั้งอารมณ์เชิงสัญลักษณ์ที่ใช้ห่อหุ้มตนเองอยู่ในรูปของขสตาบรรคาศักดิ์ และอำนาจที่ป่วงออกจากตัวเอง เพื่อให้สามารถเข้าใจสรรพสิ่ง (Entities) ได้ตามสภาพที่มันเป็นจริง โดยปราศจากอิทธิพลการปรุงแต่งของสิ่งสมมุติที่มนุษย์สร้างขึ้นตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เชื่อกันว่า พลังของสุนทรียสนทนา คือ ความคิดสร้างสรรค์ที่ผุดบังเกิดขึ้น ภายหลังจากที่กระบวนการสุนทรียสนทนาจบสิ้นลงไปแล้ว โดยผู้ที่ร่วมกระบวนการจะได้ขึ้นมาเอง โดยไม่ต้องมีใครชี้แนะ นอกจากนี้ กระบวนการสุนทรียสนทนาที่เน้นให้เกิดการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) สงบระงับ ไม่ด่วนสรุป (Suspension) จะช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างบุคคลได้เป็นอย่างดี

การสนทนาแบบสุนทรียสนทนา (Dialogue) เป็นการรับฟังวิถีคิด วิธีการให้คุณค่า ความหมายของคนอื่นต่อสิ่งที่พูด เพื่อเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ละทิ้งสิ่งที่แต่ละคนยึดถือเพื่อผ่าข้ามพรมแดนแห่งตัวตนไปพร้อม ๆ กัน มีคนเป็นจำนวนมากสงสัยว่า ทำไมต้องทำสุนทรียสนทนา เพราะเห็นว่า ปกติคนในสังคมก็พูดจาพาทีกันเป็นประจำอยู่แล้ว

สุนทรียสนทนาจึงไม่น่าจะเป็น เรื่องใหม่ที่ต้องมาเรียนรู้เพิ่มเติมกันอีก ข้อสงสัยเหล่านี้ น่าสนใจไม่น้อยทีเดียว ในสังคมไทยท้องถิ่นก็มีคำที่บ่งบอกความหมายของการกระทำคล้าย ๆ กับสุนทรียสนทนาหลายคำ เช่น ภาษาอีสานจะเรียกว่า "นั่งแอ่วมกัน" หรือ "นั่งอู้กัน" ภาษาปักษ์ใต้อาจจะเรียกว่า "นั่งแหลงกัน" แม้ในหมู่นักพัฒนาแบบทางเลือกและคนทำงานด้านประชาสังคมกับชุมชนท้องถิ่น ก็มักจะพูดว่า "นั่งจับเข่าคุยกัน" "ล้อมวงคุย" หรือ "เปิดเวที" ซึ่งถือว่าเป็นความพยายามในการนำวิธีการพูดคุยแบบมนุษยสัมพันธ์กลับมาใช้ใหม่ นอกจากนี้ก็มีการตั้งข้อสังเกตว่า วิธีการแบบสุนทรียสนทนา เป็นวิถีปฏิบัติของคนสมัยโบราณที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีปฏิสัมพันธ์แบบใกล้ชิด เห็นหน้าค่าตากันอยู่ทุกวัน เช่นที่ปรากฏในวิถีสังคมของชนพื้นเมืองในทวีปอเมริกาเหนือ โดยอ้างจากรายงานของนักมานุษยวิทยา David Bohm บรรยายว่าคนกลุ่มเล็กๆ อยู่รวมกันประมาณ 40-50 คน โดยไม่มีการพูดจาพาทีกันอะไรมากมาย ไม่มีการโต้เถียง ไม่มีการสั่งการจากหัวหน้าเผ่า ต่างคนต่างรู้หน้าที่ว่าตนเองต้องทำอะไรในแต่ละวัน เช่น ชายหนุ่มรู้หน้าที่เองว่าจะต้องออกไปล่าสัตว์ ผู้หญิงจะต้องออกไปหาอาหารใกล้บ้าน คนที่มีหน้าที่เหมือนกันก็ชวนกันไปทำหน้าที่เหล่านั้นให้เสร็จลุล่วงไปโดยไม่มีใครมาคอยติดตาม ตรวจสอบ ทุกคนสำนึกในหน้าที่ของแต่ละคน ผังลึกลงไปในจิตใจของแต่ละคนโดยไม่มีใครบอก โดยไม่เคยมีการประชุมปรึกษาหารือกันให้เสียเวลาเลย วิถีดังกล่าว ยืนยันได้อย่างชัดเจนว่ามนุษย์รู้จักการทำสุนทรียสนทนามาเป็นเวลานานแล้ว

ด้วยเหตุที่มนุษย์มีความสามารถเฉพาะของอวัยวะรับสัมผัสที่แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ความสามารถของตา หู จมูก ลิ้น ผิวน้ำของมนุษย์นั้น ถือว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่การที่มนุษย์มี "ใจ" หรือ "สัมผัสที่หก" ทำให้มนุษย์สามารถสัมผัสสิ่งรอบตัวได้ละเอียดลึกซึ้งกว่าสิ่งมีชีวิตแบบอื่น ๆ

1. แนวคิดและหลักการเบื้องต้นของสุนทรียสนทนา (Dialogue)

หลักการของสุนทรียสนทนา (Dialogue) คือ การพูดคุยกันโดยไม่มีหัวข้อหรือวาระที่ตายตัวล่วงหน้า ไม่มีประธาน ไม่เหมือนการประชุมอย่างมีเป้าหมายเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน คนในวงสนทนาสามารถพูดอะไรก็ได้ ถามอะไรก็ได้ ส่วนคนอื่นๆ จะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ การเข้าไปในวงสุนทรียสนทนา (Dialogue) ทุกคนต้องให้ความเคารพต่อบรรยากาศของความสงบ ปล่อยอารมณ์ให้ผ่อนคลาย พูดเรื่องอะไรก็ได้ ส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงการแนะนำและการตอบคำถาม เพราะคำถามที่เกิดขึ้นเป็นคำตอบในตัวของมันเอง นอกจากนี้สุนทรียสนทนา (Dialogue) ไม่อนุญาตให้มีการโต้แย้ง หรือสนับสนุน จนเกิดการปะทะกันทางความคิด อีกประการหนึ่ง คือ การฟังให้ได้ยิน โดยไม่พยายามใส่ใจว่าเสียงนั้น

เป็นเสียงของใคร แต่กำหนดใจให้รู้ได้ว่าเสียงที่ได้ยินคือ เสียงของกัลยาณมิตรของเราคนหนึ่ง ที่ปรารถนาจะได้ยิน ได้ฟังแต่สิ่งดีๆ นอกจากนี้ยังต้องเผ่าสังเกตรอารมณ์และความรู้สึกของตนเองในขณะที่ได้ยินเสียงต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาอาจเป็นเสียงของตนเอง เสียงของคนในวงสนทนา หรือเสียงจากธรรมชาติอาจมีความคิดบางอย่างเกิดขึ้น วาบขึ้นมาในใจ และความคิดนั้นอาจถูกนำไปใช้ในการเริ่มต้นของการทำอะไรบางอย่างที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมในอนาคตก็ได้

2. หลักปฏิบัติสุนทรียสนทนา (Dialogue)

2.1 ฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังให้ได้ยิน

2.2 มีความเป็นอิสระ และผ่อนคลาย

2.3 ทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่มีผู้นำและไม่มีผู้ตาม

3. การจัดการวงสนทนาที่ดีแบบสุนทรียสนทนา (Dialogue)

โสภส สิริไสย์ (2548 : 24) การจัดการวงสนทนา ควรคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ มีแนวทางแบบรวบรัดภายใต้คำพูดสั้น ๆ ว่า SPEAKING ดังนี้

3.1 S (Setting) หมายถึง ฉาก สถานที่ และเวลาของการทำ Dialogue ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ กล่าวคือ การจัดสถานที่ ควรจัดให้หนึ่งเป็นวงกลม ให้ทุกคนในวงสนทนาหันหน้าเข้าหากัน เพื่อให้สามารถมองเห็นหน้า ซึ่งกันและกันได้หมดทุกคน และให้มีพื้นที่ว่างพอที่ทุกคนจะสามารถเคลื่อนไหวไปมาได้สะดวก ถ้าหากมีทิวทัศน์ที่สวยงามที่เป็น “ต้นทุน” ทางธรรมชาติที่คืออยู่แล้ว ควรใช้ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยเปิดม่านเพื่อให้สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ และปลดปล่อยอารมณ์และเป็นที่พักสายตา

3.2 P (Process) หมายถึง กระบวนการ Dialogue เป็นเรื่องของกระบวนการ (Process Determinism) ซึ่งเป็นไปตามเหตุและปัจจัยไม่สามารถคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าได้ ผู้เข้าร่วมวงสนทนาต้องมีสติอยู่เสมอ สิ่งที่พูดไม่มีการสรุปหรือสร้างความคิดรวบยอด เพื่อหาคำตอบสุดท้าย และให้ทุกคนคิดเหมือนกันหมด แต่ถ้าผู้เข้าร่วมวงเชื่อมั่นในเรื่องของกระบวนการ จะเห็นว่า คำตอบจะเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ และเป็นหน้าที่ของผู้เข้าร่วมวงที่จะทำความเข้าใจกับคำตอบนั้นด้วยตนเอง คำตอบบางอย่างรู้ได้เฉพาะตัว อธิบายให้ใครฟังไม่ได้

3.3 E (Ends) หมายถึง เป้าหมาย Dialogue ไม่อนุญาตให้แต่ละคนนำเป้าหมายส่วนตัว หรือวาระส่วนตัวเข้าไปใช้ นอกจากจะมีเป้าหมายเพื่อการฟัง เรียนรู้ตนเอง และเรียนรู้ผู้อื่นเท่านั้น นอกจากนี้จะต้องหลีกเลี่ยงมิให้มีการตั้งผลลัพธ์ไว้ล่วงหน้า ไม่นำสิ่งที่

เชื่อว่าผู้ในใจออกมาได้แข็งประทัดประหารซึ่งกันและกัน Dialogue จึงเหมาะสมสำหรับเริ่มต้นทำงานที่มีความซับซ้อน หลากหลาย หรือต้องการแก้ไขปัญหาร่วมกัน Dialogue จึงไม่มีการโอ้อวด ไม่แนะนำสั่งสอน หรือหวังจุดประกายให้คนอื่นคิดตาม รวมทั้งไม่ได้แข็ง หรือยกยอปอขึ้น หรือตำหนิติเตียน

3.4 A (Attitude) หมายถึง การมีเจตคติที่ดีต่อคนอื่น มีจิตใจที่เปิดกว้าง มีความสุขที่ได้ยิน ได้ฟังและได้เรียนรู้จากผู้อื่น Dialogue คือชุมชนสัมมาทิว ไม่เริ่มต้นด้วยการประณามคนอื่น การเสนอแนะให้คนอื่นทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรือการพูดถึงปัญหา ซึ่งจะนำไปสู่การโต้เถียง การปกป้อง และการมุ่งเอาชนะกัน

3.5 K (Key Actor) หมายถึง คณะทำงานที่อยู่เบื้องหลัง ผู้ทำหน้าที่ประสานงาน สร้างฉาก และค้นหาผู้ที่เหมาะสมจะมานั่งพูดคุยกัน เพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกัน อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะรวมความถึง Facilitator ผู้ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้เป็นไปตามหลักการของกระบวนการ รวมทั้งแก้ไขปัญหาค้นหาได้ทันที่ โดยสุภาพและไม่ทำให้ผู้ร่วมวงสนทนาารู้สึกเสียหน้า

3.6 I (Instrument) หมายถึง เครื่องมือของ Dialogue คือ จะต้องช่วยลดทอนความเป็นทางการของการใช้ภาษาให้มากที่สุด หลีกเลียงถ้อยคำแบบพิธีการ เช่น ขออนุญาตพูด เพราะการพูดนี้ไม่ต้องขออนุญาตใคร หากผู้พูดคนก่อนพูดจบและมีความเจียบเจียนก็สามารถแทรกตนเองขึ้นมาพูดได้โดยอัตโนมัติ แต่สิ่งที่จะต้องระวังคือพูดสิ่งใดออกไปสิ่งนั้นจะย้อนกลับมาเข้าสู่ตนเอง ทำให้รู้สึกได้ภายหลัง

3.7 N (Norms of Interaction) หมายถึง บรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ ซึ่งจะต้องมีความเท่าเทียมกัน ทั้งในแง่ของคำพูดและการปฏิบัติ กล่าวคือ จะต้องหลีกเลี่ยงคำพูดและการกระทำทางวาจาใด ๆ ที่แสดงว่าตนเองเหนือกว่า หรือด้อยกว่าคนอื่น วัจนกรรมที่แสดงความเหนือกว่าได้แก่ คำพูดแบบแนะนำ อบรม สั่งสอน โอ้อวด ยกตนข่มท่าน ส่วนคำพูดที่แสดงความด้อยกว่าคนอื่น เช่น คำพูดแบบวิงวอนร้องขอ คำแนะนำและความช่วยเหลือจากผู้อื่น

3.8. G (Genre) หมายถึง ประเภทของการพูดคุย Dialogue ไม่ใช่การพูดคุยแบบพิจารณาถกเถียงหรือโต้แย้ง ไม่ใช่การบรรยายไม่ใช่การประชุมที่มีประธานทำหน้าที่วินิจฉัย สั่งการ หรือมีเป้าหมายวาระไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการพูดคุยแบบเปิด ไม่มีเป้าหมาย และวาระ เพื่อสร้างความหมายร่วมกัน แต่หากเป้าหมายจะเกิดขึ้นตามมาในภายหลังก็คงไม่มีใครห้าม แต่ต้องเกิดภายใต้บริบทของการสร้างความหมายร่วมกัน

Dialogue หรือบทสนทนาไม่ใช่เป็นคำตอบสุดท้ายของการแก้ปัญหา อันสลับซับซ้อนบนโลกใบนี้ได้ทุกเรื่อง แต่ Dialogue เป็นเพียงการเริ่มต้นของ “ สัมมาทิจิ ” เพื่อการแก้ปัญหาที่มนุษย์สร้างขึ้น นับจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น การทำ Dialogue จึงควรทำอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ คนในวงสนทนาจะเป็นกระจกเงาให้กันและกัน อย่างปราศจากอคติ เพื่อเปิดโอกาสให้แต่ละคนเรียนรู้ตนเอง และแก้ไขปรับปรุงตนเอง เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกัน และอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข สามารถทำงานที่ยาก ๆ ที่ไม่สามารถจัดการด้วยวิธีการธรรมดาได้ ดังแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 7 ความสัมพันธ์ของสุนทรียสนทนา

ที่มา : วิศิษฐ์ วังวิญญู. (2552 : 46)

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับสุนทรียสนทนา สรุปได้ว่า สุนทรียสนทนา (Bohman Dialogue) หมายถึง การสนทนาเพื่อการคิดร่วมกันอย่างเป็นธรรมชาติ หรือการพูดคุยกัน โดยไม่มีหัวข้อ หรือวาระที่ตายตัวล่วงหน้า ไม่มีประธาน ไม่เหมือนการประชุมอย่างมีเป้าหมายเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน คนในวงสนทนาสามารถพูดอะไรก็ได้ ถามอะไรก็ได้ในเชิงสร้างสรรค์ ส่วนคนอื่น ๆ จะตอบหรือไม่ตอบก็ได้ ส่วนใหญ่จะหลีกเลี่ยงการแนะนำและการ

ตอบคำถาม เพราะคำถามที่เกิดขึ้นเป็นคำตอบในตัวของมันเอง ทุกคนต้องให้ความเคารพต่อบรรยากาศของความสงบ ปล่อยอารมณ์ให้ผ่อนคลาย นอกจากนี้สุนทรียสนทนา (Dialogue) ไม่อนุญาตให้มีการโต้แย้ง หรือสนับสนุน จนเกิดการปะทะกันทางความคิด อีกประการหนึ่งคือ การฟังให้ได้ยิน โดยไม่พยายามใส่ใจว่าเสียงนั้นเป็นเสียงของใคร แต่กำหนดใจให้รู้ได้ว่าเสียงที่ได้ยินคือ เสียงของกัลยาณมิตรของเราคนหนึ่ง ที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการคิดร่วมกันในการแก้ปัญหา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

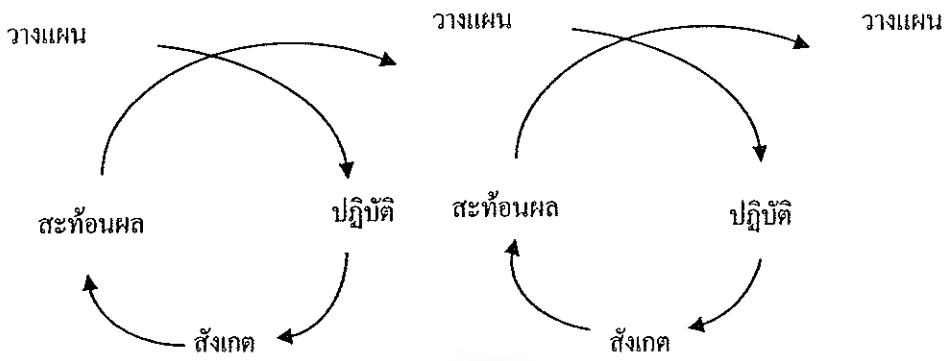
แนวคิด

ในการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาโดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะเป็นตัวปัญหา ผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่อยู่กับปัญหา ตลอดจนผู้ที่ถูกวิจัย จะถูกกำหนดโดยผู้วิจัยทั้งสิ้น โดยตัวปัญหา หรือผู้ที่ถูกวิจัยเหล่านั้นไม่มีโอกาสได้พูด ได้แสดงความคิดเห็น หรือได้สะท้อนสภาพความเป็นจริงที่เขากำลังเผชิญอยู่ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นการวิจัยที่ต่างไปจากการวิจัยโดยทั่วไปเหล่านั้น เพราะแนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) คือการเลิกพูดแทน คิดแทน ทำแทนพวกเขาเหล่านั้น และมีหลักการสำคัญๆ คือ จะทำอย่างไรจึงจะให้ผู้ที่อยู่กับปัญหาหรือผู้ที่เผชิญกับปัญหาเป็นผู้มีบทบาทหลักในการวิเคราะห์ปัญหา หาสาเหตุแห่งปัญหาเหล่านั้นอย่างเป็นระบบ ค้นหาแนวทางปฏิบัติ และแก้ปัญหาได้จริง ให้เขาตระหนักรู้ทุกอย่างทั้งภายในและภายนอกชุมชน หน่วยงานหรือองค์กรมาใช้แก้ปัญหา ให้เขาเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาแบบทำไปเรียนรู้ไป โดยผู้วิจัยเปลี่ยนมาเป็นผู้มีบทบาทในการสร้างกระบวนการนี้ให้เกิดขึ้น (สิทธิธัญ ประพุทธนิตสาร. 2548 : 81)

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เกิดจากการนำเอาแนวคิด 2 ประการ ต่อไปนี้ มาผสมผสานกัน คือ

1. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research : AR) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยได้เลือกกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เห็นว่าดี เหมาะสม ตามความรู้ ความเข้าใจของผู้วิจัย มาดำเนินการปฏิบัติเพื่อทดลองกับผู้ถูกวิจัย และประเมินว่าใช้ได้หรือไม่มีความเหมาะสมและเป็นจริงเพียงใด โดยใช้หลักการและแนวคิดของเคอร์ต เลวิน (Kurt Lewin, 1946 : 113) ซึ่งเลวิน อธิบายว่า การวิจัยปฏิบัติการเหมือนกับการดำเนินงานในลักษณะของการหมุนรอบตัวเป็นชั้น ๆ จะลึกเข้าไปแบบเกลียวสว่าน (Spiral)

ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติการ (Act) การสังเกต (Observe) และการสะท้อน (Reflect) ผลการปฏิบัติดังแผนภาพที่ 8

แผนภาพที่ 8 เกี่ยวข้องของการวิจัยปฏิบัติการ

ที่มา : Kurt Lewin, 1946 : 75

ในการดำเนินการวิจัยปฏิบัติการ ไม่จำเป็นต้องเริ่มที่ขั้นวางแผนเสมอไป บางครั้ง
 คณะผู้วิจัยอาจจะมีแผนการปฏิบัติเรียบร้อยแล้ว (ซึ่งได้มาจากการศึกษางานที่ทำอยู่) ก็จะเริ่ม
 ด้วยการปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่ 1 ของการดำเนินงาน บางกลุ่มอาจจะมีข้อมูลจากงานที่ทำอยู่แล้ว
 อาจจะเริ่มปฏิบัติงานวิจัยในขั้นของการสะท้อนเพื่อที่จะกำหนดแผนการปฏิบัติต่อไป อย่างไร
 ก็ตามส่วนใหญ่จำเป็นต้องเริ่มที่การสะท้อน เพื่อที่จะกำหนด หรือวางรูปแบบการปฏิรู
 สถานการณ์ ซึ่งใช้เป็นแนวของการกำหนดแนวคิดที่สนใจร่วมกัน (Thematic Concern)
 อันเป็นพื้นฐานของการวางแผนและการปฏิบัติงานต่อไป (ส.วาสนา ปรวาลพฤษย์, 2544 :

26)

2. การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research : PR) เป็นการวิจัยที่ผู้ถูก
 วิจัยเป็นผู้กำหนดปัญหา และคู่ทางแก้ปัญหา เป็นผู้ตัดสินใจและยืนยันเจตนารมณ์ที่จะแก้ไข
 ปัญหาเหล่านั้น ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยทุกขั้นตอนเป็นสิ่งที่ผู้ถูกวิจัย ร่วมรับรู้และใช้ประโยชน์
 ด้วย กระบวนการวิจัยดำเนินไปในลักษณะการแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกวิจัย
 เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นขั้น ๆ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมนี้ข้อมูลที่ได้จะมีความชัดเจน สะท้อน
 ความคิดอ่าน นิสัยใจคอ ความต้องการ และแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้ถูกวิจัยได้

ความหมาย

การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง เช่น “Investigation Action Research (IAP)” “Research Participative” หรือ “Research Action” เป็นต้น บางทีเรียก “Collaborative Action Research” แต่ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร นัยแห่งความหมายก็คล้ายกัน และมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายดังนี้

บุญนาค ติวกุล (2543 : 18) หมายถึง เป็นกระบวนการที่ผู้คนในองค์กรหรือชุมชนมิใช่ผู้ถูกกระทำ แต่เป็นผู้กระทำการที่มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีอำนาจร่วมกันในการวิจัย

สุภาวค์ จันทวานิช (2542 : 67) กล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่นำแนวคิด 2 ประการมาผสมผสานกันคือ การปฏิบัติการ (Action) ซึ่งหมายถึงกิจกรรมที่โครงการวิจัยจะต้องดำเนินการ และคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) อันเป็นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมวิจัย ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาหรือสถานการณ์อันใดอันหนึ่ง แล้วร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจนกระทั่งสิ้นสุดการวิจัย โดยมีความหมายถึง วิธีการที่ให้ผู้ถูกวิจัยหรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมวิจัย นับตั้งแต่การระบุปัญหาของการดำเนินการ การช่วยให้ข้อมูลและการช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ

พันธุทิพย์ รามสูตร (2540 : 5) ได้ให้แนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการ และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ดังกล่าวข้างต้นนั้น เมื่อนำมารวมกันเป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) จึงหมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยและผู้ถูกวิจัย ได้มีโอกาสกำหนดปัญหา วางแผน ปฏิบัติการแก้ปัญหา สังเกตการณ์ และสะท้อนผล การปฏิบัติงานร่วมกัน เป็นวิธีการที่ผู้ถูกวิจัย หรือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัย คือมีส่วนร่วมในการช่วยให้ข้อมูล ช่วยวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนช่วยหาวิธีแก้ไขปัญหา หรือส่งเสริมกิจกรรมนั้น ๆ กล่าวคือ มีส่วนร่วมตั้งแต่การระบุปัญหา การดำเนินการ การติดตามผล จนถึงขั้นประเมินผล

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ผู้คนจำนวนหนึ่งในองค์กรหรือชุมชน เข้ามาร่วมศึกษาปัญหาโดยกระทำร่วมกับนักวิจัยผ่านกระบวนการวิจัยตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเสร็จสิ้นการเสนอผลและการอภิปราย

ผลการวิจัย

ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาแนวคิดและความหมายของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่ผ่านมานั้น อาจทำให้ภาพของการวิจัยดังกล่าวยังไม่ชัดเจนนัก ดังนั้น เพื่อให้ผู้ศึกษาเห็นภาพของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงรวบรวมลักษณะสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่นักวิชาการต่าง ๆ เสนอแนะไว้ ดังต่อไปนี้

พันธุทิพย์ รามสูตร (2540 : 60-63) ได้เขียนหนังสือการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และได้กล่าวถึงลักษณะเด่น 10 ประการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังต่อไปนี้

1. เป็นการสร้างความรู้ (Produce Knowledge) โดยการผสมผสานระหว่างความรู้จากนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้าน เป็นการเรียนรู้ร่วม (Co-Generative Learning) ระหว่างชาวบ้านกับนักวิจัย
2. รูปแบบของความรู้ที่ได้จากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ซึ่งเป็นวิถีชีวิตเป็นปฏิสัมพันธ์ทางจิตที่รวมเอาความอยากรู้อยากเห็นเข้ากับความคิดเปิดใจกว้าง ความผจญภัย เข้ากับการค้นพบสิ่งใหม่ เป็นความต้องการที่จะเสริมความรู้แก่ตนเองโดยผ่านวิธีการใหม่ ความรู้ที่เกิดขึ้นไม่ใช่จากการเรียนแต่เกิดจากการปฏิบัติ เป็นผลของการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและทำงานอย่างเป็นระบบ ที่นำไปถึงรูปแบบความคิดที่ยืดหยุ่นมากขึ้น
3. แค่ความเข้าใจกันนั้นยังไม่พอ การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังลงมือกระทำให้ความเข้าใจกันนั้นออกมาเป็นรูปธรรม เป็นความจริง (Act To Transform Reality) ดังนั้น จังหวะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นการสะท้อนความคิดลงมือปฏิบัติ และสะท้อนความคิด แล้วลงมือปฏิบัติไปเช่นนั้น (Reflection Action Reflection Action) จึงเท่ากับการทบทวนความคิด หรือสะท้อนความคิดของตนเองแล้วนำไปลงมือปฏิบัติเป็นการชี้นำการปฏิบัติ ที่ทำให้นุคคลตระหนักถึงการที่ตนเองเป็นที่พึ่งแห่งตน หรือตนชี้นำตนเอง
4. การลงมือปฏิบัติความรู้ หรือใช้ความรู้ลงสู่การปฏิบัติ (Practical) เป็นลักษณะเด่นของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประการหนึ่ง ที่เน้นการชูประเด็น

ปัญหาที่สำคัญและเป็นจริงของท้องถิ่น เป็นการให้การศึกษแก่คนในท้องถิ่นที่ไม่เน้นความรู้ที่เป็นทฤษฎีและการวิเคราะห์วิจารณ์

5. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเบ็ดเสร็จ (Inclusive) ที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการสร้างความรู้จากวิธีการและความรู้ที่มีอยู่ โดยไม่พยายามแยกหรือจำกัดขอบเขตสิ่งใด ทุกความคิดเห็นจะได้รับการรับฟังและยอมรับ เป็นการให้โอกาสทุกคนได้เรียนรู้ (Learning For All) ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษของการวิจัยแบบนี้

6. กระบวนการทางการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีชีวิต รูปร่าง (Organic) เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่มีเวลาจำกัด เป็นรูปแบบเปิดที่ไม่สามารถกำหนดแผนการล่วงหน้า ไม่สามารถทำนายผลล่วงหน้าได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ไม่มีทฤษฎีตายตัว ไม่มีกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ หรืออุดมการณ์เป็นกรอบกำหนด

7. สร้างความตระหนักถึงความเป็นตัวของตัวเอง (Self-Awareness) การสร้างความตระหนักในตนให้เกิดขึ้นกับประชาชนนั้น จะต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตัวเองและมีพลังที่จะให้ความชุ่มชื้นแก่ชีวิตของตน และผู้อื่นพลังนี้จะทำให้ทุกคนต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิตที่ดีกว่า รู้คุณค่าประสบการณ์ของตน มีความเชื่อมั่น และกล้าที่จะให้คุณค่าแก่ประสบการณ์ของผู้อื่น การให้เกียรตินับถือซึ่งกันและกันจะเกิดขึ้นผ่านทางความร่วมมือ ความใส่ใจที่มีให้แก่กัน และผ่านความรัก ความอาทร

8. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะช่วยสร้างสังคมนิเวศน์ (Ecological Society) ที่คนในสังคมมีการพึ่งพาอาศัยกัน เล็กลุ่มระบบเจ้าหน้าที่ สร้างความผสมผสานกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ให้เกิดขึ้นใหม่

9. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการมองอนาคต (Future Oriented) ดังนั้นนักวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะต้องรู้วิธีการสร้างฉากสำหรับการเรียนรู้ในชุมชน การจัดการในลักษณะที่ไม่มีการจัดทำโปรแกรมล่วงหน้า การทำให้เกิดการช่วยตนเองของชุมชน การสร้างแนวทางสำหรับการกระทำ แนวทางปฏิบัติที่ไม่เคยมีอยู่ก่อน การทบทวน การปรับเปลี่ยน การปรับปรุงระบบที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ เป็นต้น

10. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการที่จะเสริมสร้างศักยภาพให้มนุษย์ทุกคนสามารถที่จะจัดการเรื่องต่าง ๆ ในสังคมของเขาได้

วิโรจน์ สารัตนะ (2548 : 68-71) ได้เปรียบเทียบการวิจัยแบบเดิมว่า กล้ายคลึงกับรูปแบบการบริหารที่ใช้อยู่เดิม โดยเฉพาะในประเด็นที่ผู้บริหารจะแสดงตน เป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้รู้ดี และกล่าวถึง การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ว่าเป็นเทคนิค การวิจัยที่มีการเปลี่ยนในลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เปลี่ยนจากแบบบนสู่ล่าง (Top-Down Approach) เป็นแบบล่าง ขึ้นบน (Bottom-Up Approach)
2. เปลี่ยนบทบาทจากผู้ถูกวิจัย จากผู้ถูกกระทำ (Passive) เป็นผู้กระทำ (Active) หรือ ผู้ร่วมกระทำ (Participant)
3. เปลี่ยนวิธีการวิจัย จากการวิจัยจากพวกเขา (On Them) เป็นการวิจัย โดยพวกเขา (By Them) กล่าวคือ ผู้ถูกวิจัยจะมีส่วนร่วมในการวิจัยทุกขั้นตอน เป็นทั้ง ผู้ตัดสินใจผู้ปฏิบัติ และผู้ร่วมได้รับผลจากการปฏิบัตินั้น
4. เปลี่ยนบทบาทของผู้วิจัย จากการเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้รู้ดี จากภายนอก (Outside Expert) กลายเป็นผู้ร่วมวิจัยที่เสมอภาคกัน

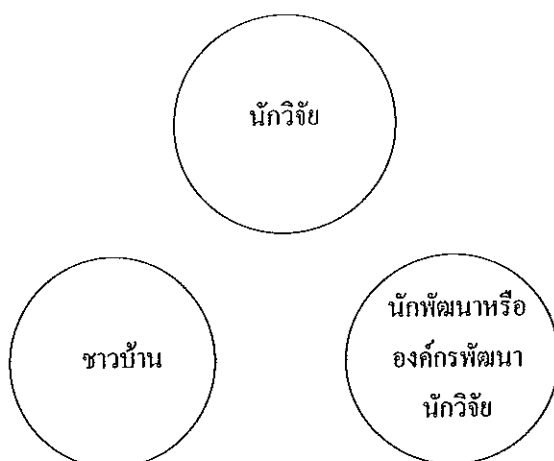
5. เปลี่ยนจุดมุ่งหมายในการวิจัย ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อทำความเข้าใจหรือเพื่อความรู้ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นอยู่เท่านั้น แต่จะต้องมีการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงประสงค์ด้วย และคาดหวังว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน อันเนื่องมาจากความมีพันธะผูกพันและจากการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

สิทธิณัฐ ประพุทธนิติสาร (2548 : 67) ได้กล่าวว่า ในกระบวนการวิจัย ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่อย่างน้อย 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายแรก คือ ชาวบ้าน อันประกอบด้วยแกนนำ กลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่กับปัญหา ฝ่ายที่สอง คือ นักพัฒนาที่มีภารกิจ ในชุมชน ทั้งที่มาจากหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานพัฒนาเอกชน หรือองค์กรศาสนา การกุศล ต่าง ๆ ฝ่ายที่สาม คือ นักวิชาการที่เป็นนักวิจัย ผู้ต้องการแสวงหาองค์ความรู้แบบใหม่ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น ผู้วิจัย ต้องถือว่า ผู้ถูกวิจัย หรือชาวบ้าน ซึ่งเป็นคนในองค์กรเป็นผู้ที่อยู่กับข้อมูล อยู่กับความจริง เป็นผู้ที่มีรู้ดีเท่ากับผู้วิจัย หรืออาจจะมากกว่าด้วยซ้ำไป ปัญหาของการวิจัยจึงต้องเริ่มจาก ชาวบ้าน ไม่ใช่จากสมมติฐานของผู้วิจัย หรือนักพัฒนาแต่ฝ่ายเดียว แต่ทั้งสามฝ่ายควรมี บทบาทในการร่วมกำหนดปัญหาและเลือกแนวทางในการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

และพัฒนา ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างนักวิจัย นักพัฒนา และชาวบ้านหรือผู้ถูกวิจัย ก่อนและหลังการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ศุภางค์ จันทวานิช (2542 : 67) กล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นั้น เป็นการผสมผสานความรู้เชิงทฤษฎี ระเบียบวิธีวิจัยของนักวิจัย วัตถุประสงค์ของนักวิจัยหรือนักพัฒนาควบคู่ไปกับความต้องการความรู้ และประสบการณ์ของผู้ถูกวิจัย ดังนั้น การดำเนินการและผลการวิจัยจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคคล 3 ฝ่าย ประกอบด้วย (1) บุคคลเป้าหมาย อาจเป็นผู้แทนของกลุ่มบุคคลเป้าหมายหรือชุมชนที่ทำการศึกษา ซึ่งถือว่าคนในชุมชนหรือกลุ่มนั้นเป็นผู้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองดีที่สุด (2) นักวิจัย เป็นผู้แทนของนักวิชาการที่มีความสนใจในการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นบุคคลนอก นักวิจัยนี้ เป็นฝ่ายผู้รู้และผู้เชี่ยวชาญ เรื่องแนวคิด ทฤษฎีและระเบียบวิธีการวิจัย และ (3) นักพัฒนา เป็นกลุ่มผู้มีความรู้และมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนา ซึ่งมักจะเป็นผู้แทนฝ่ายรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งแม้ว่าจะเป็นคนนอก แต่ก็นับว่าเป็นบุคคลที่ค่อนข้างจะใกล้ชิดกับบุคคลเป้าหมายของการพัฒนาหรือบุคคลกลุ่มแรกมากที่สุด ซึ่งบางครั้งในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม นักวิจัยและนักพัฒนาอาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้ สรุปได้ดังแผนภาพที่ 9

ก่อนทำ PAR

หลังทำ PAR

แผนภาพที่ 9 ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนา นักวิจัยและชาวบ้าน ก่อนและหลังการวิจัยแบบ PAR (สุภางค์ จันทวานิช. 2542 : 67)

จากภาพดังกล่าว วงกลมแต่ละวง คือ โลกทัศน์ หรือวิธีการมองปัญหาของคนแต่ละกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัย โลกทัศน์ของแต่ละฝ่ายต่างกันไปตามกรอบแนวคิดที่ตนยึดถือ หลังจากเข้าสู่กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้วคนทั้งสามกลุ่มจะมี “โลกทัศน์ร่วม” และความเข้าใจร่วมกันในเรื่องของการพัฒนา (สุภางค์ จันทวานิช. 2542 : 67)

ขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การที่ผู้วิจัยจะนำเอาระเบียบวิธีของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปปรับหรือประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาร่วมกับชุมชนนั้น ควรปฏิบัติตามขั้นตอนที่นักวิชาการได้เสนอแนะไว้ ดังที่จะนำเสนอต่อไปนี้

พันธุทิพย์ รามสูตร (2540 : 60-63) ได้อธิบายไว้ในหนังสือ การวิจัย
ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมว่า กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนี้
ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. การเตรียมชุมชน เพื่อที่จะให้ชุมชนมีความพร้อมในการเข้ามามีส่วน
ร่วมในการวิจัยในระดับที่เสมอภาค ในทุกขั้นตอนจึงต้องมีการเตรียมชุมชนก่อนโครงการวิจัย
จะเริ่มในแง่ต่าง ๆ เช่น การสร้างบูรณาการของชุมชน การส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจ
ร่วมกันของชุมชน การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การเลือกผู้แทน ผู้ร่วมโครงการ
 เป็นต้น

2. อบรมนักวิจัยร่วมจากชุมชน ในฐานะเป็นนักวิจัยจากท้องถิ่นให้มีความ
รู้เกี่ยวกับสถานการณ์ในท้องถิ่น บทบาทของผู้ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยท้องถิ่น การจัด
องค์การชุมชนรูปแบบของผู้นำ การสนับสนุนและมนุษยสัมพันธ์

3. กำหนดรูปแบบการวิจัย ทีมนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกันกำหนดรูปแบบ
การวิจัย เช่น การแตกปัญหาทั่วไปที่ชุมชนเลือกแล้วลงเป็นปัญหาย่อย ๆ ที่สามารถจะทำวิจัย
เพื่อแก้ปัญหาได้ทีละส่วน ต่อไปก็กำหนดวิธีการที่จะรวบรวมข้อมูลที่ต้องการเครื่องมือที่จะ
ใช้ผู้ที่จะให้คำตอบหรือให้ข้อมูล รวมทั้งขนาดของตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การกำหนด
รูปแบบคำถาม และวิธีถาม ฯลฯ

4. ลงมือเก็บข้อมูล โดยผู้ที่ได้รับการอบรมวิธีการเก็บข้อมูลมาแล้ว

5. ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ทีมนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกันทำ
การประมวลผลและสรุปข้อมูล ให้ข้อสังเกต หรือข้อวิจารณ์สิ่งที่พบ วิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงได้
ข้อมูลเช่นนั้น เขียนสรุปสิ่งที่พบอย่างกว้าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะประกอบ

6. หรือผลการค้นพบกับชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำข้อมูลที่ได้
จากการศึกษาเสนอกลับคืนต่อชุมชน ให้มีโอกาสดูตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้อง ตลอดจน
ทำการวิเคราะห์สรุปประเด็น หรือชี้แนะแก่ทีมวิจัย กระบวนการหารือนี้อาจทำในรูปของการ
แสดงบทบาทสมมติ การประชุมกลุ่ม หรือวิธีการอื่น ๆ เช่น จัดแสดงข้อมูลในรูปของกราฟ
แบบต่าง ๆ ในที่สาธารณะ หรือที่ชุมชนของชุมชน และกระตุ้นให้มีการออก ความคิดเห็น
การแสดงออกถึงความรู้สึกของชาวบ้าน การประเมินท่าทีและปฏิกิริยาต่อข้อมูลของชุมชน
ที่รวบรวมได้จากกระบวนการวิจัย ตลอดจนการตัดสินใจร่วมกันในเรื่องเหล่านี้

7. วางแผนชุมชน โดยการอบรมทีมวางแผนให้สามารถเขียนโครงการได้รวมทั้งความสามารถในการจัดองค์กรชุมชนด้วย โครงการที่ทีมวางแผนเขียนนี้ จะต้องนำมาปรึกษาหารือกับชุมชน ให้ชุมชนตรวจสอบแก้ไขและรับรองก่อนนำไปเสนอเพื่อขอทุนสนับสนุนต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง

8. นำแผนไปปฏิบัติ โดยการระดมทรัพยากร ทั้งบุคคลและชุมชนตั้งตลอดจนองค์กรประชาชนต่าง ๆ ในชุมชน มาร่วมในการปฏิบัติตามแผนที่จัดวางขึ้นจากข้อมูลที่เป็นผลจากการศึกษาร่วมกัน โดยทีมนักวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนั้น

9. ติดตาม กำกับและประเมินผลในชุมชน โดยทีมนักวิจัยและชุมชนร่วมกัน

สุชาติ ทวีสิทธิ์ (อ้างจาก ปารีชาติ วลัยเสถียร. 2543 : 82) ได้สรุปขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ระยะก่อนทำการวิจัย (Pre-Research Phase) ได้แก่

- 1.1 การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน
- 1.2 การบูรณาการตัวนักวิจัยเข้ากับชุมชน
- 1.3 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน
- 1.4 การแพร่แนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

แก่ชุมชน

2. ระยะของการทำวิจัย (Research Phase) ได้แก่

- 2.1 การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาร่วมกับชุมชน
- 2.2 การฝึกอบรมทีมวิจัยท้องถิ่น
- 2.3 การวิเคราะห์ปัญหาซึ่งอาจเกิดขึ้นในกระบวนการของการวิจัย

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และกำหนดแนวทางแก้ไข

- 2.4 การออกแบบการวิจัยและเก็บข้อมูล
- 2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 2.6 การนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุมหมู่บ้าน

3. ระยะการจัดทำแผน (Planning Phase)

- 3.1 การอบรมทีมงานวางแผนท้องถิ่น
- 3.2 การกำหนดโครงการหรือกิจกรรม

3.3 การศึกษาความเป็นไปได้ของแผนงาน

3.4 การแสวงหางบประมาณและหน่วยงานที่สนับสนุน

3.5 การวางแผนเพื่อติดตามและประเมินผล

4. ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase)

4.1 การกำหนดทีมงานปฏิบัติงานอาสาสมัคร

4.2 การอบรมทีมงานปฏิบัติงานอาสาสมัคร

5. ระยะติดตามและประเมินผลการปฏิบัติ (Monitoring and Evaluation Phase)

5.1 จัดตั้งทีมงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของหมู่บ้าน
ขึ้นมาติดตามการดำเนินงานของฝ่ายปฏิบัติทุกระยะ

5.2 เสนอผลการประเมินต่อที่ประชุมหมู่บ้าน

สิทธิรัฐ ประพุทธนิตินสาร (2548 : 81) ถ้าจะให้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีความสมบูรณ์ และมีแนวทางปฏิบัติที่เป็นจริงได้นั้น ควรใช้เครื่องมือกระบวนการหลัก ดังนี้

1. การสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วน ระหว่างนักวิชาการ / นักพัฒนา (คนนอก) กับแกนนำของกลุ่มผู้ที่อยู่ในชุมชน โดยการกำหนดบทบาทของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจนและเน้นให้ทุกฝ่ายเข้าใจบทบาทตั้งแต่แรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความชัดเจนในวัตถุประสงค์เป้าหมาย และความคาดหวังว่า ใครมีอะไร จะให้อะไร และได้อะไร เพื่อจัดการกับปัญหาของชุมชน ซึ่งขั้นตอนนี้ควรต้องทำก่อนขั้นตอนอื่นทั้งหมดของ PAR

2. การวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม หากหุ้นส่วนตามข้อ 1 มีความชัดเจนถึงประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายจะได้ มีใจที่อยากจะทำงานแก้ปัญหาาร่วมกันแล้ว กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบจะเริ่มด้วยวิธีการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม หุ้นส่วนจะร่วมมือกันเป็นแกนกลาง (Core Group) โดยมีสมาชิกกลุ่มในชุมชนที่มีใจอยากแก้ปัญหาที่สำคัญของเขามาร่วมคิดถึงปัญหา – สาเหตุ – และแนวทางแก้อย่างเป็นระบบ

3. การวางแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ และกิจกรรมที่หลากหลาย แต่ทุกอย่างต้องสนองตอบต่อสาเหตุแห่งปัญหา และทุกอย่างต้องทำได้จริงตามเงื่อนไขที่หลากหลาย และสลับซับซ้อน ที่สำคัญคือ เป็น “แผน” แบบชาวบ้าน ไม่ใช่ “แผน” แบบราชการที่มีรูปแบบตายตัว

4. การปฏิบัติและถอดประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจสำคัญของ PAR มีความหมายมากกว่าการเอาแผนไปปฏิบัติ หรือมากกว่าการปฏิบัติตามแผน เนื่องจากความสำเร็จของแผนอาจไม่ใช่จุดหมายสุดท้าย แต่การเพิ่มขีดความสามารถในการคิด การทำอย่างเป็นระบบที่เพิ่มขึ้นของแกนนำและสมาชิกที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้จะเป็นจุดหมายที่สำคัญกว่า เจ็อน ไชแห่งความสำเร็จและวิธีการที่ฟันฝ่าอุปสรรคมาจนถึงจุดสำเร็จนี้ จะต้องมีการถอดประสบการณ์ออกมาทันทีและต่อเนื่อง ในช่วงจังหวะของการปฏิบัติงาน ทั้งที่เกิดผลตามที่ตั้งใจไว้ และไม่เป็นไปตามที่ตั้งใจ

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research : PAR) เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา และแก้ไขปัญหาสังคมและชุมชนที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเป็นงานวิจัยที่เริ่มต้นจากชุมชน สนับสนุนให้ชาวบ้านหรือตัวแทนในชุมชนเป็นคนสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเองและชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้หาข้อมูล การศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหา รวมทั้งการแก้ไขปัญหาที่กำลังประสบอยู่ โดยการร่วมกันวางแผน และกำหนดการดำเนินงานตามแผนหรือโครงการ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาได้ถูกต้องตรงตามความต้องการ และมีนักวิจัยภายนอก ทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้กระบวนการวิจัยบังเกิดผลสอดคล้องกับเป้าหมายอันนับได้ว่าการวิจัยได้ช่วยสร้างคุณลักษณะของการเรียนรู้แบบพหุภาคี พร้อมกับก่อให้เกิดผลพลอยได้ที่เป็นจิตสำนึกตระหนักในปัญหา หน้าที่ และร่วมกันแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งเสริมกิจกรรมกลุ่ม ทำงานร่วมกันทั้งแก้ปัญหา และพัฒนาอย่างต่อเนื่องยั่งยืนของชุมชน

บริบทของโรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม

โรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม อำเภอเมืองชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษาเขต 24 ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2535 เดิมเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนฟ้าแดดสูงยาง วิทยาคารอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามความประสงค์ของพระราชพิพัฒนาทร (ดาวรจิตตดาวโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดปทุมวนารามราชวรวิหาร พระอารามหลวง เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร และเจ้าอาวาสวัดคุณแม่จันทร์ เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่บ้าน โนนศิลาเลิง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งโรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม ต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศจัดตั้งและยกฐานะเป็นโรงเรียนมัธยมประจำตำบล

เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 ในระยะแรกเริ่มได้จัดการเรียนการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ปัจจุบันเป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาทั้งในระดับช่วงชั้นที่ 3 หรือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และระดับช่วงชั้นที่ 4 หรือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์และห่างไกลยาเสพติด รวมทั้งจัดการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มตามศักยภาพและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐานและมีคุณภาพตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยมีเขตพื้นที่บริการครอบคลุมตำบลโนนศิลาเดิม อำเภอเมืองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน คือ บ้านโนนศิลาเดิม หมู่ที่ 1, 7 บ้านสว่าง หมู่ที่ 2, 9 บ้านสีสุก หมู่ที่ 3 บ้านวังเดือนห้า หมู่ที่ 4 บ้านหนองคู หมู่ที่ 5 บ้านนาสีนวล หมู่ที่ 6 และบ้านดอนม่วง หมู่ที่ 8 กำแพงอุปประจำโรงเรียน คือ สามัคคี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม บำเพ็ญประโยชน์ ปรัชญาโรงเรียน คือ ความรู้คู่คุณธรรม คติพจน์ของโรงเรียน คือ คนดีทำความดีได้ง่าย (สุกรี สาธนา สาธุ) สีประจำโรงเรียน คือ ชมพู - ขาว ตราประจำโรงเรียนเป็นตราสมาธรรมจักร เนื้อสมาธรรมจักรมีพญานาค 5 เศียรแผ่พังพาน หมายถึง การศึกษาทำให้เป็นผู้ประเสริฐ ต้นไม้ประจำโรงเรียน คือ ต้นคูณ ดอกไม้ประจำโรงเรียน คือ ดอกขงโค (โรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม. 2552 : 5)

โรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม อำเภอเมืองชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 24 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พุทธศักราช 2553 รวมทั้งมีภาระหน้าที่ในการบริหารโรงเรียน ได้แก่ การจัดหลักสูตรกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อเป็นการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ถือเป็นภาระหน้าที่ที่ต้องสนองตอบนโยบาย รู้และเห็นปัญหา สนใจในการที่จะแก้ปัญหา โดยเฉพาะพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนอยู่เสมอ จึงได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์และพันธกิจสำคัญในการดำเนินงานเพื่อสนองต่อนโยบาย คุณธรรมนำความรู้และสนองตอบความต้องการของชุมชน กำหนดกิจกรรมเข้าร่วมวันสำคัญทางศาสนา โดยจัดให้มีชั่วโมงอบรมคุณธรรม จริยธรรมในชั่วโมงสุดท้ายทุกวัน เพื่อให้

ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สมบูรณ์ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยเฉพาะเรื่อง การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน มาเรียนสาย การขาดเรียนและการหนีเรียน อันมาจากหลายสาเหตุ เช่น ปัญหาทางครอบครัว ความยากจน การคบเพื่อน เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการหล่อหลอมสมาชิกที่ดีให้กับสังคม ผลิตทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพแก่ประเทศชาติในอนาคต โรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม อำเภอเมืองชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จึงเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอน เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อให้นักเรียนเป็นทั้งคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ และที่สำคัญต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในตนเอง เป้าหมายสำคัญของการมีวินัย คือ การยึดถือข้อตกลง กฎระเบียบ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม กระทำสิ่งที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ด้วยจิตสำนึกและกระทำโดยสมัครใจไม่บังคับ เพราะถือเป็นหน้าที่ที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องจากระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษา

จากการสังเกตนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 233 คน และบันทึกพฤติกรรมนักเรียน จากนั้นจึงได้ประชุมคณะครูและผู้ปกครองนักเรียน พบว่า มีนักเรียนจำนวน 31 คน จำแนกเป็นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 3 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 7 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 12 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 คน มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งพฤติกรรมที่เป็นปัญหาพบมากที่สุดมี 4 ด้าน คือ การหนีเรียน การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน โดยจำแนกเป็นนักเรียนมีปัญหาด้านการสูบบุหรี่ จำนวน 20 คน การหนีเรียน จำนวน 4 คน การดื่มสุรา จำนวน 3 คน และการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน จำนวน 4 คน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการศึกษาของนักเรียนเอง เพราะเวลาเรียนบางรายวิชาไม่ครบร้อยละ 80 ตามเกณฑ์กำหนดของสถานศึกษา ทำให้ไม่มีสิทธิ์เข้าสอบในรายวิชานั้น เสียเวลาเรียนซ่อมเสริมเพิ่มเติมและสำเร็จการศึกษาไม่ทันตามกำหนด

ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าหากนักเรียนได้รับการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ทางด้านการหนีเรียน การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน โดยประสานกับชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนร่วมมือหาทางแก้ไขปัญหาคงส่งผลให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่ดีมีประสิทธิภาพ ไม่ก่อปัญหาและเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ของสังคม ช่วยให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

พรหมมาส นวลขาว (2552 : 108-109) ผลการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลยุทธ์เพื่อนช่วยเพื่อนในโรงเรียนทางพูนวิทยาการ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 ปรากฏดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจำเป็น ในการดำเนินการ พัฒนาก่อนการดำเนินงานโดยอาศัยการสังเกต การบันทึกข้อมูล การรายงานของครูที่ปรึกษา ครูประจำวิชา ครูปกครอง พบว่านักเรียนโรงเรียนทางพูนวิทยาการ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครศรีธรรมราชเขต 1 มีจำนวน 697 คน มีนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ที่พบมากที่สุด ได้แก่ การแต่งกายผิดระเบียบ ร้อยละ 2.87 รองลงมา ได้แก่ พฤติกรรม หนีเรียน ร้อยละ 2.72

2. ผลวิเคราะห์ทางเลือกในการแก้ปัญหาโดยการประชุมครูได้ข้อสรุป ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลยุทธ์ “เพื่อนช่วยเพื่อน” หมายถึง การจัดระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยแบ่งเป็นกลุ่มตามระดับชั้น กลุ่มละประมาณ 13-17 คน มีครูที่ปรึกษา 1 คน และมีประธานกลุ่มรองประธานกลุ่ม เป็นผู้ดูแลช่วยเหลือร่วมกัน กับครูที่ปรึกษา

3. ผลการพัฒนาทางเลือกที่เหมาะสมและวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนา ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลยุทธ์ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ในโรงเรียนทางพูน วิทยาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1 มาใช้อย่างต่อเนื่อง 2 ปี การศึกษาและจัดให้มีโครงการ/กิจกรรมเพื่อส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 8 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนตามระดับชั้น 2) โครงการ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม 3) โครงการรณรงค์ต่อต้านยาเสพติดและโรคเอดส์ 4) โครงการสร้างงานสร้างอาชีพ 5) โครงการส่งเสริมกิจกรรมวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ 6) โครงการคนอาสาทำดี 7) โครงการยกย่องเชิดชูเกียรติ 8) โครงการที่ช่วยน้องคล่อง อ่านเขียน

4. ขั้นตอนดำเนินงานได้ดำเนินการตามกระบวนการจัดระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้กลยุทธ์ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ในโรงเรียนทางพูนวิทยาการ และดำเนิน โครงการที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงาน ปีการศึกษา 2550 และปีการศึกษา 2551

อย่างต่อเนื่อง 2 ปีการศึกษา

5. ผลจากการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ “เพื่อนช่วยเพื่อน” ในโรงเรียนทางพูนวิทยาการปรากฏดังนี้ คือ 1) บุคลากรของโรงเรียนทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย ครู ผู้บริหาร จะมีการประชุมวางแผนการดำเนินงาน ดำเนินการไปตามแผนที่วางไว้ ประเมินผลการดำเนินงานเป็นลายลักษณ์อักษร และมีการอภิปรายเพื่อหาจุดบกพร่องที่ยังต้องปรับปรุง แก้ไข หรือที่ดีแล้วก็พัฒนาต่อไปให้ดีขึ้น โดยมีการประชุมประเมินระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกวันจันทร์ จึงทำให้งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น 2) นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีเหตุผล 3) ผู้ปกครองนักเรียน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยได้เห็นคณะกรรมการผู้ปกครองเครือข่าย ได้ช่วยสอดส่องดูแลพฤติกรรมของนักเรียนตามบทบาทที่เหมาะสมที่เห็นว่าสามารถปฏิบัติได้

ทศพร อภิวัฒน์เสวี (2551 : 65) การใช้สุนทรียสนทนาเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ภายในกลุ่มรายวิชามนุษยสัมพันธ์ ของนักศึกษาวิศวกรรมอาหาร วิทยาลัยเทคโนโลยีและสหकार มหาวิทยาลัยราชชมงคลล้านนา ผลการวิจัยกระบวนการสุนทรียสนทนา ทั้ง 10 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการตระหนักในตน กระบวนการรู้จักตนเองและผู้อื่น กระบวนการโหมคของชีวิตและปัญญา 3 ฐาน กระบวนการองค์การจัดการตนเอง กระบวนการคลื่นสมองกับการเขียนโลกใบใหม่ กระบวนการเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการทบทวนตั้งคำถาม กระบวนการศาสตร์แห่งสัมพันธ์ภาพและความเป็นที่รัก กระบวนการเผยออก และการเขียนไดอารี่ พบว่า หลังจากนักศึกษาได้รับกระบวนการสุนทรียสนทนา นักศึกษามีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เชิงเหตุผลและค่านิยมทางจริยธรรม ก่อนและหลังการทดสอบแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญที่ .05 มีการพัฒนาขึ้นในทางที่ดี

เกตุแก้ว หาญเชิงชัย (2551 : 98-99) การพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียนพรเจริญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน โดยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย เกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า โดยรวมความรู้ความเข้าใจ และความมั่นใจในการดำเนินงานของกลุ่มผู้ร่วมวิจัย อยู่ในระดับปานกลาง

2. การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการทำให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยมีความรู้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 51.32

3. การพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนพรเจริญวิทยา โดยกรณีศึกษาในแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการพัฒนาเป็น 2 วงรอบ มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทางที่ดีดังนี้ คือ 1) การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนพรเจริญวิทยา เป็นระบบมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวปฏิบัติและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน 2) การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูที่ปรึกษาทั้ง 5 องค์ประกอบคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ดำเนินการได้ชัดเจนมีความมั่นใจในการปฏิบัติ สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง 3) การนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานของครูหัวหน้าระดับชั้นเรียนและครูรองหัวหน้าระดับชั้นเรียน เป็นระบบมีการรายงานผลให้ทราบวันในเรื่องปัญหาเร่งด่วนที่ต้องรีบแก้ไขและรายงานภาพรวมการปฏิบัติทุกสัปดาห์ มีการประเมินผลยกย่องชมเชย ผลการปฏิบัติงานที่ดีทุกเดือน 4) พฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีสถิติการทำผิดระเบียบของนักเรียนลดลง สถิติของนักเรียนที่ทำความดีมากขึ้น 5) โรงเรียนได้รับการยอมรับให้เป็นโรงเรียนแกนนำในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับจังหวัด ผู้บริหารและผู้ทำการวิจัยได้รับการคัดเลือกให้เป็นวิทยากรระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับจังหวัดและเขตพื้นที่การศึกษา

ชยานนท์ มูลพิมพ์ (2550 : 97-100) ผลการศึกษาระดับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารและครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 เป็นประชากรในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 352 คน เป็นผู้บริหาร โรงเรียนระดับช่วงชั้นที่ 1-2 จำนวน 23 คน โรงเรียนระดับช่วงชั้นที่ 1-3 จำนวน 7 คน โรงเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3-4 จำนวน 4 คน รวมเป็นผู้บริหาร 34 คน ครูจำนวน 318 คน จำแนกเป็น ครูโรงเรียนระดับช่วงชั้นที่ 1-2 จำนวน 223 คน ครูโรงเรียนระดับช่วงชั้นที่ 1-3 จำนวน 63 คน ครูโรงเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3-4 จำนวน 32 คน

2. ผู้บริหารในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การส่งเสริมนักเรียน การคัดกรองนักเรียน ส่วนการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนและการส่งต่อนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

3. ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 5 ด้าน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การส่งเสริมนักเรียน การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน

4. ระดับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำแนกตามลำดับช่วงชั้น ในองค์ประกอบ 5 ด้าน ผลปรากฏดังนี้ คือ 1) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้าน 5 ด้าน ดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การส่งเสริมนักเรียน การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ตามลำดับ 2) โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีระดับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ การประชุมคณะกรรมการและกำหนดเกณฑ์ของโรงเรียนเพื่อแยกกลุ่มนักเรียน มีการสัมภาษณ์ สอบถามครูประจำวิชา ผู้ปกครอง เพื่อนนักเรียนเพื่อรู้ข้อมูลนักเรียนเพิ่มเติม และการวางแผนการกำกับติดตามการทำงานของครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษา ชัดเจนและรับรู้โดยทั่วกัน ตามลำดับ ส่วนการอำนวยความสะดวกแก่ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาในการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง 3) การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ด้านการคัดกรองนักเรียน โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือมีการศึกษาเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนตามคู่มือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน รองลงมา คือมีการแต่งตั้งคณะกรรมการสร้างเกณฑ์คัดกรองนักเรียน และมีการคัดกรองนักเรียนที่มี

ปัญหากลุ่มเสี่ยงโดยใช้แบบ SDQ และระเบียบสะสม ตามลำดับ ส่วนการประเมินผล ในการดำเนินงานคัดกรองนักเรียนแต่ละภาคเรียนและรายปี มีการดำเนินงานในระดับ ปานกลาง 4) การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ด้านการส่งเสริมนักเรียน โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ ในระดับมาก เรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรกคือ มีการจัดกิจกรรมโฮมรูม โดยการสำรวจความต้องการของนักเรียน รองลงมาคือ มีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการ จัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) ให้แก่ครูในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีการจัดทำ จดหมายข่าวประชาสัมพันธ์เผยแพร่ผลงานนักเรียนและโรงเรียนตามลำดับ

กล่าวโดยสรุป ผลการเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ที่เปิด สอนระดับช่วงชั้นต่างกัน มีระดับการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

สมศักดิ์ วรรณศิริ (2550 : 88-89) การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคามเขต 1 ตามความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน ผู้สอน และผู้แทนผู้ปกครอง นักเรียน สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอน ช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับ มากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย คือ การคัดกรองนักเรียน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การป้องกันและแก้ไข ปัญหาการส่งเสริมนักเรียน และการส่งต่อ

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3-4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำแนกตามสภาพ พบว่า โดยรวมผู้บริหาร โรงเรียนกับครู ผู้สอนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ครูผู้สอนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน และผู้บริหาร โรงเรียนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยผู้บริหาร โรงเรียนกับครูผู้สอนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันแต่ครูผู้สอนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน และผู้บริหาร โรงเรียนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ.05 และด้านการคัดกรองนักเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนกับครูผู้สอน
ผู้บริหารโรงเรียนกับผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ครูผู้สอนกับ
ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

จำปี มัจจุปะ (2549 : 90-91) ได้ศึกษาการพัฒนาการดำเนินเพื่อสร้างเสริมวินัย
นักเรียนด้านการแต่งกาย ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า การศึกษาค้นคว้าเรื่องการพัฒนาวินัย
นักเรียนโรงเรียนหนองกวางคูราษฎร์บำรุง อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการศึกษา
สภาพปัจจุบันและปัญหาจากการประชุมคณะครูโรงเรียนหนองกวางคูราษฎร์บำรุง มีรายงาน
การจัดการศึกษาและการประเมินตนเอง เกี่ยวกับการประพฤตินักเรียนด้านการแต่งกาย
มีมากถึง 24 คน จากจำนวนนักเรียน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 29 นับว่าเป็นจำนวนที่สูงและ
เป็นลำดับต้นของการประพฤตินักเรียนที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีการ
ประพฤตินักเรียนด้านการแต่งกายในการสวมเครื่องแต่งกายผิดระเบียบ การสวมเครื่องประดับ
การตกแต่งทรงผมที่ผิดระเบียบ และการใช้เครื่องสำอาง จึงได้มีการศึกษาค้นคว้าเพื่อหา
แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่ประกอบด้วย
2 วงรอบ พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมผิดวินัยการแต่งกายด้านการสวมเครื่องแบบนักเรียน เฉลี่ย
ลดลงทุกเดือน จากเดิมร้อยละ 83 ลดลงเหลือร้อยละ 4 นักเรียนผิดระเบียบในการปักช่อบน
อกเสื้อมากที่สุดร้อยละ 8 และนักเรียนผิดวินัยในการสวมกางเกง หรือกระโปรงนักเรียนน้อย
ที่สุดร้อยละ 2 นักเรียนมีพฤติกรรมผิดวินัยการแต่งกาย ด้านการสวมเครื่องประดับ เฉลี่ยลดลง
ทุกเดือนจากเดิมร้อยละ 35 ลดลงเหลือร้อยละ 3 นักเรียนผิดระเบียบในการสวมกำไลและ
การใช้ยางรัดผมและกิ๊บบมากที่สุด ร้อยละ 4 และผิดวินัยในการสวมนาฬิกาน้อยที่สุด ร้อยละ 2
นักเรียนมีพฤติกรรมผิดวินัยการแต่งกายด้านทรงผมเฉลี่ยจากเดิมร้อยละ 43 ลดลงเหลือร้อยละ
2 นักเรียนผิดระเบียบเรื่องผมยาวมากที่สุด ร้อยละ 4 และนักเรียนผิดวินัยในการรัดผมน้อย
ที่สุดร้อยละ 0 นักเรียนมีพฤติกรรมผิดวินัยการแต่งกาย ด้านการใช้เครื่องสำอาง เฉลี่ยร้อยละ
30 ลดลงเหลือ ร้อยละ 4 นักเรียนผิดระเบียบในการใช้น้ำยาอูทัยทิพย์มากที่สุด ร้อยละ 8 และ
นักเรียนผิดวินัยในการเขียนคิ้ว และการทาสีเล็บน้อยที่สุด ร้อยละ 0 จำนวนนักเรียนที่มี
การประพฤตินักเรียนด้านการแต่งกาย จากเดิมร้อยละ 29 ของนักเรียนทั้งหมดเหลือเพียงร้อยละ 4
ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด และจำนวนนักเรียนที่มีพฤติกรรมผิดวินัยการแต่งกายถูกระเบียบ
ของโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 96 บรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และนักเรียนมีความรู้ความ
เข้าใจในระเบียบการแต่งกาย ตระหนักและประพฤตินักเรียนอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียนดีขึ้น

โดยสรุป การพัฒนาการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมวินัยนักเรียนด้าน การแต่งกาย โรงเรียนหนองกวางคูราษฎร์บำรุง โดยใช้กลยุทธ์การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และการเสริมแรง ช่วยให้นักเรียนที่มีพฤติกรรมแต่งกายดีขึ้น แต่ก็ยังพบจุดที่ต้องพัฒนา ปรับปรุง โดยเฉพาะการที่นักเรียนไม่สวมรองเท้า การตกแต่งทรงผมที่ผิดระเบียบ การปล่อย เสื้อลอยชายที่จะต้องมีการวางแผนเพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่สม่ำเสมอในการ แต่งกายให้ถูกระเบียบต่อไป

อุทิศ ตาปราบ (2548 : 76) การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองโจด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ปัญหาที่พบในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองโจด อำเภอโนนสูง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 1 คือ ครูประจำชั้นยังไม่เข้าใจระบบ ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน ขาดเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ปัญหาของนักเรียนยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างถูกต้องเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหา ด้านการเรียน คือ การอ่านออกเสียงคำไม่ถูกต้องชัดเจน ซึ่งมีอยู่ในทุกระดับชั้น ภายหลังจาก การพัฒนาการดำเนินงาน โดยใช้กระบวนการนิเทศภายในและการประชุมเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนการจัดทำคู่มือในการดำเนินงานในวงรอบที่ 1 พบว่าครูประจำชั้นมีความรู้ความ เข้าใจและสามารถดำเนินงานในขั้นตอน การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลการคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียนแต่การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนทางด้าน การเรียน โดยเฉพาะ การอ่านออกเสียงคำไม่ถูกต้อง ชัดเจน ยังไม่ประสบผลสำเร็จ จึงดำเนินการพัฒนาการ ดำเนินงานต่อเนื่องในวงรอบที่ 2 โดยเพิ่มเวลาในการนิเทศและนิเทศเป็นรายบุคคลมากขึ้น และให้การดูแลติดตามพฤติกรรมของนักเรียนมากขึ้น พบว่า สามารถแก้ปัญหานักเรียนใน ด้านการเรียน โดยเฉพาะการอ่านออกเสียงคำไม่ถูกต้องชัดเจน ได้ดีขึ้น

โดยสรุป การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ ความรู้ความเข้าใจของครูที่รับผิดชอบ ทำให้จำนวนนักเรียนที่มีปัญหาทางด้าน การเรียน โดยเฉพาะปัญหาการอ่านออกเสียงคำไม่ถูกต้อง ชัดเจนลดลง แต่ยังมีประเด็นที่ต้องปรับปรุง และพัฒนาเพิ่มเติมต่อเนื่องไปอีก คือการปฏิบัติงานของครูทั้งหมดใน โรงเรียน และผู้เกี่ยวข้อง ทุกคนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนทุกด้าน โดยการจัดอบรมให้ ความรู้โดยเชิญวิทยากรที่มีความรู้ หรือพาครูไปศึกษาดูงานการดำเนินงานระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนใน โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน

ดิเรก โพร้สว่าง (2547 : 121-122) การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือ
นักเรียน เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดและปัญหาทางเพศ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัด
หนองคาย พอสรูปได้ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดและปัญหาทางเพศ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
จังหวัดหนองคาย พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม สถานภาพด้านตำแหน่ง
ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนฝ่ายปกครองนักเรียน ครูแนะแนว และครูที่ปรึกษา
จำนวน 443 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ด้านประสบการณ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง จำนวน
443 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และโรงเรียนขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก จำนวน 52
โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 100

2. ผลการศึกษาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อแก้ไข
ปัญหาเสพติดและปัญหาทางเพศ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดหนองคาย โดยรวม
พบว่า มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3
อันดับแรก ดังนี้ การส่งเสริมนักเรียน การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและช่วยเหลือ
นักเรียน ตามลำดับ

กัลยาณี โภมลภิส (2547 : 45) การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสภาพ
ปัจจุบันของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาค้นคว้า
ปรากฏว่า

1. นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ระดับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับ
ปานกลางเมื่อพิจารณาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมเป็นรายด้าน ปรากฏว่าพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัยในตนเอง ด้านความอดทน อด
กลั่น และด้านความประหยัด อยู่ในระดับปานกลาง

2. นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม
เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามที่มีที่ตั้งของ โรงเรียนอยู่นอกเขตเทศบาลเมือง
มหาสารคาม มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้าน ด้านความซื่อสัตย์
ด้านความอดทนอดกลั่นและด้านความมีวินัยในตนเอง มากกว่านักเรียนที่มีที่ตั้งของ โรงเรียน
อยู่นอกเขตเทศบาลเมืองมหาสารคามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน คือ ด้านความเสียสละ ด้านความมีวินัยในตนเอง ด้านความอดทน อดกลั้นและด้านความประหยัด ไม่แตกต่างกัน แต่นักเรียนที่อาศัยอยู่กับบิดา หรือมารดาหรือผู้อื่นมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต มากกว่านักเรียนที่อาศัยอยู่กับบิดาและมารดาต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยสรุปจากผล การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมครั้งนี้ ทำให้ทราบพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนช่วง ชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัด มหาสารคาม ว่าอยู่ในระดับที่จะต้องพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของ นักเรียนให้ได้ในระดับสูงขึ้นในทุกด้านซึ่งเป็นข้อมูลให้ผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะครูและผู้บริหาร โรงเรียน นำไปศึกษาให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนจัดกิจกรรม ในโรงเรียนที่เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ให้ดีขึ้นในอนาคต

พระมหาบุญมี จำปาทอง (2547 : 82) การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ด้าน คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยม เรื่อง คีต 10 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้สื่อประสม ผลการศึกษาค้นคว้าปรากฏ ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ เท่ากับ 85.16 / 81.91 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และเพิ่มดัชนีประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยชุดสื่อ ประสม และแผนการจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมมีค่าเท่ากับ 0.6011 หมายความว่า นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 60.11

2. นักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้ เรื่อง คีต 10 คิดเป็น ร้อยละ 79.00 หมายความว่า นักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้ และนักเรียนมีความพึงพอใจเกี่ยวกับชุดสื่อ ประสมและแผนการจัดการเรียนรู้ ดังกล่าวอยู่ในระดับความพึงพอใจมากจากผลการศึกษา ดังกล่าวทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80 / 80 และทราบ ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียนตลอดจนวิธีการพัฒนาแบบสอบถามความพึงพอใจ นักเรียน รวมทั้งแนวทางในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมด้วยจน สามารถนำไปสู่การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ในส่วน

อื่นที่เกี่ยวข้องได้ หรือนำไปเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาอื่น ๆ และวงการศึกษาของพระสงฆ์ต่อไป

ไพศาล มีพร้อม (2547 : 83) การดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านคาถูก กิ่งอำเภอเขวาสินรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษา
พบว่า

สภาพปัจจุบันการดำเนินงานและปัญหาด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ
นักเรียน คือ ครูปล่อยปละละเลยในการตรวจสอบ และประเมินพฤติกรรมนักเรียน ขาดการเอา
ใจใส่และการเข้มงวดกวดขันพฤติกรรมนักเรียนที่ไม่พึงประสงค์ โดยเฉพาะด้านความซื่อสัตย์
สุจริต ด้านความมีวินัยในตนเองด้านมารยาทในการเดิน ด้านมารยาทการทำความเคารพ และ
ด้านมารยาทการแต่งกาย รวมทั้งผู้บริหารสถานศึกษาขาดการนิเทศภายใน การกำกับ ติดตาม
และ การตรวจสอบประเมินผลการปฏิบัติของคณะครูเป็นประจำและต่อเนื่อง เมื่อดำเนินการ
พัฒนาโดยใช้กลยุทธ์การนิเทศภายใน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาและดูงาน
การอบรมวันสุดท้าย การประเมินพฤติกรรม และการจัดกิจกรรมการประกวด ผลการศึกษา
ค้นคว้า พบว่า ครูมีความรับผิดชอบในการดูแลเอาใจใส่และตรวจสอบพฤติกรรมนักเรียน
เป็นประจำและสม่ำเสมอ นักเรียนมีพฤติกรรม และปฏิบัติตนเป็นผู้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานหลังจากที่ได้พัฒนาการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ของนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมตามกลยุทธ์ดังกล่าว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ด้านพฤติกรรม ที่พึงประสงค์รวม 6 ด้าน คือ 1) ด้านความซื่อสัตย์สุจริต สรุปได้ว่า ครู
เปลี่ยนพฤติกรรม ในการตรวจสอบพฤติกรรมนักเรียนเป็นประจำทุกวัน นักเรียนสามารถ
ปรับเปลี่ยนนิสัยและพฤติกรรมให้เป็นคนซื่อตรงต่อเวลา ต่องานที่รับผิดชอบ ต่อการนัดหมาย
ไม่เอารัดเอาเปรียบ มีการปฏิบัติที่ตรงไปตรงมาเป็นอย่างดี 2) ด้านความมีวินัยในตนเอง สรุป
ได้ว่านักเรียนมีพฤติกรรมที่สามารถควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบและ
กฎเกณฑ์ที่พึงประสงค์ของสังคม 3) ด้านความประหยัด สรุปได้ว่า นักเรียนสามารถปฏิบัติตน
ในการใช้จ่ายใช้สิ่งของตามความจำเป็นและเหมาะสมกับสภาพของตน 4) ด้านมารยาทใน
การเดิน สรุปได้ว่า นักเรียนมีพฤติกรรมในการเดินทั้งบนอาคารเรียน และเดินภายในโรงเรียน
การเดินผ่านครูอาจารย์ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย 5) ด้านมารยาทการทำความเคารพ
สรุปได้ว่า นักเรียนมีพฤติกรรมในการแสดงความเคารพครู โดยการไหว้ การคำนับ ตาม
โอกาสอันเหมาะสมได้ถูกต้อง 6) ด้านมารยาทการแต่งกาย สรุปได้ว่า นักเรียนมีพฤติกรรมใน
การแต่งกาย ตามนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี ทั้งนี้สืบเนื่องจาก กระบวนการ

นิเทศ กำกับติดตาม และความดูแลเอาใจใส่ของครูประจำชั้น และการให้ขวัญกำลังใจของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะกระบวนการบริหารจัดการแบบการมีส่วนร่วมที่เน้นให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเริ่มตั้งแต่ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันประเมินผล และร่วมกันปรับปรุง ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บุคลากรทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นกัลยามิตรต่อกันและเกิดการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม การทำงานที่ได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนสรุปปัญหาที่พบในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน คือ ครูยังไม่เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงพฤติกรรมการสอน โดยยังสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง เน้นการสอนแบบบรรยาย เน้นการสอนภาคความรู้ หรือทฤษฎีมากกว่าการสอนที่เน้นการปฏิบัติตลอดจนการนิเทศภายในของผู้บริหารยังขาดความต่อเนื่อง และเป็นปัจจุบัน จึงส่งผลให้นักเรียนมีความบกพร่องด้านคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม ได้แก่ ด้านความซื่อสัตย์ ความมีวินัยในตนเอง ความประหยัด มารยาท การเดิน มารยาทการทำความเคารพ และมารยาทการแต่งกาย ตามลำดับ

อัจฉรี พูลเพิ่ม (2546 : 96) การพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนกันทรารมณีนักเรียนที่ถูกจัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทั้งหมด 21 คน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การช่วยเหลือป้องกันหรือแก้ไขปัญหา โดยมีหลักเกณฑ์ตามความรุนแรงและความถี่ของพฤติกรรม ซึ่งนักเรียนกลุ่มมีปัญหาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนบ่อย ๆ จนสังเกตได้ หลังจากใช้กิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของนักเรียนที่มีปัญหา คือการดำเนินการจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และกิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครองทำให้นักเรียนที่มีปัญหา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ดีขึ้นได้ โดยความช่วยเหลือของเพื่อนที่มีความสามารถ หรือมีจุดเด่น จุดแข็งในด้านต่าง ๆ ได้ดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาและผู้ปกครองเกิดความตระหนักและมีความใส่ใจช่วยเหลือนักเรียนมากขึ้น และรับทราบถึงปัญหานักเรียนที่พบในโรงเรียน โดยดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ผลการดำเนินงานพัฒนาการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนกันทรารมณีนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นักเรียนที่มีปัญหาให้ดีขึ้น แต่ยังมีประเด็นที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาเพิ่มเติมต่อไปอีก ได้แก่ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการเสพยาเสพติดของนักเรียนที่ยังไม่หมดสิ้น ไปทันที

พิเชษฐ มหาวงศ์ (2546 : 84) การพัฒนาครูในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียน โรงเรียนบ้านคำบาง 2 อำเภอเมือง จังหวัด

บุคลากร ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ในวงรอบที่ 1 พบว่า 1) แบบทดสอบความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียน ของกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรม คิดเป็น ร้อยละ 70 2) ผลการประเมินแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์ของ นักเรียน ของกลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับปานกลาง ทั้งในภาพรวมและรายด้านและผลการศึกษาค้นคว้าในรอบที่ 2 พบว่า ผลการประเมินแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณลักษณะด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียน ของ กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทั้ง ในภาพรวมและรายด้านสรุปการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ทำให้ได้แผนการจัดกิจกรรมส่งเสริม คุณลักษณะ ด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียน ที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนและ ผู้เกี่ยวข้องสามารถนำแผนการจัดกิจกรรมไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือ ประยุกต์ใช้กับวิชาอื่นอย่างหลากหลายเพื่อให้ได้แผนการจัดกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพใน กระบวนการเรียนการสอนต่อไป

อนันต์ รุ่งเรือง (2546 : 91) การพัฒนาการปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองแวงวิทยานุกูล อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาของการปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัย

นักเรียนพบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา ครูเวร ขาดแนวทางในการ ปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนที่ชัดเจน ครู อาจารย์บางส่วนขาดความรู้ ความเข้าใจเรื่อง ระเบียบวินัยนักเรียน ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการค้ากับ ติดตาม การเสริมสร้างวินัยนักเรียน ดำเนินการไม่ต่อเนื่อง และผู้ปกครองไม่มีส่วนร่วมในการปรับปรุงการมีวินัยของนักเรียน

2. วิธีการพัฒนาการปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โดยใช้การประชุม

เชิงปฏิบัติการ การดำเนินงานตามคู่มือการปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนหนอง แวงวิทยานุกูล และการกำกับ ติดตาม พบว่า ครู อาจารย์ มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถ ปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ผลการพัฒนาการปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนบ้านหนองแวง

วิทยานุกูล พบว่า การพัฒนาการปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัย โดยการประชุมเชิงวิชาการ การดำเนินงานตามคู่มือการเสริมสร้างวินัยนักเรียน โรงเรียนหนองแวงวิทยานุกูล และ การกำกับ ติดตาม ส่งผลให้นักเรียน โรงเรียนหนองแวงวิทยานุกูล ปรับปรุงพฤติกรรม การมีวินัยด้านการแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน ด้านการตรงต่อเวลา ด้านการร่วมรักษา

ความสะอาดของอาคารสถานที่ และด้านการรักษาทรัพย์สินของโรงเรียนมากยิ่งขึ้น จากผลการศึกษาค้นคว้าการพัฒนาการปฏิบัติงานเสริมสร้างวินัยนักเรียนทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ ตามบทบาทของตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาพฤติกรรม การมีวินัย ของนักเรียนใน ด้านการแต่งกาย ด้านการตรงต่อเวลา ด้านการรักษาความสะอาด และด้านการรักษาทรัพย์สิน สมบัติของทางโรงเรียน ให้นักเรียนปฏิบัติตามระเบียบของทางโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

กมล เจริญโสภารัตน์ (2546 : 85) การพัฒนาการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน โรงเรียนบ้านโพนเพ็ก อำเภอภูพาน จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษา ปรากฏ ดังนี้

1. การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อศึกษาค้นคว้าการพัฒนาการปฏิบัติงานส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียน มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะ ในการวางแผนการบริหารงานปกครองในโรงเรียน มีการวิเคราะห์ปัญหา เกี่ยวกับ นักเรียน ขาดคุณลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ นักเรียนขาดคุณธรรม จริยธรรม มีการวางแผน เพื่อปฏิบัติงาน โดยการเขียน โครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน มีการแต่งตั้ง กรรมการรับผิดชอบ ดำเนินการตาม โครงการปฏิบัติงานของครู-อาจารย์ที่ปฏิบัติงานฝ่าย ปกครอง

และมีการประสานงาน หลังจากที่ได้ประชุมชี้แจงเกี่ยวกับการพัฒนาการปฏิบัติงานส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม นักเรียนแล้ว ครู-อาจารย์ที่ปฏิบัติงานฝ่ายปกครอง ผู้ร่วมศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประสานงาน ระหว่าง ครูนักเรียน ครู-อาจารย์ที่ปฏิบัติงานฝ่ายปกครอง และผู้ปกครองให้เป็น ไปตามขั้นตอนอย่างทั่วถึง เพื่อขอความร่วมมือในการแก้ปัญหา การพุดจาไม่สุภาพและขาดสมาธิในการเรียน

2. การกำกับ ติดตาม มีการกำกับ ติดตามการปฏิบัติงาน ของครู-อาจารย์ ที่ปฏิบัติงานฝ่ายปกครอง เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน ครู- อาจารย์ ผู้เข้าร่วมศึกษา มีความรู้ความเข้าใจ สามารถประสานงาน และปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี สามารถติดตาม นักเรียนในเรื่องเกี่ยวกับการพุดจาไม่สุภาพ และไม่มีสมาธิในการเรียน แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ และ กำกับ ติดตาม ได้อย่างต่อเนื่องสอดคล้องกันส่งผลให้นักเรียน เปลี่ยนแปลงคุณลักษณะพฤติกรรมเป็นผู้ที่พุดจาสุภาพ และมีสมาธิในการเรียนเป็นอย่างดี ทั้ง

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เวลช์ (Welch. 2001 : 104-A) ได้ทำการทดลองประสิทธิภาพของการจัดที่ปรึกษาแบบรายบุคคลและแบบกลุ่ม เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการเข้าสังคม สำหรับนักเรียนจากโรงเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งได้รับการให้บริการด้านการสังคมสงเคราะห์ และเพื่อทำการเปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับกลุ่มที่ไม่ได้รับการจัดให้คำปรึกษาเลยผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมช้อย พฤติกรรมด้านการวิตกกังวล และพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ยากนั้น สามารถลดลงได้อย่างมีนัยสำคัญโดยการจัดที่ปรึกษาแบบรายบุคคล รวมทั้งยังพบว่าพฤติกรรมชอบแสดงออกมากเกินไปก็ลดลงได้อย่างมีนัยสำคัญ และพฤติกรรมการอดทนต่อความผิดหวังก็สามารถพัฒนาสูงขึ้นได้อย่างมีนัยสำคัญโดยการจัดที่ปรึกษาแบบกลุ่ม แต่ก็ยังพบว่า นักเรียนในกลุ่มที่ไม่ได้รับการจัดให้คำปรึกษาเลยนั้น ก็สามารถแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะด้านการเข้าสังคมและการปรับตัวให้เข้ากับงานได้สูงสุดเช่นกัน นอกจากนี้ ยังพบว่า นักเรียนชายในเกรด 4 - 8 คือ กลุ่มที่ได้รับประโยชน์จากการจัดที่ปรึกษาแบบกลุ่มได้มากกว่า ส่วนนักเรียนหญิงที่จัดว่าไม่ค่อยมีความชำนาญด้านการใช้ภาษาอังกฤษ, และเด็กนักเรียนในระดับชั้นอนุบาลไปจนถึงเกรด 3 มีความชอบวิธีการจัดที่ปรึกษาแบบรายบุคคลมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้น ยังปรากฏว่ามีผลการวิจัยที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มของนักเรียนการศึกษาพิเศษ กลุ่มนักเรียน ที่เป็นชาวแอฟริกัน - อเมริกัน และชาวละติน รวมทั้งเด็กนักเรียนที่มีผู้ปกครองเพียงคนเดียวด้วย

สเนลล์. (Snell. 1999 : 1925-A) งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาภาพรวมของผลลัพธ์และวิธีการประเมินผลสำหรับศูนย์ดูแลช่วยเหลือของมหาวิทยาลัย ในด้านความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการ, การบรรเทาปัญหา, การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ, การรักษาระดับจำนวนนักศึกษา และผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการของกลุ่มนักศึกษา รวมทั้งยังทำการสำรวจระดับการเพิ่มจำนวนผู้มาใช้บริการที่แตกต่างกัน และความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการหลาย ๆ กลุ่ม โดยใช้แบบสำรวจหลายชุดด้วยกันผลการวิจัยพบว่า กลุ่มของผู้ที่เคยมาใช้บริการ โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับประสบการณ์ที่ได้รับจากบริการด้านการให้คำปรึกษา แม้ว่าจะมีนักศึกษาอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องการให้ขยายเวลาในการบริการด้านการให้คำปรึกษาเพิ่มขึ้น และโดยทั่วไปแล้วพบว่า กลุ่มของผู้ที่เคยมาใช้บริการ โดยส่วนใหญ่มีความรู้สึก ว่า พวกเขาได้รับความช่วยเหลือจากอาจารย์ผู้ให้คำปรึกษาซึ่งปฏิบัติงานด้วยความเข้าใจและสามารถแก้ปัญหาให้พวกเขา ได้การวิเคราะห์ผลจากกลุ่มของผู้ที่เคยมาใช้บริการ จากการบอกเล่าถึง

ปัญหาและระดับความรุนแรงของปัญหาในเชิงจิตวิทยานั้น พบว่า กลุ่มที่มีปัญหาในเชิงจิตวิทยามากที่สุดแสดงความพึงพอใจกับการบริการด้านการให้คำปรึกษาในระดับที่ต่ำสุด คนที่มีสุขภาพจิตดีที่สุดเริ่มต้นที่จะแสดงให้เห็นถึงการพัฒนานที่น้อยลง แต่กลับพบว่าในตอนจบของการรักษาพวกเขาสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการลดอาการป่วยลงได้ในระดับที่สูงที่สุด ดังนั้น ผลการวิจัยยังไม่ให้การสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างการส่งผลกระทบจากรักษาโดยการให้ยา เพื่อให้เหมาะสมกับจำนวนระยะเวลาในการให้บริการ ด้านการให้คำปรึกษาและการบรรเทาความทุกข์ของผู้มาใช้บริการ หรือส่งเสริมด้านการพัฒนาของกลุ่มของนักศึกษาผู้มาใช้บริการ

แจ๊คสัน (Jackson, 2001 : 923-A) วิจัยครั้งนี้มุ่งทดสอบผลกระทบของการจัดกิจกรรมกลุ่มที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรมด้านเซาว์ปัญญา โดยเน้นเทคนิค การควบคุมตนเอง ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมในชั้นเรียนและประสิทธิภาพในตนเองของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และยังทำการสำรวจว่า ผลกระทบของการจัดกิจกรรมผันแปรตามเพศ เชื้อชาติ และอายุของนักเรียนหรือไม่ดำเนินการวิจัยใช้กลุ่มทดลอง 1 กลุ่มและกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มจะต้องประกอบด้วยนักเรียน 35 คน ที่มาจากโรงเรียนที่มีอาจารย์แนะแนวหรือฝ่ายปกครองในโรงเรียน นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มทดลอง ถูกจัดให้เข้ากิจกรรมกลุ่มที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรมด้านเซาว์ปัญญา ทั้งสิ้น 8 ครั้ง คือ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่กลุ่มควบคุมไม่ได้เข้ากิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมนี้มีค่านัยสำคัญทางสถิติ มีผลกระทบในด้านบวกที่มีผลต่อพฤติกรรมในชั้นเรียนและประสิทธิภาพในตนเอง ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านเพศ คุณธรรม จริยธรรม หรืออายุ การติดตามผลการวิจัยใช้เวลาต่อไปอีก 4 สัปดาห์หลังจากดำเนินการวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของผู้เข้าร่วมการวิจัยในกลุ่มทดลองแสดงให้เห็นว่า ในการเปรียบเทียบค่าคะแนนหลังการทดสอบแล้ว คะแนนลดลงอย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยตัวสุดท้ายที่แสดงให้เห็นว่า มีการพัฒนาขึ้นอยู่บ้าง เมื่อทำการเปรียบเทียบค่าคะแนนก่อนการทดสอบจากผลการวิจัยครั้งนี้ขอเสนอแนะว่า เทคนิคสำหรับการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมด้านเซาว์ปัญญาและกิจกรรมกลุ่มที่ปรึกษา เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มหาศาลต่อเด็กวัยรุ่นที่อยู่ในช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อาจารย์แนะแนวควรปฏิบัติงานกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมในชั้นเรียนแบบแปลกแยกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการปฏิบัติอย่างจริงจังกับนักเรียนเหล่านี้

เบลล์ (Bell, 2000 : 892-A) การวิจัยครั้งนี้มุ่งประเด็นไปที่ ผลกระทบของการจัดกิจกรรมที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรมด้านการมีสมาธิสั้น แบบรายบุคคลและแบบ

กลุ่มซึ่งมีผลต่อความจำและการนับถือตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ชาวแอฟริกัน อเมริกัน รูปแบบการวิเคราะห์ค่าความนับถือตนเองแบบ Coppersmith Self-Esteem Inventory และ Culture-Free Self-Esteem Inventory - 2 ถูกนำมาใช้เป็นตัววัดค่าความนับถือตนเองจากทั้ง ก่อนและหลังการทดสอบด้วย ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรม ด้านการมีสมาธิสั้นแบบรายบุคคลมีประสิทธิภาพในการพัฒนาการนับถือตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ชาวแอฟริกันอเมริกันมากกว่าการจัดกิจกรรมแบบกลุ่ม อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่ปรึกษาปัญหาพฤติกรรมด้านการมีสมาธิสั้น แบบกลุ่มก็ยังพบว่า มีพัฒนาการของการนับถือตนเองเพียงแต่ไม่มีระดับของความมีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้นเอง

อาเกตส์ตัน (Agatston, 1993 : 3761 - B) ได้ศึกษาโครงการเพื่อพัฒนาความรู้ เกี่ยวกับการลงโทษนักเรียน โดยการหลีกเลี่ยงการเขียนตีของผู้บริหาร นักการศึกษาใน โรงเรียน และครูแนะแนว ผลการศึกษาพบว่า การลงโทษโดยการเขียนตีในกรณีที่นักเรียน มีความประพฤติไม่เหมาะสมนั้น เป็นวิธีแก้ปัญหาคความประพฤติที่ไม่มีประสิทธิภาพ แต่การให้เทคนิคการลงโทษเชิงสร้างสรรค์จะเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพดีกว่า ซึ่งนักการศึกษา ส่วนมากไม่เข้าใจวิธีการ ดังนั้น โครงการค้นพบดังกล่าวจึงได้รับความสนใจจากนักศึกษา จำนวนมาก ซึ่งในโครงการจะให้ความรู้เกี่ยวกับแนวความคิดเชิงจิตวิทยา และด้านกฎหมาย ในการลงโทษ แบบเขียนตี ด้วยแนวทางใหม่ในการลงโทษแบบสร้างสรรค์ ซึ่งจะเน้นวิธีการ ทางวินัยที่ส่งเสริมให้นักเรียนให้การยกย่องนับถือตนเอง นักการศึกษาส่วนมากที่เข้าร่วม ฝึกอบรมมีความเชื่อมั่นว่าการเข้ารับการประชุมครั้งนี้เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการทำงาน ของตนเอง และจะนำหลักการนี้ไปใช้ในโรงเรียนของตนด้วย

ฮิลล์ (Hill, 1994 : 2824-A) ได้ศึกษาการรับรู้ของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับ ปัญหาวินัยนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในเขตชานเมืองรัฐคาโรไลนาเหนือ โดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการรับรู้ของบุคคลทั้ง 2 กลุ่ม ในเรื่องพฤติกรรม นักเรียนที่ถือว่าเป็นการผิดวินัยที่รุนแรง ปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการมีความประพฤติ ที่ไม่เหมาะสม ตลอดจนกรณีการลงโทษนักเรียน โดยการพักการเรียน การงดการเรียน บางรายวิชา การไล่ออกเมื่อนักเรียนเกิดทะเลาะวิวาทมีการต่อสู้ชกต่อยกัน การทำร้ายร่างกาย การพกอาวุธ การเสพหรือจำหน่ายยาเสพติด ด้านผู้สาว ผลการศึกษาพบว่า ทั้งครูและ ผู้ปกครอง เห็นว่า การมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างรุนแรงทำให้เกิดปัญหาวินัยใน โรงเรียน ซึ่งการเกิดปัญหาวินัยนักเรียนมีสาเหตุมาจากทั้งภายในและภายนอกนักเรียน สาเหตุ สำคัญของการเกิดปัญหาวินัย ได้แก่ การไม่มีวินัยในตนเอง และครูได้ระบุว่าเกิดจากการขาด

ความร่วมมือของผู้ปกครองในการช่วยแก้ปัญหาความประพฤติของนักเรียน และผู้ปกครองที่อยู่คนเดียว เนื่องจากการหย่าร้างหรือการตายของผู้ครองก็มีส่วนทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมได้ การแก้ไขปัญหาวินัยนักเรียนส่วนมาก ผู้ปกครอง และครูเห็นพ้องกัน ยกเว้นในด้านการต่อสู้คดี ที่ผู้ปกครองเห็นควรให้ลงโทษการพักเรียนรายวิชาที่เกิดเรื่องดังกล่าว แต่ครูให้พักการเรียนทุกรายวิชา นอกจากนี้ทั้ง 2 กลุ่ม เห็นว่า ควรให้ตำรวจเข้ามาดำเนินการ แต่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ในด้านการปรับปรุงการจัดการวินัยนักเรียน ทั้งผู้ปกครองและครูเสนอแนะให้กำหนดนโยบายและการลงโทษที่เข้มงวดมากขึ้น ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ให้ดำเนินมาตรการลงโทษอย่างสม่ำเสมอให้ไล่ออก นักเรียนที่มีปัญหาวินัยเรื้อรัง ให้ตำรวจเข้ามามีส่วนร่วม ใช้คำสั่งสอนทางศาสนาอบรมสั่งสอนนักเรียน

บลัม (Blum, 1995 : 2348-A) ได้ศึกษาจำนวนร้อยละของหลักสูตรการฝึกหัดครูที่เปิดสอนรายวิชาด้านวินัยในชั้นเรียนแก่นักศึกษาคู โดยได้พัฒนาแบบสำรวจและส่งไปยังวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่ได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการ จำนวน 467 สถาบัน ซึ่งได้รับคืนคิดเป็นร้อยละ 57 ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 51 มีวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนรายวิชาวินัยในระดับปริญญาตรี และมีร้อยละ 43 ที่บังคับให้นักศึกษาต้องเรียนรายวิชาดังกล่าว รายวิชาเฉพาะทางวินัยมีหัวข้อเรื่องประกอบด้วย ประวัติของวินัย วินัยแบบถือสิทธิ์ รวมทั้งการใช้หนังสือและตำรา วิธีการสอน และโสทัดสนูปกรณ์ที่อาจารย์ใช้สอนวินัยในชั้นเรียน

บรูคส์-คลีน (Brooks-Klein, 1995 : 2169-A) ได้ศึกษาความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของเครื่องมือวัดความหลากหลายของการมีพฤติกรรมในการจัดการปัญหาวินัยในห้องเรียนของครู ผลการศึกษาพบว่า การแก้ปัญหาวินัยจะประสบความสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพมากที่สุด เมื่อครูที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับวินัยของนักเรียนมีกรอบความคิดความเชื่อสอดคล้องกับหลักการหรือทฤษฎีเกี่ยวกับวินัยเท่านั้น โครงการนี้ได้สร้างรูปแบบการประชุมครู ให้มีความสามารถในการจัดการปัญหาพฤติกรรมนักเรียนในห้องเรียน โดยฝึกให้ครูใช้วินิจฉัยเกี่ยวกับกรอบความคิด ความเชื่อของตนเอง โดยใช้แบบวัดพฤติกรรมการจัดการปัญหาวินัยนักเรียนตลอดจนฝึกให้เกิดความเข้าใจในกรอบความคิด/ความเชื่อของตนเองและของผู้อื่น หรือทฤษฎีต่าง ๆ เมื่อครูมีแนวคิดเกี่ยวกับวินัยอย่างชัดเจนก็จะสามารถใช้วิธีการที่สร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาวินัยนักเรียนมากกว่าการใช้มาตรการลงโทษ แต่อย่างเดียวการศึกษาครั้งนี้ได้สำรวจโรงเรียนต่าง ๆ ในที่ตั้ง 5 แห่ง และมีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 625 คน ซึ่งได้เข้าร่วมสัมมนาและประชุมผลการศึกษาพบว่า แบบวัด

มีความเชื่อถือได้อยู่ในระดับปานกลาง ตลอดจนมีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและองค์ประกอบที่เหมาะสม และผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของครูที่ต้องการได้รับการประชุมอย่างเข้มในเรื่องการบริหารจัดการปัญหาวินัยในห้องเรียน

ลาเรส (Lares. 1995 : 1603-A) ได้ศึกษาความเข้าใจหลักการและการปฏิบัติตามหลักการบริหารจัดการคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (Total Quality Management) ในด้านวินัยนักเรียนเพื่อกำหนดคุณภาพของระบบการดูแลจัดการวินัย การแก้ปัญหาวินัยนักเรียน ตลอดจนกำจัดการอุปสรรคบางประการในการแก้ปัญหาวินัยนักเรียน เพื่อปรับปรุงพฤติกรรมที่มีคุณภาพและระบบของพฤติกรรม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการไปเยี่ยมชมสำนักงานวินัยนักเรียน ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับวินัยนักเรียนโดยใช้หลัก TQM เพื่อร่วมกันตัดสินใจว่าปัญหาวินัยในเรื่องใด และช่วงเวลาใดของการเรียนที่เป็นปัญหาสำคัญ ตลอดจนร่วมค้นหาสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า หลักการของ TQM ในการแก้ปัญหาวินัยนักเรียนใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากเป็นการทำให้นักเรียนพัฒนาการมีวินัยที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับ ทำให้ผู้ใหญ่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือนักเรียนหาแนวทางในบรรยากาศแห่งความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มีผลทำให้นักเรียนรู้สึกว่าได้รับการสนับสนุนและเสริมสร้างความรับผิดชอบในการมีพฤติกรรมของตน หลักการนี้จึงเป็นวิธีการสนับสนุนให้นักเรียนมีวินัยด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความไม่พอใจหรือโกรธแค้นผู้ใหญ่และโรงเรียน

โคล (Cole. 1999 : 9462-A) ได้ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้ช่วยครูใหญ่ในด้านการควบคุมดูแลวินัยนักเรียน ตามความคิดเห็นของครูใหญ่ และผู้ช่วยครูใหญ่ในโรงเรียนของรัฐจอร์เจีย การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า ผู้ช่วยครูใหญ่ได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสมในการกำจัดกลุ่มนักเรียนที่จะรวมกลุ่มกันกระทำความผิดหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างแขกผู้มาเยี่ยมชมโรงเรียนกับบุคลากรของโรงเรียนควบคุมการเข้าชั้นเรียนของนักเรียน และประสานงานกับหน่วยงานสนับสนุนการทำกิจกรรมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีการรับรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบเบื้องต้นของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวินัยนักเรียนแตกต่างกัน ได้แก่ การเสริมสร้างบรรยากาศของโรงเรียนให้เกิดการสร้างสรรค์ พฤติกรรมที่เหมาะสม การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคิดทางวินัยของนักเรียน เป็นผู้ประสานงานกับบุคคลภายนอก และการบริหารงานงบประมาณแต่ทั้ง 2 กลุ่มมีการรับรู้เรื่องอื่น ๆ อีกจำนวนมากไม่แตกต่างกัน

ลาร์กิน (Larkin, 1999 : 3969-A) ได้ศึกษาการนำกิจกรรมกลุ่มมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมแปลกแยกของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในโรงเรียน 2 แห่ง ใน Gainesville Georgia นักเรียน 52 คน ที่เข้าร่วมกันเป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ โดยการสุ่มเลือกการจัดกิจกรรมกลุ่มถูกนำมาประยุกต์ใช้กับนักเรียนในโรงเรียนที่พบว่า เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมแปลกแยกแนวทางการปฏิบัติ คือ รวบรวมเทคนิคต่าง ๆ ในการแก้ปัญหา การคิดการตัดสินใจตนเอง การอบรมทักษะในการเข้าสังคม การมีแบบอย่างที่ดี และการแสดงบทบาทที่ดำเนินการทดลองโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ข้อมูลที่ได้ข้อมูลจากนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในช่วงระยะเวลาการประเมินที่ 1 2 และ 3 ใช้การวัดค่าด้านการนับถือตนเองของ Rosenberg และการวัดค่าด้านการบังคับใจตนเองตามทัศนระของเด็ก นอกจากนี้ยังใช้ทัศนระและความช่วยเหลือของครูในการประเมินพฤติกรรมในชั้นเรียนของนักเรียน โดยการพิจารณาจากระดับคะแนนในช่วงระยะเวลาการประเมินทั้ง 3 ช่วงชั้นผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนของ ANOVAs และค่าที่ พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติและนักเรียนเกิดพัฒนาในด้านการนับถือตนเอง การยอมรับในการบังคับใจตนเองและพฤติกรรมในชั้นเรียน และพบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคะแนนและครูกับความช่วยเหลือของครูจาก สมมุติฐานทั้ง 6 ประการ พบว่า มีผลการวิจัยสนับสนุนข้อสมมุติฐาน 4 ประการอย่างเต็มที่ และอีก 2 ประการที่ได้รับการสนับสนุนเพียงบางส่วนเท่านั้น ข้อเสนอแนะการวิจัย คือ ควรจำลองสถานการณ์กิจกรรมกลุ่มตัวอย่าง จัดการอบรมครูและ จัดอบรม เรื่อง การให้ความช่วยเหลือของครูเกี่ยวกับปัญหาด้านการมีพฤติกรรมแปลกแยก

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากนี้จะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนา เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากทั้งด้านการสื่อสาร และเทคโนโลยีต่าง ๆ ความสำเร็จที่เกิดจากการพัฒนานักเรียนให้เป็นไปตามความมุ่งหวังนั้น จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน ทั้งสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรในโรงเรียนซึ่งมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินการต่าง ๆ ให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิดด้วยความรักและเมตตาที่มีต่อศิษย์ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และเป็นกำลังสำคัญของสังคมสามารถนำพาความรุ่งเรืองและความสงบสุขสู่ประเทศชาติ

ต่อไป บทบาทของครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงมีคุณค่าน่าภาคภูมิใจอย่างยิ่งด้วยเป็น
หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตวิญญาณให้เกิดขึ้นใน
โรงเรียนในสังคมประเทศหรือรวมทั้งสังคมโลกด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวทางการ
ดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (1)
การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล (2) การคัดกรองนักเรียน (3) การส่งเสริมนักเรียน (4) การ
ป้องกันแก้ไขปัญหา และ (5) การส่งต่อ มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาผลการดำเนินงาน
การช่วยเหลือนักเรียนอย่างยั่งยืน โรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม อำเภอเมืองชัย สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY